herinneringen aan oorlog en bevrijding in de maasstreek

H. Rouvroye

H. Rouvroye

Herinneringen aan oorlog en bevrijding in de Maasstreek

Uitgave
Heemkundevereniging Maasstreek
1995

H. Rouvroye

Herinneringen aan oorlog en bevrijding in de Maasstreek

Uitgave
Heemkundevereniging Maasstreek
1995

Colofon

De teksten zijn een bewerking van enkele artikelen,
verschenen in Heemkundesnippers 1 -13.
Eindredactie: A. Macco en P. Spaan
Druk: Drukkerscollectief Geulle
Omslag: R. de Vries
Uitgave: Heemkundevereniging Maasstreek
Foto's: Collectie Rouvroye, Elsloo
Imperial War Museum
Collectie J. Bouts, Berg aan de Maas
Collectie A. Pepels, Stein
Photique José Cartens, Elsloo (gebruiksvoorwerpen)
ISBN: 90-70692-23-6

Voorwoord

Over de Tweede Wereldoorlog en de bevrijding van Nederland is veel geschreven. Zeker in dit herdenkingsjaar is de belangstelling groot. Het aantal bezoekers op onze herdenkings-tentoonstelling in september 1994 en hun reacties over hetgeen wij lieten zien, hebben ons doen besluiten in de vorm van dit boek een blijvender vervolg te geven op de tentoonstelling.
De Heemkundevereniging Maasstreek kon die tentoonstelling inrichten en dit boek publiceren, omdat H. Rouvroye één van onze gewaardeerde leden is. Hij bezit een unieke collectie geschriften en ander materiaal uit de tijd van de oorlog. Die collectie is niet alleen uniek vanwege de inhoud, maar ook vanwege het feit dat H. Rouvroye al vanaf 1938 als tienjarige knaap is begonnen met verzamelen. Op momenten dat zijn vrienden na schooltijd gingen spelen, was hij te vinden in de velden op zoek naar voorwerpen en pamfletten. Na de oorlog heeft hij zijn belangstelling en collectie verder uitgebouwd.
Voor vele groepen jongeren en volwassenen heeft hij al van zijn enorme kennis over de oorlog blijk gegeven, of het nu gaat om gedetailleerde militaire beschrijvingen of om het dagelijkse leven. Onze herdenkings-tentoonstelling was uiteraard ook niet zonder zijn kennis en materialen mogelijk geweest.
In de afgelopen jaren heeft hij voor ons tijdschrift Heemkundesnippers een aantal artikelen geschreven over Elsloo en omgeving tijdens de oorlog. Deze artikelen zijn in enigszins bewerkte vorm de ene, geschreven, hoofdlijn van dit boek. De andere hoofdlijn wordt gevormd door de foto's en documenten, die zoveel mogelijk in chronologische volgorde afgedrukt. Een groot gedeelte van de foto's zijn gemaakt tijdens de bevrijdings-optochten in de (voormalige) gemeenten Urmond, Stein en Elsloo.

Dr Ir A.A. Macco,
Voorzitter

Inhoud

1. Elsloo aan de vooravond van de oorlog 5

2. De Maasstreek in de militaire plannen 12

3. De Maasstreek in het begin van de oorlog 21

4. Geboden en verboden in 1941 en 1942 38

5. Elsloo in 1943 en 1944 57

6. Van bevrijding naar bevrijdingsfeesten 69

1. Elsloo aan de vooravond van de oorlog

De gemeente Elsloo omvatte de kerkdorpen Elsloo en Meers en telde in 1939 ca. 3000 inwoners.
Van het arbeidende gedeelte was 45% werkzaam in de mijnindustrie; 36% werkte in andere industrieën, terwijl respectievelijk 10 en 9% in de landbouw en de middenstand werkzaam waren. Elsloo en Meers hadden elk één lagere school; beiden hadden ook een fanfare.
Het verenigingsleven omvatte verder toneelclubs, hengelclubs, duivenclubs, kegelclubs en een handboogschutterij. Een voetbalclub bestond op dat moment niet in Elsloo. Verder waren er afdelingen van de diverse katholieke organisaties. In navolging van andere plaatsen werd in 1939 een woning-vereniging opgericht.
Het welvaartspeil - uitgedrukt in eigendom - lag vergeleken met de rest van Nederland vrij hoog.
Van de woningen was 72% eigendom, terwijl dit cijfer voor Limburg 43% bedroeg en voor de rest van Nederland 28%. Bij de boerderijen was 88% eigendom, terwijl dit cijfer voor Limburg respectievelijk Nederland 77,5% en 68,5% was.
De 70 boerderijen in Elsloo konden worden ingedeeld naar grootte van grondoppervlak:

- 5 ha.:	38 stuks (54,35%)	8 - 15 ha.:	13 stuks (18,5%)
5 - 8 ha.:	15 stuks (21,5%)	15- 25 ha.:	4 stuks (5,75%)

Van deze bedrijven hadden 67 een gemengd bedrijf, één akkerbouwbedrijf, één fruit- teeltbedrijf en één tuinbouwbedrijf. Ze bewerkten samen ruim 405 hrectare van het totale grondoppervlak van 813 hectare van Elsloo. Van dit areaal was 40% eigendom, terwijl 60% werd gepacht. Industriële activiteiten waren er nagenoeg niet.
Politiek gezien was Elsloo niet anders dan vergelijkbare plaatsen; het overgrote deel stemde bij provinciale verkiezingen en landelijke verkiezingen op de R.K. Staatspartij. Bij gemeenteraadsverkiezingen stemde men op de plaatselijke belangengroepen.
De NSB van Mussert, die in 1931 was opgericht in navolging van het fascisme in Italie en de nazipartij in Duitsland, behaalde in 1935 tijdens de verkiezingen voor Provinciale Staten in Elsloo 10,1% van de geldige stemmen. Dit was een groot succes voor de NSB die provinciaal 11,69% en landelijk 7,94% haalde.
Het resultaat was voor een deel te wijten aan de slechte economische situatie. Bij de verkiezingen van 1937 was de aanhang in Elsloo gedaald tot minder dan 5%. Provinciaal was toen de uitslag 5,32% en landelijk 4,22%. We mogen aannemen dat dit aantal in 1939 niet verder was gedaald, zodat Elsloo de

oorlog tegemoet ging met een niet onbelangrijk aantal NSB-ers en sympathisanten onder de bevolking.
Elsloo had in de voorgaande jaren een grote verandering ondergaan omdat bij de aanleg van het Julianakanaal de oude dorpskern gedeeltelijk was verdwenen en vervangen door nieuwbouw.
Waterleiding, electriciteit en riolering waren aangelegd in het grootste deel van het dorp. Gasvoorziening was niet mogelijk vanwege contractuele verplichtingen tegenover de stroomleverancier. De Dorpsstraat evenals de Raadhuisstraat en de Stationsstraat waren in 1935 geasfalteerd, de overige straten waren van een grindlaag voorzien.
Burgemeester was F. Eussen, die met een drietal ambtenaren, een veldwachter en een kantonnier met een hulpkracht, de gemeente bestuurde. Ondanks de bovengenoemde welvaart, uitgedrukt in eigendom, kende Elsloo ook armoede, die grotendeels was terug te voeren op de economische depressie, ontstaan na de beurskrach in 1929. De mijnen verlaagden de lonen en voerden "Feierschichten" in, d.w.z. er werd meerdere dagen per maand niet gewerkt en dus ook niet betaald.
In andere bedrijven ging het net zo, en het aantal faillisementen steeg onrustbarend, waardoor grote werkloosheid was ontstaan.
In Nederland was de topwerkloosheid 33,8% van de werkende bevolking. In Elsloo was dit wel wat minder maar desondanks was de nood schrijnend. De werkloze ontving een steunbedrag dat nauwelijks voldoende was voor de elementaire levensbehoeften; hiervoor moest hij elke dag naar het gemeentehuis om te "stempelen". Een deel van de werklozen werd bij tijd en wijle ingezet in werkverschaffingsprojecten. Eén keer per week bestond de mogelijkheid om tegen gereduceerde prijs margarine en vlees in blik te kopen; het animo was niet groot, omdat margarine in België slechts een fractie kostte van die in ons land. Er bestond in die tijd dan ook een levendige smokkelhandel.
De boerenbedrijven werden ook getroffen door de economische depressie. Een zeer belangrijk deel van hun agrarische produkten werd geëxporteerd en deze export verviel grotendeels. Er werd een minimum-prijs voor agrarische produkten vastgesteld en gegarandeerd. Die was echter veel te laag. Het inkomen van de boeren werd zo naar een minimum gedrongen. Een deel van het graan werd voor menselijke consumptie onbruikbaar gemaakt door het te verven met kleurstof, het kon alleen nog worden gebruikt als veevoer.
Het was ook in die tijd dat de boeren werden getroffen door een explosieve uitbreiding van de coloradokever. Deze kever was een levensgroot gevaar voor de aardappelteelt. Hij werd bestreden met loodarsenaat, een zeer zwaar gif dat op het gemeentehuis werd verstrekt.
In 1939 trok de economie weer wat aan. De werkloosheid nam af tot een minder onaanvaardbaar peil.
De buitenlandse politieke spanningen die vanaf 1938 verder toenamen hadden tot gevolg, dat op 24 augustus 1939 door de regering werd besloten tot voor-mobilisatie. Aan het gemeentehuis en op enkele andere plaatsen in het dorp werden bekendmakingen opgehangen ten gerieve van hen die geen ra-

dio en/of krant hadden. De opgeroepen reservisten ontvingen hun oproep persoonlijk en vertrokken naar hun bestemmingen.
Vier dagen later, op 28 augustus 1939, werd de totale mobilisatie afgekondigd en werden de mannen van de lichtingen 1924 t/m 1938 in dienst teruggeroepen.
Verder moesten de bezitters van auto's, die tevoren waren gekeurd, op 29 augustus om 7 uur 's morgens deze auto's afleveren op een terrein in Born; de auto's moesten voorzien zijn van brandstof voor een rit van 100 km. Door deze maatregel werden enige transportbedrijven en particulieren ernstig gehandicapt, want vervanging was nagenoeg onmogelijk. Ook een aantal boerenbedrijven werden getroffen, want deze moesten een aantal van hun paarden afstaan ten behoeve van het leger. De paarden moesten eveneens op 29 augustus om 7 uur worden afgeleverd op het voetbalterrein van VV Sittard. Ze moesten zijn voorzien van voer voor één dag.
Op 24 augustus in de middag verschenen de Nederlandse militairen die het Julianakanaal moesten verdedigen tegen een binnenvallende vijand. Het waren manschappen van de 3e sectie van de 2e compagnie-1e bataljon- 37e regiment infanterie (afgekort: 3-II-1-37 RI). Ze werden ingekwartierd in het patronaat en in zaal Janssen aan de Julianastraat. De commanderende officier en een sergeant van de genie werden bij particulieren ondergebracht.
De militairen begonnen meteen met het maken van een versperring op de oostkant van de brug. Aan de westkant werd de kanaaldijk versperd met rollen prikkeldraad op palen in de lengte van het kanaal. Er werden stellingen gegraven en aangelegd, en de brug werd voorzien van springstof.
Later werd een deel van de aarden stellingen vervangen door betonnen kazematten die fl 5.000,- per stuk kostten.

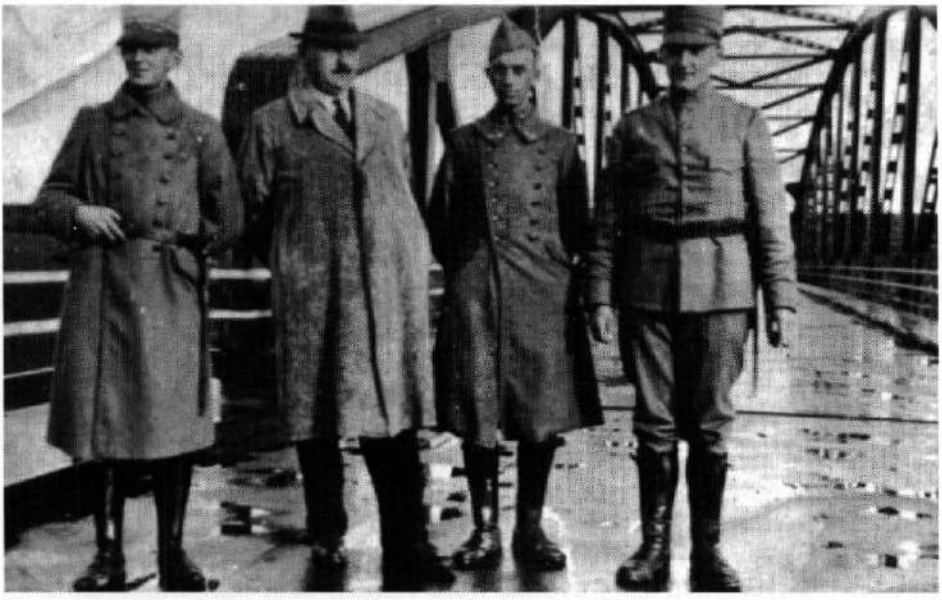

Burgemeester Eussen met drie militairen tijdens de voormobilisatie.

De bruggen werden dag en nacht bewaakt.

Op 1 september brak de oorlog tussen Duitsland en Polen uit en twee dagen later verklaarden Frankrijk en Engeland Duitsland de oorlog. Een tijd van grote zorg brak aan. Nederland was wel neutraal, maar het dagelijkse gesprek ging over de ontwikkelingen in de oorlog en over de vraag of we gespaard zouden blijven van de oorlog en het daarmee samenhangend geweld.
Een deel van de bevolking ging "hamsteren" d.w.z. men kocht meer waren in dan voor normaal gebruik nodig was. Slechts een klein deel van de bevolking was hiertoe in staat, want de grote meerderheid had eenvoudig niet de middelen om grotere aankopen te doen.
Op het dak van het gemeentehuis werd een alarmsirene geplaatst en de luchtbeschermingsdienst werd opgericht. De dienst stond onder leiding van de heer J. Odekerken, ambtenaar van de burgerlijke stand bij de gemeente. Werklozen werden opgenomen in deze dienst. Ze moesten op overvliegende vliegtuigen letten en deze rapporteren. De luchtwacht werd voorlopig gehuisvest in het gemeentehuis en - na gereedkomen - in een uitkijkpost op het dak van de voormalige molen aan de Stationsstraat.
De luchtbeschermingsdienst en de vrijwillige brandweer werden uitgerust met eenvoudige middelen voor hulp bij brand en instorting. Voor grotere rampen was men aangewezen op andere diensten. Op 11 september werd in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken een grote vlag aan de kerktoren uitgestoken die 's avonds werd verlicht door een schijnwerper.

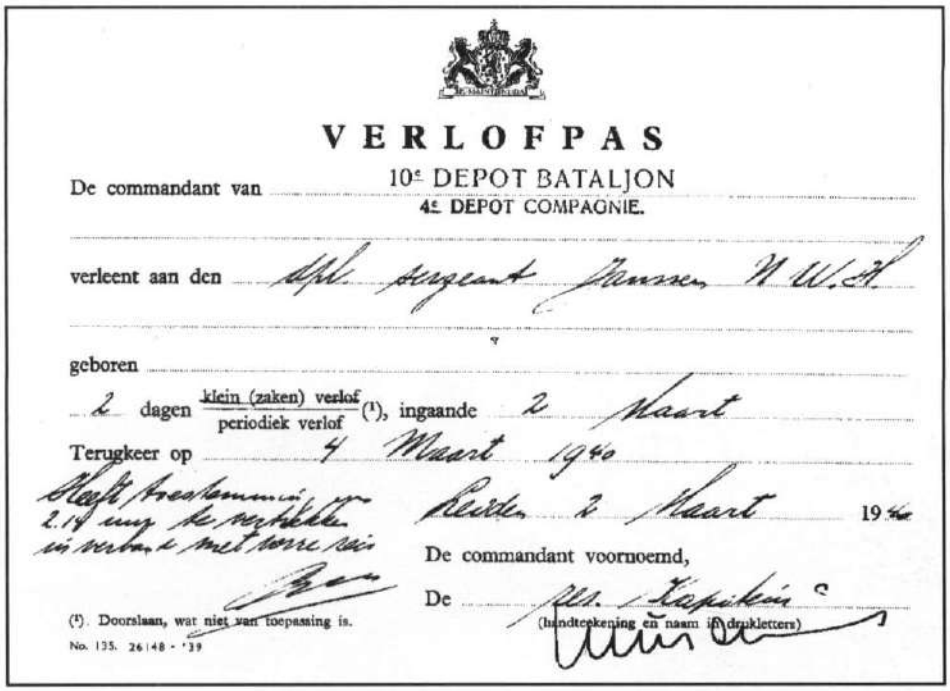

VERLOFPAS

De commandant van 10e DEPOT BATALJON
4e DEPOT COMPAGNIE.

verleent aan den Opl. sergeant Janssen N. W. H.

geboren

2 dagen klein (zaken) verlof / periodiek verlof (1), ingaande 2 Maart

Terugkeer op 4 Maart 1940

Reden 2 Maart 1940

De commandant voornoemd,

De Kapitein

(1). Doorslaan, wat niet van toepassing is.

No. 135. 26148 - '39

De Nederlandse militairen van 1939-1940 konden regelmatig met verlof naar huis. Meester N. Janssen mocht vanwege de verre reis al 's middags vertrekken.

Overvliegende vreemde vliegtuigen konden zo waarnemen dat ze Nederlands grondgebied schonden. Desondanks werd ons grondgebied herhaaldelijk al dan niet met opzet door beide partijen geschonden.
Inmiddels had elke Nederlander een distributiestamkaart ontvangen. In opdracht van het militaire commando moesten alle wegwijzers en plaatsnaamborden worden verwijderd om een eventuele vijand het vinden van de weg te bemoeilijken. Op 11 oktober besloot de regering tot een proefdistributie van suiker en peulvruchten. De rantsoenen werden ruim bemeten en na afloop van de proef constateerde men dat het distributieapparaat goed functioneerde. Voor de dorpelingen was deze proef onzinnig, want suiker was een artikel waarmee zuinig werd omgesprongen en peulvruchten had men over het algemeen zelf.
In oktober werd de toestand aan de grenzen zo alarmerend dat de regering besloot de staat van beleg af te kondigen voor de grensgebieden en de gebieden waar de verdedigingslinies lagen. De staat van beleg betekende dat het militaire gezag boven het burgerlijk gezag werd geplaatst. Het hield ook in, dat de stellingen langs het kanaal 24 uur per dag werden bezet en dat de bruggen gedeeltelijk afgesloten konden worden.
December 1939 bracht ons een vroeg invallende zeer strenge winter, die er voor zorgde dat het Julianakanaal dichtvroor ondanks de verwoede pogingen van de militairen het open te houden. Er kon worden geschaatst op kanaal en

vijver en de Maasberg werd door de jeugd gebruikt voor glijden en slee rijden. De Nederlandse soldaten deden hier dapper aan mee met een grote meerpersoonsslee.
Op 10 januari 1940 omstreeks 11.30 uur vloog een klein Duits vliegtuig in enigszins nevelig koud weer enige malen laag over Elsloo om daarna over de Maas een noodlanding te maken pal tegen de Maasdijk in het Belgische Vught tegenover Meers. De inzittenden, twee Duitse officieren, meenden even dat ze bij de Rijn in Duitsland waren geland. Na ontdekking dat ze in België waren probeerden zij de in hun bezit zijnde dokumenten te verbranden. Deze dokumenten bevatten informatie over de op handen zijnde invasie van het Westen. Deze werd door België doorgespeeld aan de buurlanden.

Versperring op Elsloo 's Kanaalbrug.
Deze versperring werd later vervangen door een "definitieve".

Rond deze tijd werd in Elsloo een Duitser gegrepen, die bezig was de versterkingen langs het Julianakanaal op een landkaart in te tekenen. De man woonde in Geulle en werd aan de grens van het dorp gebracht en weggestuurd met de aanzegging niet weer terug te komen. Het gevoerde beleid beoogde de Duitsers geen voorwendsel te geven om binnen te vallen in ons land.
Het carnavalsfeest werd op last van de Territoriale Bevelhebber Zuid-Limburg op 22 januari 1940 verboden na overleg met de gemeentebesturen. Een dag later moesten de aanwezige voorraden wijnen en andere alcoholhoudende dranken worden vernietigd. Indien de voorraden konden worden ingemetseld, ingegraven of anderszins verborgen hoefde niet tot vernietiging worden overgegaan. Met deze maatregel dacht men drankmisbruik door de eventuele vijand te voorkomen.

Na de strenge winter brak de lente aan die zich kenmerkte door goed weer. Minder goed werd de situatie voor de militairen. De talrijke incidenten aan de grenzen en in de lucht zorgden ervoor dat de verloven voor de militairen werden ingetrokken. Deze maatregel had tot gevolg dat nogal wat familieleden, vrienden en bekenden op bezoek kwamen bij de in Elsloo gelegerden.
De luchtwachtdienst moest nu 24 uur per dag de post bewaken en de burgemeester mocht zelfs een tijd lang niet het dorp verlaten.
Op 1 april 1940 vloog rond het middaguur een Duits vliegtuig laag over het kanaal van het noorden naar het zuiden en op 20 april vloog een Duits vliegtuig vanuit het westen komend in een rechterbocht laag over Elsloo om tenslotte in Kasen (Bunde) een noodlanding te maken.
Al deze incidenten zorgden ervoor dat de hoop op een goede afloop steeds geringer werd.
Mei brak aan met mooi weer. De internationale politieke spanning nam nog toe en op 7 mei besloot de legerleiding de staat van verhoogde strijdvaardigheid af te kondigen hetgeen betekende dat men voorbereid moest zijn op een inval. De schepen werden uit het Julianakanaal verwijderd. Vanaf 9 mei moesten alle hindernissen langs de grenzen gesloten zijn. Verder werd afgekondigd dat vanaf 10 mei de volledige graad van strijdvaardigheid zou gelden. De commandant ter plaatse kon op eigen gezag een brug laten springen, indien zou blijken dat de vijand de brug in handen wilde krijgen.
De bevolking die al deze dingen waarnam, ging op 9 mei naar bed met het bange vermoeden dat de oorlog zeer nabij was.
Hoe waar deze vermoedens waren bleek op 10 mei in de ochtend, toen men om 4 uur ruw werd gewekt door de grote aantallen Duitse vliegtuigen die overvlogen en de dreunende explosies in de verte.

Deze kazemat lag aan de "vluchthaven" in Stein.

2. De Maasstreek in de militaire plannen

Alvorens te komen tot de omschrijving van de feitelijke gebeurtenissen op 10 mei 1940 is het gewenst even terug te gaan naar het midden van de jaren dertig. Het werd toen, gezien de internationale situatie, steeds duidelijker dat er een grote kans bestond op het uitbreken van een oorlog in Europa, waarbij men in Nederland niet meer mocht hopen evenals 1914-1918 gespaard te blijven voor een dergelijke afschuwelijke toestand. Het gevaar voor Nederland dreigde duidelijk niet uit het zuiden of westen, doch uit het oosten, waar Hitler-Duitsland zich koortsachtig herbewapende. Onze opeenvolgende regeringen werden onder de druk der omstandigheden gedwongen de budgetten voor de gewapende macht drastisch te verhogen. Het leger dat door het pacifisme na de Eerste Wereldoorlog sterk was ingekrompen in mankracht en middelen mocht in die tijd niet in staat worden geacht ook maar de kleinste aanval te pareren.

De leidende militairen moesten met beperkte mogelijkheden de verdediging van ons land zien te organiseren. De wapens en uitrusting die sterk waren verouderd, moesten worden aangevuld of vervangen, hetgeen maar gedeeltelijk lukte, omdat de eigen industrie niet in staat was te voldoen aan de grote vraag. Bovendien konden de in het buitenland bestelde wapens en uitrusting voor een groot deel niet meer op tijd worden geleverd.

Toen dan ook een plan voor de verdediging van ons land gemaakt moest worden tegen een aanval uit het oosten was al snel duidelijk dat van een hardnekkige verdediging van de oostgrens geen sprake kon zijn. De hoofdweerstand zou geboden moeten worden in de Grebbelinie op de westrand van de Veluwe en in de laatste instantie in de Vesting Holland. In het voorterrein konden hooguit vertragingsgevechten worden geleverd langs natuurlijke obstakels als waterwegen, waarbij met een minimum aan mankracht en wapens moest worden volstaan. Concreet betekende dit dat zwakke grensdetachementen bij de grensovergangen werden gelegerd en iets sterkere eenheden langs de noord-zuid lopende waterwegen de IJssel, de Maas en het Julianakanaal. De massa van het leger werd achter de Grebbelinie en in de Vesting Holland ontplooid.

De verdediging van Limburg langs de Maas en het Julianakanaal werd in twee delen gesplitst. Het noordelijke deel dat reikte van Mook tot Maasbracht was de voorstelling voor de achtergelegen Peelstelling, die de verdediging van westelijk Noord-Limburg en Noord-Brabant moest verzekeren. Het zuidelijk deel reikte van Maasbracht tot Eijsden. De reden van deze opdeling was dat men verwachtte dat het zuidelijk gedeelte van Limburg bij een aanval direct zijn verbindingen met het noorden zou verliezen. Bovendien was men ervan overtuigd dat Zuid-Limburg in enkele uren verloren zou gaan. Het was dan ook een bijzonder ondankbare taak die de bevelhebber van Zuid-Limburg, kolonel Govers, opgelegd kreeg, toen de mobilisatie op 26 augustus 1939 een feit

werd. Hij moest met de hem toebedeelde schamele middelen trachten een aanval uit het oosten zolang als menselijkerwijs mogelijk was tegen te houden of minstens te vertragen. Zijn troepenmacht bestond uit:

a. het 37e Regiment Infanterie, bestaande uit de staf, drie bataljons infanterie, één compagnie mortieren, één compagnie pantserafweergeschut, en een batterij 60 mm geschut.
b. het 13e grensbataljon met vier compagnies infanterie, twee secties zware mitrailleurs, drie stukken pantserafweergeschut, en vier geweren tegen pantser.
c. het 37e grensbataljon met drie compagnies infanterie, en de 6e reserve grenscompagnie.
d. de 110e batterij luchtafweer met vier stukken 70 mm geschut.
e. het 42e peloton luchtdoelmitrailleurs met vier Spandau-mitrailleurs.
f. verdere eenheden als politietroepen, pioniers, pontonniers en motordienst.

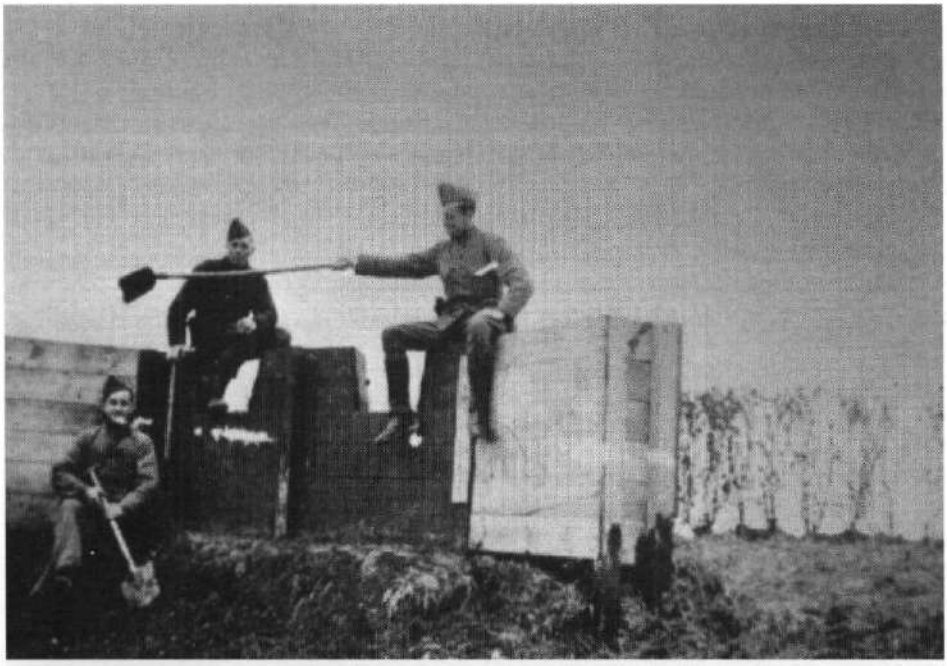

Achter de kanaaldijk werden voorstellingen gebouwd voor geweerschutters.

De verdedigers moesten het zonder steun van de luchtmacht doen. Hoe zag de samenstelling van een bataljon, waarvan er dus 5 aanwezig waren eruit? Het bestond uit een staf en drie infanteriecompagnieën met aanvullende wapens en diensten. De sterkte bedroeg normaal ca. 800 man. Deze mansterkte werd door geen enkel bataljon gehaald wegens zakenverlof, ziekte e.d. De infanteriecompagnie waarvan elk bataljon er drie bezat, bestond uit ca. 200 man, verdeeld in vier secties van 40 man met aanvullende diensten. De

bewapening bestond uit geweren en per sectie vier lichte mitrailleurs van het type Lewis, die dateerden uit de eerste wereldoorlog en zeer storingsgevoelig waren. De zwaardere wapens waren deels ook verouderd en werden naar behoefte ingedeeld.
Deze strijdmacht werd als volgt verdeeld:

a. Het 42e peloton luchtdoelmitrailleurs werd in Maastricht geplaatst als bescherming van de Maasbruggen en het hoofdkwartier van kolonel Govers en zijn staf.
b. De 110e batterij luchtafweergeschut met zijn vier omgebouwde kanonnen uit de eerste wereldoorlog werd centraal bij Valkenburg geplaatst als totale gebiedsbescherming.
c. Het 2e bataljon van 37e Regiment Infanterie werd geplaatst in het noordelijke van drie vakken waarin Zuid-Limburg werd verdeeld. Het vak reikte van Maasbracht in het noorden tot en met Urmond, en liep dwars door Limburg tot aan de Duitse grens. Aanvulling werd verkregen door de 6e reserve grenscompagnie.
d. Het 1e bataljon van 37e Regiment Infanterie werd geplaatst in het middenvak dat reikte van Urmond tot en met Bunde en verder dwars tot aan de Duitse grens.
e. Het 3e bataljon van 37e Regiment Infanterie werd geplaatst in het zuidelijke vak dat liep vanaf Bunde tot Eijsden en verder langs de Belgische grens tot Vaals.
f. Het bruggehoofd Maastricht werd door het 13e grensbataljon bemand en versterkt met de 2e grenscompagnie.

De zwaarste bewapening in Elsloo bestond uit 2 zware mitrailleurs fabrikaat Schwarzlose.

Na deze indeling moest de bevelhebber zijn troepen in de diepte plaatsen d.w.z. van west naar oost. Het was duidelijk in het totale verdedigingsplan dat de hoofdweerstand zou worden geboden langs het Julianakanaal en oostelijk van Maastricht. Het Julianakanaal zou immers een geduchte hindernis vormen als de bruggen vernield zouden zijn. Teneinde het kanaal te verdedigen plaatste hij een derde deel van zijn strijdmacht hierlangs, d.w.z. in het noordvak twee compagnies, en in het midden- en zuidvak elk een compagnie en de verdediging van Maastricht op bataljonsterkte. Als vertragingslinie werd gekozen de lijn lopend van zuid naar noord van de Belgische grens - langs de Geul - tot Schin op Geul, vervolgens langs de spoorweg tot Voerendaal en vandaar langs de Geleenbeek tot Roosteren. Ook in deze linie werd een derde deel van de strijdmacht geplaatst, waarbij werd aangenomen dat minstens een behoorlijk deel van deze macht zich bij een aanval zou kunnen terugtrekken achter het Julianakanaal. Het restant werd langs de Duitse grens geplaatst en moest, in geval van oorlog, de grensversperringen oprichten en verdedigen en de achterliggende legermacht waarschuwen. Hiermee waren de mogelijkheden uitgeput. In de maanden tussen de mobilisatie en het uitbreken van de oorlog op 10 mei werd ononderbroken aan de stellingen gewerkt. Betonnen kazematten voor het onderbrengen van mitrailleurs kwamen gereed: langs de oostgrens zestien stuks, en langs de vertragingslijn en het Julianakanaal elk veertig stuks. De rest van de wapens werd ondergebracht in veldstellingen. In detail zag deze combinatie van maatregelen van zuid naar noord zag de verdediging er als volgt uit:

a. Elsloo:

3e sectie van 2-I-37 Regiment Infanterie met twee zware en drie lichte mitrailleurs. In betonnen kazematten waren één lichte en twee zware mitrailleurs ondergebracht, de andere in veldstellingen.Tussen de kazematten werden de openingen opgevuld door op enige afstand van elkaar geplaatste dubbelwandige houten vuurstellingen. De ruimte tussen de houten wanden was opgevuld met grind/zand. Men kon hier geknield achter zitten en vuren met geweren. Direct noordelijk van de brug was naast de betonnen kazemat een loopgraaf van enige tientallen meters op de rand van de Scharberg. Deze kazematten en veldstellingen waren zodanig geplaatst dat er altijd vuur kon worden uitgebracht over elk punt van het kanaal. Op het oostelijk landhoofd van de brug was een betonnen versperring aangebracht van 80 cm hoog met stalen staven van 1,50 m lang; hiertussen was prikkeldraad gevlochten. Een deel was verplaatsbaar en bestond uit stalen vaten gevuld met beton en stalen staven. Na sluiting kon prikkeldraad worden aangebracht. In de brug waren springstofladingen voor eventuele vernieling aangebracht.

b. Stein:

de 4e sectie van 2-I-37 Regiment Infanterie en een lichte mitrailleurgroep van de 3e sectie, met vier lichte mitrailleurs en een zware. De zware en één lichte mitrailleur waren in betonnen kazematten noordelijk en zuidelijk van de brug geplaatst, de overige in veldstellingen en in de brugpijler aan de westzijde van de brug. De brug was op het oostelijk landhoofd voorzien van een versperring van putringen gevuld met beton en voorzien van stalen staven van 1,5m;

hiertussen was prikkeldraad geweven. Een deel was verplaatsbaar. De brug was voorbereid voor vernieling door springstofladingen.

c. Urmond:

1e sectie van 1-II-37 Regiment Infanterie met één zware en twee lichte mitrailleurs. De twee lichte mitrailleurs waren ondergebracht in het westelijk landhoofd van de brug, de zware in een betonnen kazemat zuidelijk van de brug. De brug was evenals in Stein voorzien van een putringversperring en voorbereid voor vernieling.

d. Berg:

2e sectie van 1-II-37 Regiment Infanterie met één zware en drie lichte mitrailleurs. Een der lichte mitrailleurs was ondergebracht in een kazemat zuidelijk van de brug, de andere twee onder het westelijk landhoofd van de brug. De zware mitrailleur was in een veldversterking zuidelijk van de brug ondergebracht. De brug was net als in Stein en Urmond voorzien van een versperring en voorbereid voor vernieling.

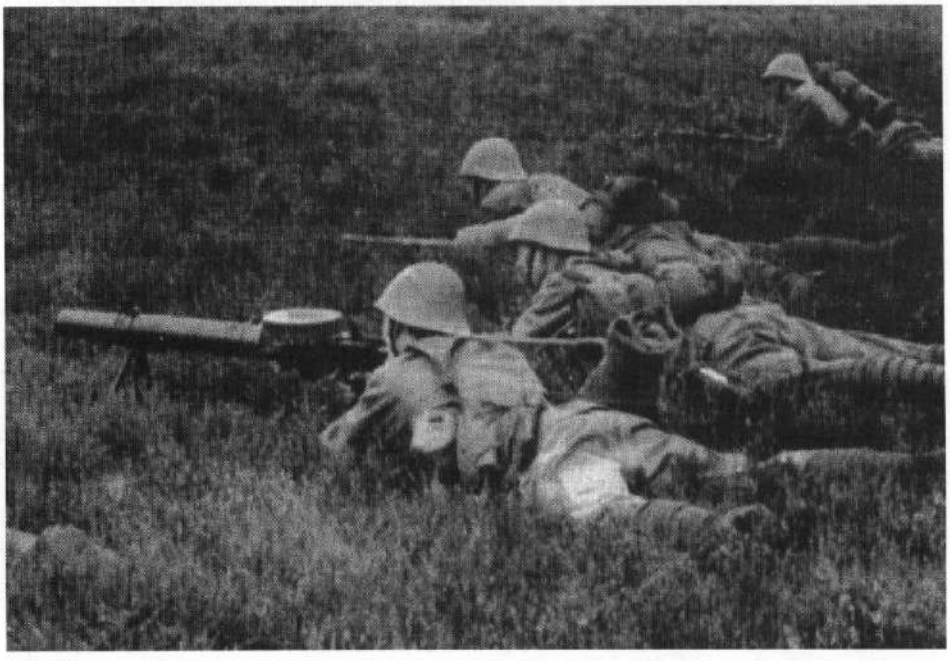

Verder beschikte men over 3 lichte mitrailleurs van het type Lewis.

Evenals in Elsloo werden de openingen tussen de kazematten en veldstellingen in Stein, Urmond en Berg opgevuld met houten vuurstellingen voor geweerschutters. De westelijke kanaaldijk was voor een groot deel voorzien van prikkeldraadversperringen. Met deze opstelling moest men trachten er het beste van te maken.

Aan munitie was beschikbaar: 60 patronen per geweer en 900 per mitrailleur. Handgranaten werden op 9 mei 's avonds uitgereikt. De meeste militairen

waren reservisten in de leeftijd tot 35 jaar. De meesten hadden tijdens hun opleiding zelfs geen handgranaat geworpen. In Grevenbicht en Maastricht waren noodziekenhuizen ingericht. Er waren nauwelijks transportmiddelen aanwezig en communicatiemiddelen waren er bijna niet. Men moest zich behelpen met de aanwezige burgertelefoons. Verder moest alle berichtgeving per ordonnans geschieden: te voet, per fiets of per motor. De kazematten die voorzien waren van stalen schietgaten, waren nog niet helemaal klaar; de stalen delen waren nog voor het grootste deel rood gemenied. Ze vormden prachtige doelwitten!
Alles bij elkaar genomen waren het zeer bescheiden middelen waarmee de reservisten ons heem moesten verdedigen. De gevechtskracht mocht niet al te hoog worden geacht. Op de van onheil vervulde dag, 9 mei 1940, werden deze mannen in verhoogde staat van paraatheid gebracht door de bevelen van het hoofdkwartier en de waarnemingen van de eigen grenspatrouilles. De bruggen werden gesloten en alleen beperkt verkeer was mogelijk.

Soldaat J. Rouvroye met als bewapening het geweer '95 en helm.

Aan de andere kant van de grens stond een tegenstander klaar die van een geheel ander gehalte was. De Duitse militairisten hadden van Hitler de vrije hand gekregen om een voor die tijd superieur leger op te bouwen. In nauwelijks vijf jaar bouwden ze een modern agressief leger op, dat bereid was de politieke lijn van de nazi's te volgen. Deze lijn hield in: de heerschappij van Duitsland in Europa en desnoods de hele wereld.
Het gevolg van deze politiek voor ons land was dat in het kader van de uitvoering van de militaire plannen Zuid-Nederland opmarsroute zou worden van de Duitse legers, die Frankrijk en Engeland moesten overwinnen in een komend gewapend conflict. Het noorden van ons land met zijn uitstekende havens en vliegvelden zou een goede basis vormen voor controle van de Noordzee en eventuele volgende aanvallen op Engeland. Het aanvalsplan van de Duitse legerleiding was in principe in 1905 ontworpen door generaal Von Schlieffen. Het beoogde Frankrijk te verslaan in een reusachtige sikkelvormige beweging van de Duitse legers met als draaipunt ongeveer Trier. Een zeer sterke rechtervleugel moest via België en Zuid-Nederland naar de kust oprukken om vervolgens naar het zuiden te zwenken tot ten zuiden van Parijs om dan weer landinwaarts te draaien en Parijs te veroveren. In 1914-1918 was een variant toegepast waarbij Nederland werd gespaard. De uiteindelijke mislukking van deze aanval werd toegeschreven aan het feit dat door Nederland te sparen veel tijd verloren was gegaan, omdat de Duitse troepenmassa door het nauwe gat bij Luik moest worden geperst hetgeen een tijdige ontplooiing verhinderde. Die fout zou men deze keer niet meer maken. Ook nu werd weer een variant uitgedacht, die zou blijken de beste te zijn. Vanuit het noorden zou men de oorspronkelijke gedachte volgen. Men wist dat de Franse en Engelse plannen voor ontplooiing van hun legers gericht waren op het pareren van een aanval uit het noorden. Men wilde daarom zuidelijker in de omgeving van het draaipunt Trier met een overweldigende legermacht een doorbraak forceren. Na doorbraak van de linies moest worden opgerukt naar de Franse Kanaalkust, waardoor de Frans-Engels-Belgische legers zouden worden ingesloten en vernietigd. Bovendien zou in een bliksemactie noordelijk Nederland worden bezet.

Wat hield dit allemaal in voor Zuid-Limburg?
Het voorgaande moge duidelijk gemaakt hebben, dat Zuid-Limburg in de opmarsroute van een zeer sterke strijdmacht kwam te liggen. We zullen ons in de denkwijze van de Duitse legercommandanten verplaatsen. Allereerst dan de sterkte van de Duitse legers tegenover ons. Ze behoorden tot de legergroep van Von Bock, die werd gevormd uit het 18e en 6e leger gesteund door de 2e luchtvloot. Tegenover Limburg vanaf Venlo stond het 6e leger onder generaal Von Reichenau, gesteund door het 8e vliegerskorps onder generaal Richthofen. Vanaf Venlo tot Luik stonden in eerste lijn twaalf divisies; dit was een zeer dicht op elkaar staande troepenmacht. Zeven hiervan stonden tussen Maasbracht en Eijsden; verder stonden nog twee reservedivisies bij Aken.

De verdeling van de zeven divisies was als volgt:

Maasbracht-Echt:	14e Infanteriedivisie,
Echt-Born:	31e Infanteriedivisie,
Born-Stein:	7e Infanteriedivisie,
Stein-Elsloo:	18e Infanteriedivisie,
Elsloo-Bunde:	4e Pantserdivisie,
Bunde-Maastricht:	4e Pantserdivisie,
Maastricht-Eijsden:	269e Infanteriedivisie.

Voor speciale opdrachten: Batallions zur Besonderen Verwendung 100 en 800.
Vergelijken we getalsmatig de Duitse en Nederlandse troepenmachten met elkaar, dan zien we dat 4000 Nederlandse reservisten meer dan 100.000 goed getrainde en bewapende Duitsers tegenover zich vonden. Deze werden gesteund door ongeveer 700 vliegtuigen. Door de staven van de legergroep en het 6e leger, die beide in Düsseldorf gevestigd waren, werden plannen gemaakt die in overeenstemming waren met de verstrekte opdracht. Het 6e leger kreeg tot taak de Zuid-Nederlandse en Belgische verdediging te doorbreken en op te rollen in de richting Hasselt-Brussel- Noord-Franse kust.
Een dwingende eis van Hitler was de verovering van de bruggen over de Maas in Maastricht en die over het Albertkanaal direct achter de Belgische grens. De staven bestudeerden de gegevens die voor een groot deel door spionage waren verkregen en kwamen tot de conclusie dat de gevechtskracht van de Nederlandse troepen laag zou zijn. Wel zouden ze roet in het eten kunnen gooien door vroegtijdige vernieling van de bruggen over Kanaal en Maas en door het waarschuwen van de Belgische grensverdediging. Al snel kwam men tot de vaststelling dat het bijzonder lucratief zou zijn de Kanaal- en Maasbruggen bij verrassing te veroveren. Reden voor deze verrassingsovervallen was enerzijds de slechte materiaalpositie van de Duitse pioniers die bruggen moesten leggen in geval van vernieling, anderzijds lag het Julianakanaal op veel plaatsen tot 10 meter boven het normale maaiveld en waren de opritten recht op de bruggen gemaakt. Gesprongen bruggen betekenden een versperring van de doorgang die niet makkelijk was te overbruggen met de toen beschikbare middelen. Een nieuwe oprit maken naast de bestaande maken behoorde ook tot de onmogelijkheden vanwege de grote verschillen in hoogte tussen kanaalniveau en maaiveldhoogte. Derhalve werd besloten de bruggen over het Julianakanaal bij Stein, Urmond, Berg, Obbicht en Roosteren en de sluis bij Born bij verrassing te nemen met speciale troepen. Verderop werden soortgelijke acties gepland bij Roermond, Buggenum en Gennep. Ook de Maasbruggen bij Maastricht waren doelwit evenals de bruggen over het Albertkanaal zuidelijk van Maastricht.
We zullen hier alleen de aanvallen op de bruggen binnen ons gebied behandelen. In het Duitse hoofdkwartier waren twee meningen over de uitvoering van de overvallen. De ene groep wilde eenheden in Duitse uniformen laten infiltreren, de andere wilde gebruik maken van andere middelen als burgerkleding en Nederlandse uniformen. Het was Hitler persoonlijk, die de eerste groep tot zwijgen bracht tijdens de vele planningsdagen (Kriegspiele). Aan deze dagen nam hij zeer intensief deel. De oudere stafofficieren die nog ge-

loofden aan 'ridderlijke oorlogsvoering', noemden in onderlinge gesprekken deze planningsdagen 'Indianenspiele des Führers'. Het plan van Hitler hield in dat de aanvallen op de bruggen zouden worden uitgevoerd door speciale troepen in Nederlandse uniformen. De eenheden die de aanvallen moesten uitvoeren behoorden tot het Batallion zur Besonderen Verwendung 800. Zij bestonden uit vrijwilligers, gerecruteerd in het Duitse grensgebied, die ons dialect goed spraken en bovendien bekend waren met onze wegen. Verder werden waar nodig nog vrijwilligers toegevoegd die als Nederlander in Duitsland woonachtig waren en behoorden tot de Nederlands-Duitse Sportvereniging "Sport en Spel", die duidelijk nazigezind was. De Nederlands en/of Limburgs dialect sprekenden zouden in voorkomende gevallen gesprekken met Nederlandse militairen moeten voeren.
Voor de overvallen op de bruggen van Stein, Urmond, Berg en Obbicht werd een sectie aangewezen onder bevel van Leutnant Kürschner. De sectie werd onderverdeeld in vier groepen van elk 10 man aangevuld met ieder twee 'Sprachkundige'. Elke groep bestond uit een onderofficier met machinepistool, drie manschappen met geweren, een man met één licht machinegeweer, één munitiedrager en de twee 'Sprachkundige'. De groep voor Berg kreeg ook nog een man extra met een lichte vlammenwerper. De kleding was het Nederlandse uniform over het Duitse. De vervoermiddelen waren fietsen die goed leken op de Nederlandse. Ze waren echter afkomstig uit Noorwegen en per vliegtuig overgebracht. De groepen voor Stein en Urmond werden te Hillensberg gelegerd, die voor Berg en Obbicht in Tudderen. Omstreeks het middaguur van de 9e mei 1940 werd deze troepenmacht gealarmeerd via het codewoord 'Hindenburg', hetgeen betekende dat de aanval op 10 mei zou beginnen om 5.35 ofwel 3.55 uur Nederlandse tijd. Na het vallen van de avond begaven de eenheden zich naar de uitgangspunten aan de grens; niets zou deze massa nog kunnen remmen. De overvalploegen voor de bruggen werden met gesloten vrachtauto's naar Millen gebracht; van hieruit zouden ze vertrekken. De groepen kenden alle het Nederlandse wachtwoord van de 9e mei. Als consigne kregen ze mee geen gebruik van wapens te maken voor het officiële aanvalsuur. Hun vertrek was gepland op drie uren voor het begin van de grote aanval. Verder waren ze voorzien van hakenkruisvlaggetjes ter grootte van een zakdoek voor het herkennen door de eigen troepen. Ook konden ze zich kenbaar maken middels lichtpatronen: rood betekende "hulp nodig", groen-wit "hier zijn wij". De aanval kon tot 30 minuten voor het punt 0 worden afgeblazen via gele lichtgranaten boven Duits gebied. Onder deze omstandigheden brak de noodlottige 10 mei 1940 aan.

3. De Maasstreek in het begin van de oorlog

Het was in de nacht van 9 op 10 mei 1940 zeer onrustig aan de grenzen door de onophoudelijke bewegingen van Duitse troepen die hun uitgangspositie voor het komende offensief betrokken. Op zichzelf was dit niets nieuws, omdat het in de voorgaande maanden al meerdere malen was gebeurd, doch steeds werden toen de troepen weer teruggenomen. In deze nacht echter was de dreiging sterker omdat de patrouille-activiteit van de Duitsers toenam en er steeds vliegtuigen overvlogen. In de Nederlandse verdedigingsstellingen controleerden de officieren hun manschappen en vertelden hun soldaten dat gezien de situatie aan de grens de oorlog elk moment kon uitbreken; grootste waakzaamheid was geboden. Aan de Duitse kant van de grens was inmiddels de oorlogsmachine aan het rollen gebracht. De Duitse luchtmacht was in groten getale opgestegen en vloog westelijk naar Nederland en België. De overvalploegen voor de bruggen over het Julianakanaal en andere objecten waren inmiddels van hun uitvalsbasis vertrokken. Ze hadden Nederlandse uniformen over de Duitse aangetrokken en vertrokken omstreeks 1.00 uur vanaf Millen. Tussen twee Nederlandse grensversterkingen door sloop men met behulp van ladders over de Rode Beek die de grens van Nederland en Duitsland vormt. Hierna werd de spoorweg tussen Sittard en Nieuwstadt

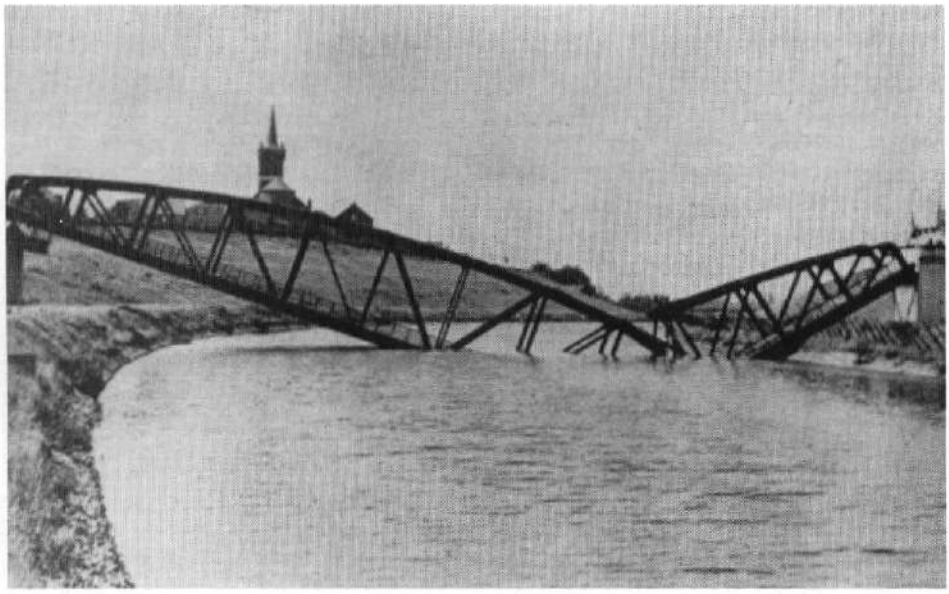

Op 10 mei 1940 om 5.00 uur werd de kanaalbrug opgeblazen.

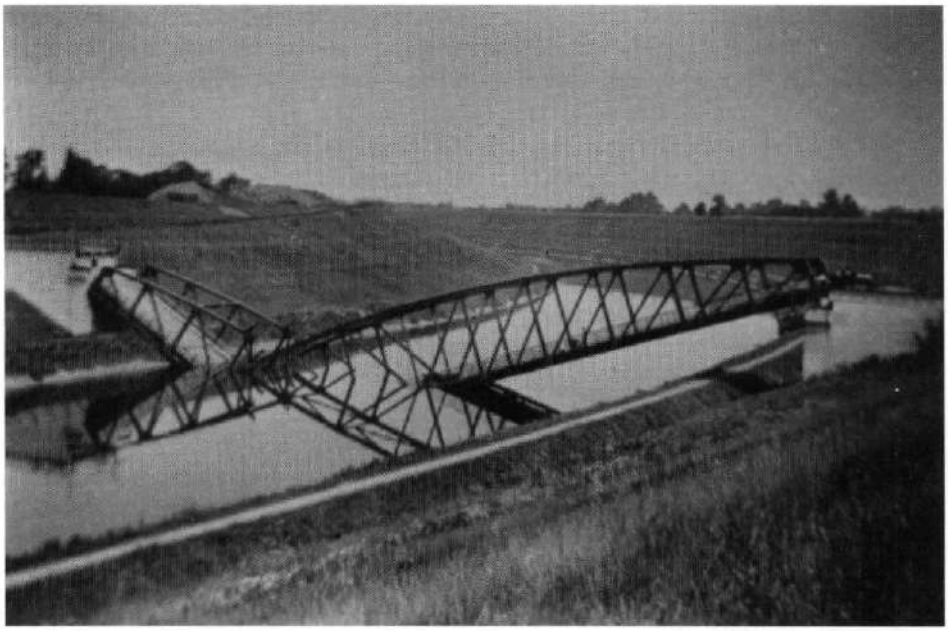

De vernielde brug vanaf de andere kant gezien. De "oude" Scharberg met de oplopende weg naar Meers werd na 1942 afgegraven t.b.v. verhoging van de kanaaldijk in Stein.

overgestoken. De groepen verzamelden zich in een fruitwei in de nabijheid van Kasteel Limbricht. Van hieruit werden ze door hun commandant Leutnant Kürschner op weg gestuurd voor de vervulling van de opdracht de kanaalbruggen van Stein, Urmond, Berg en Obbicht ongeschonden te bezetten. Leutnant Kürschner zelf voerde de groep voor de brug van Berg aan. Tegen de ochtendschemering omstreeks 3.55 uur begonnen de legers met de grensoverschrijdingen, terwijl grote aantallen vliegtuigen overvlogen. In de verdedigingsstellingen wachtte men uiterst gespannen op de dingen die zouden komen. Op hetzelfde tijdstip waren de overvallers de bruggen genaderd. Bij Berg zag de schildwacht aan de oostzijde van de brug in het vage ochtendlicht een groep wielrijders naderen. Door hun uniformen leken het Nederlandse politietroepen op een van hun patrouilletochten. De Duitsers stapten van hun fietsen en naar het wachtwoord gevraagd noemden ze dat van de dag ervoor. Op dat moment werd de wacht overvallen en stormde men over de brug in westelijke richting in een gevecht met de daar aanwezige bewaking. Deze werd buiten gevecht gesteld en de Duitsers konden de brugladingen onklaar maken. Door het schieten op de brug werd het de bezetting van de stellingen noordelijk en westelijk duidelijk dat de Duitsers, die men veel later verwachtte, reeds op de brug waren. De commandant van de mitrailleur in de veldversterking zuidelijk van de brug liet zijn mitrailleur op de in het vage licht zichtbare schimmen schieten. Hij kon de Duitsers hiermee niet terugdrijven. Wel werd de Duitse aanvoerder Leutnant Kürschner zwaar gewond. De overige Duitsers stelden de stellingen aan beide zijden van de brug buiten

gevecht door ze van achteren te overvallen. De opzet van de Duitsers de brug van Berg ongeschonden in handen te krijgen was gelukt. Aan Nederlandse zijde bedroegen de verliezen twee gewonden, te weten een onderofficier en een soldaat. De Duitsers hadden één gewonde, de eerder genoemde Leutnant Kürschner. Later werden nog vijf mannen gedood tijdens hun vlucht over de Maas naar België. Bij de brug van Urmond gebeurde precies hetzelfde; ook hier verscheen een groep voor de brugversperring die de schildwacht overviel om vervolgens in een stormloop de wacht aan de westzijde te overvallen met een vuurhagel uit de moderne wapens. Aan de Nederlandse zijde sneuvelden een korporaal, terwijl een andere korporaal en een soldaat werden gewond. De Duitsers leden geen verliezen. Tamelijk direct na de verovering van de brug naderden twee onderofficieren van de Nederlandse Marechaussee de brug vanaf de oostzijde; ze werden verraderlijk door de Duitsers neergeschoten. Een man werd gedood, de andere zwaargewond. De bezetting van de stellingen aan de brug werd vervolgens van achteren overvallen en tot overgave gedwongen. Bij de brug van Stein was het scenario hetzelfde als in Berg en Urmond: de bezetting van de brug werd overvallen en buiten gevecht gesteld. Alleen was hier de tol die de Nederlandse bezetting moest betalen hoger dan in Berg en Urmond. Een soldaat sneuvelde terwijl twee onderofficieren zwaar en een korporaal en twee soldaten lichter werden gewond. De twee onderofficieren stierven later ook aan de opgelopen verwondingen. Vrij kort hierna verschenen de snelle voorhoeden van de 7e Duitse infanterie-divisie

Majoor Gleiniger van de Duitse 18e Divisie die Elsloo aanviel.

bij de bruggen en kon de oversteek van de Maas beginnen. Er werd een pontonbrug over de Maas gelegd en de hele divisie marcheerde België binnen. De opdracht voor de divisie voor 10 mei was het met alle middelen overschrijden van het Julianakanaal, de Maas en in België de Zuid-Willemsvaart. Dit doel werd ruimschoots bereikt. De snelle voorhoeden van de divisie waren geheel gemotoriseerd en voorzien van alle moderne hulpmiddelen als radiowagens, stormboten, pantserafweergeschut, luchtdoelgeschut enz. De sterkte van de infanterie bedroeg één compagnie. De overige eenheden, te weten de infanterieregimenten 19, 61 en 62 met bijbehorende artillerie, pioniers en andere eenheden waren nog oude stijl, d.w.z. te voet en met paardentractie.
De eerste eenheden te voet arriveerden omstreeks 9 uur bij de bruggen. De totale doortocht van de divisie met haar ca. 14.000 man en 6.000 paarden duurde ongeveer drie dagen. Hierna werd de brug over de Maas afgebroken.

De eerste Duitsers in Elsloo kwamen met motoren en zijspan voorzien van een mitrailleur.

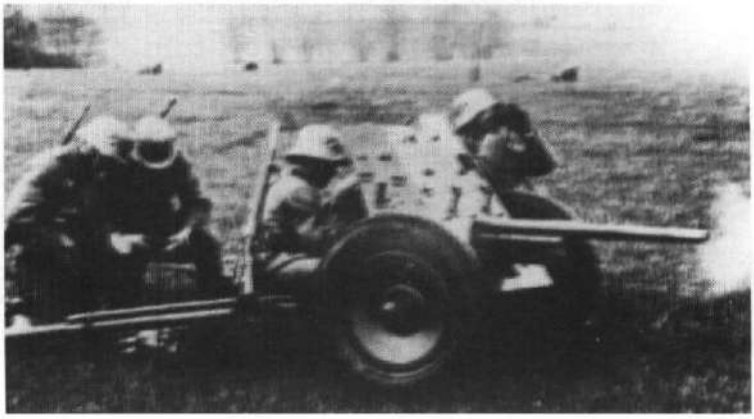

De kazematten werden uitgeschakeld door 37mm antitank-kanonnen.

"Show" opstelling op de Berg in Elsloo.

Bij Elsloo was de situatie geheel anders. De Duitsers hadden hier geen overvalsploegen gepland. Op bevel van de Nederlandse genieofficier die per fiets vanaf Geulle kwam, werd de brug over het kanaal omstreeks 5 uur opgeblazen. Een soldaat werd gewond door een rondvliegende klinknagel van de brugconstructie. Hoe vreemd wij trouwens tegenover het begrip oorlog stonden, werd gedemonstreerd door de toch nog grote aantallen kijkers, die naar het kanaal waren getogen om te zien, hoe de situatie daar was. Zij zagen de brug in twee delen in het kanaal vallen. Datzelfde bleek ook, toen de Duitsers later een pantserafweerkanon opstelden op de top van de Maasberg. Een aldaar wonende vrouw maakte tegen de Duitsers de aanmerking: "Jullie moeten niet op die kazemat schieten, want er zitten Nederlandse jongens in".
De bezettingen van de kazematten met de zware mitrailleurs hadden hun wapens inmiddels uit de opstellingen gehaald en schoten op de overvliegende massa vliegtuigen. De meest zuidelijk geplaatste weigerde na een paar korte vuurstoten; de andere die direct noordelijk van de brug stond vuurde ca. 100 schoten af zonder zichtbaar resultaat. Hierna moesten de wapens ijlings in de kazematten worden gebracht omdat men nu toch wel kon verwachten dat de vijand snel zou verschijnen. Omstreeks 5.10 uur verschenen plotseling twee motorrijders op de Berg die zagen dat de brug was gesprongen. Het waren verkenners van de snelle "Vorausabteilung" van de 18e Duitse infanteriedivisie. Elsloo lag binnen het opmarsgebied van deze divisie die bij Ubach-Palenberg was gelegerd. Het was een ervaren divisie die eerder al in de Poolse veldtocht was beproefd. De opdracht van de divisie op 10 mei 1940 was bij verrassing de kanaalbrug bij Elsloo te veroveren en vervolgens de Maas en de Zuid-Willemsvaart over te steken zodat op 11 mei een aanval op het Albertkanaal zou kunnen worden uitgevoerd.

Om 3.55 uur werd de opmars ingezet via drie routes, te weten:
1) Waubach-Rumpen-Treebeek-Vaesrade-Spaubeek-Beek-Elsloo.
2) Brunssum-Amstenrade-Schinnen-Puth-Beek-Elsloo.
3) Waubach-Nieuwenhagen-Heerlerheide-Nuth-Genhout-Beek-Elsloo.

Vooruit reed de snelle "Vorausabteilung Gleiniger" zo genoemd naar de commandant Majoor Gleiniger. Ook deze afdeling bestond uit een infanterie-compagnie voorzien van alle moderne middelen en geheel gemotoriseerd. Bij de Geleenbeek ondervond men enige vertraging door versperringen en mijnen die op de weg waren gelegd. Zoals eerder vermeld waren twee motorrijders vooruit gereden om de toestand in Elsloo te bekijken. Na de constatering dat de brug was gesprongen reden ze terug om rapport uit te brengen aan hun commandant die inmiddels aan het hoofd van zijn afdeling via de Stationsstraat in de Raadhuisstraat bij het Gemeentehuis was aangekomen en daar stopte om te wachten op zijn verkenners. Deze rapporteerden dat de brug gesprongen was waardoor de commandant sterk werd geagiteerd en het commando gaf om het gevecht met de Nederlanders aan te gaan. Alsof het een oefening gold sprongen de Duitsers van de auto's en koppelden twee pantserafweerkanonnen van 37 mm af. Met het ene ging men de Raadhuisstraat af gevolgd door een aantal infanteristen met zes rubberboten, met het andere door de Schoolstraat naar de Driekoelen, thans de Charles de Gavrestraat. Het eerste kanon werd op de top van de Maasberg geplaatst om de kazemat, die precies tegenover de Maasberg lag, te kunnen aanvallen. Het andere werd

Na uitschakeling van de kazematten konden de Duitsers ongehinderd met rubberboten het kanaal oversteken. Deze foto werd onder de Maasberg genomen.

Nog een "show" foto in de Maasberg genomen op 10 mei om 11.30 uur.

opgesteld direct naast het huis Driessen, thans Charles de Gavrestraat no. 5; dit kanon moest de kazemat direct noordelijk van de brug aanvallen. De verdedigers in de kazemat tegenover de Maasberg hadden de bewegingen van de Duitsers gezien, maar de anderen hadden niets gezien. Plotseling werd het vuur door de Duitsers geopend. De kazemat bij de Maasberg - die rood gemeniede schietgaten had - was een makkelijk doelwit. De drie schoten die de Duitsers afvuurden waren allen voltreffers. De twee in de kazemat aanwezige militairen werden direct getroffen en een van hen werd gedood en de andere zwaargewond. De andere manschappen hadden bij het zien van de Duitsers de kazemat verlaten. De kazemat bij de brug was een moeilijker doelwit omdat ze helemaal was gecamoufleerd met wilgenpalen die deels waren uitgelopen; bovendien was de afstand tot het geschut veel groter. Dit kanon verschoot 9 granaten die men door de grotere afstand kon zien aankomen als zilveren pijlen; de kazemat werd geraakt maar geen van de granaten was een schietgattreffer. De kazemat die nu nog bestaat laat duidelijk de plaatsen zien waar de granaten insloegen. Door de rondvliegende scherven werd de waterkoeler van de mitrailleur geraakt waardoor deze onbruikbaar werd. Bovendien werd een van de mannen in de kazemat gewond. Doordat de Duitsers de twee mitrailleurs bij de brug hadden uitgeschakeld was het eenvoudig om ongehinderd het kanaal over te steken, want de paar geweerschutters die nog restten konden hier geen weerstand meer bieden. Omstreeks 6.00 uur lieten de Duitsers hun rubberboten in het kanaal zakken en staken over. De prikkeldraadversperring werd doorgesneden, via de Scharberg werden de overige stellingen van achteren aangevallen en om 6.30 uur was alles voorbij. Achter bleven de doden en de zwaar- en lichtgewonden van Nederlandse zijde; de Duitsers leden geen verliezen.
Direct begonnen de Duitsers nu met het overzetten van manschappen en geschut over het kanaal voor de oversteek van de Maas. Teneinde de grote aantallen infanteristen te voet, die vanaf 10.00 uur begonnen te arriveren, te

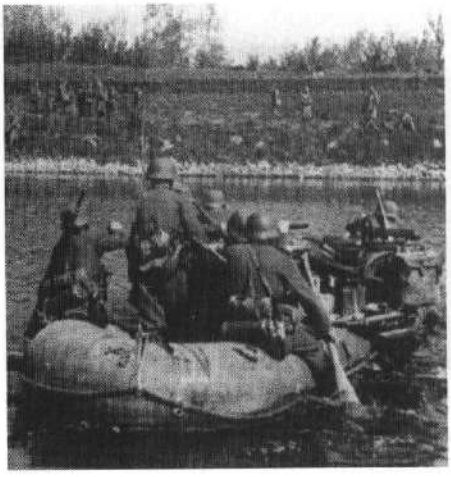

Oversteek van het kanaal van een motorrijwiel.

Inladen van een 37mm kanon aan het kanaal.

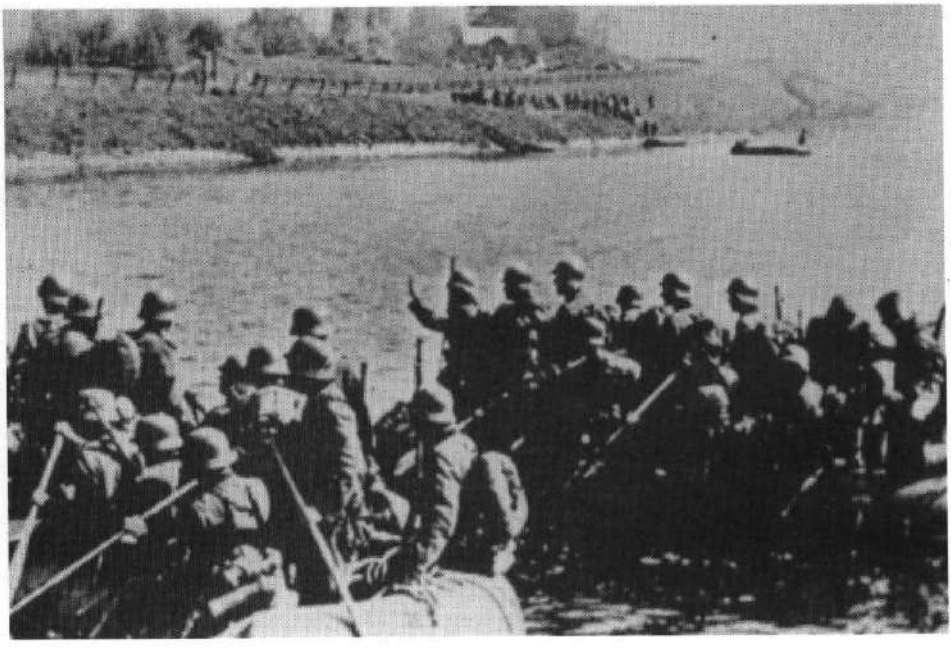

Oversteek infanterie.

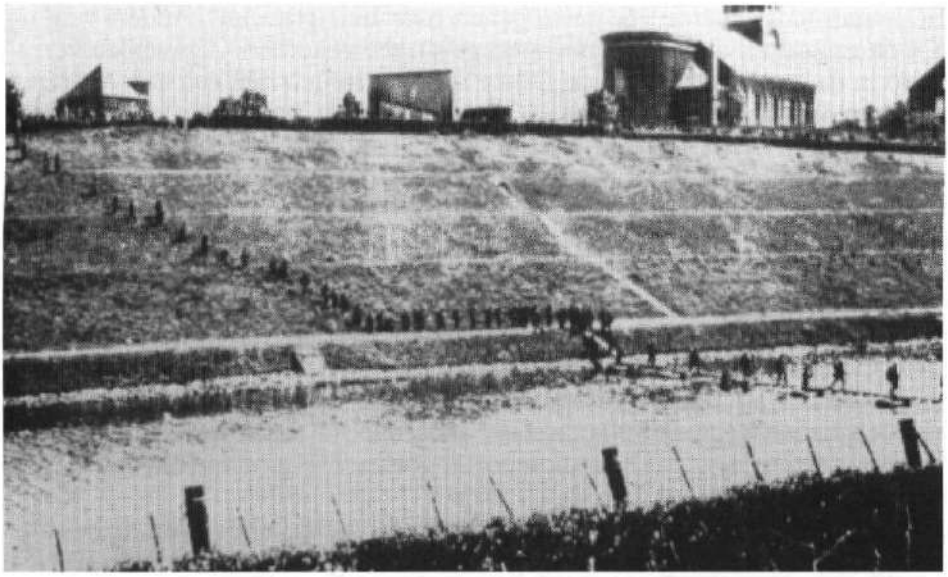

De infanterie van de 18e Divisie stak het kanaal over via een voetbrug.

kunnen overzetten werd een pontonbrug van rubberboten gebouwd. Als loopvlak dienden ladders en steigerplanken die men 'leende' bij de Aannemersfirma Schreurs. Om deze bruggen te beschermen tegen luchtaanvallen werd luchtdoelgeschut opgesteld op de Berg en op de vlakke stukken tussen kanaal en Maas. De hierna door Elsloo trekkende Duitse legereenheden behoorden tot de 18e infanteriedivisie. Ze mochten voor rust en persoonlijke verzorging nu en dan langs de weg uitrusten. Zonder uitzondering hadden ze op 10 mei tussen dertig en veertig kilometer gelopen. Ze gingen dan ook meteen liggen, als de kans er was. Met de hun verstrekte marken, waarvan de waarde per 'bekendmaking' was vastgesteld, kochten ze brood, boter, vlees, sigaretten, tabak en chocolade. Een ijscoventer die met zijn karretje verscheen, was binnen tien minuten uitverkocht.
Voor de Duitsers waren al deze zaken heerlijkheden, die ze lang niet meer of nog nooit gezien hadden. In de boomgaarden langs de weg werd overnacht. Achtergelaten broodresten werden door een inwoner van Elsloo aan de kippen gevoerd. Die weigerden dit te eten, waarna de man zei: "Met dit brood en de Ersatzkaffe, die ze drinken, komen ze niet ver".
Een schromelijke misrekening, zoals later zou blijken. De artillerie die de Duitsers op 10 mei in de Drie Koelen en op de Knup hadden opgesteld, kon de dag erna al verder trekken zonder te hebben geschoten, omdat ook de opmars in België zeer snel verliep. Omstreeks 13.00 uur arriveerde via de brug van Stein een brugslagcompagnie die onmiddellijk begon met de brugslag over de Maas die men 's ochtends ca. 7.00 uur reeds had overschreden. Precies tien uur later kon het transport van troepen op grote schaal beginnen. De Nederlandse militairen werden krijgsgevangen gemaakt, de dode werd geborgen en de gewonden verzorgd en naar het ziekenhuis in Sittard vervoerd.

In de namiddag werden de gevangenen naar huis gestuurd. Anders verging het de militairen die in Meers waren gevangen genomen. Zij werden verzameld in de boomgaard naast de Dikke Stein en samen met een aantal Belgen dat over de Maas was gebracht via Beek, Sittard en Tudderen afgevoerd naar de kampen in Duitsland vanwaar ze in juni naar huis teruggekeerden.
In de middaguren van 11 mei arriveerde een Duitse radioverslaggever die vanaf de Berg een levendig verslag gaf over de geweldige opmars van het Duitse leger over het Julianakanaal en de Maas. In snorkende taal vertelde deze 'Kriegsberichter' aan zijn Duitse luisteraars hoe de vesting Elsloo door de zegevierende troepen was veroverd, welke enorme krijgsbuit in hun handen was gevallen en hoe ze België binnentrokken over de Maasbrug. Hij maakte ook gewag van de grote aantallen gevangenen en de vele 'vestingen' die door de Duitsers waren veroverd op de Nederlanders. De marcherende kolonnes werden halverwege de Julianastraat aangespoord om hun bekende strijdliederen te zingen, zodat de radioreporter goed achtergrondgeluid had bij zijn reportage.
Omstreeks 4.00 uur werd de reportage onderbroken omdat vanuit het zuiden over de Maas vliegend een Engels verkenningsvliegtuig naderde, dat di-

Duits geld dat gebruikt werd vanaf 10 mei 1940.

rect maar vergeefs met granaten van de aanwezige Duitse luchtdoelartillerie werd bestookt. Voorbij de pontonbrug keerde het om en vloog terug naar het zuiden. Een Duitse soldaat werd door een vallende granaatscherf getroffen en overleed ter plaatse. Hij werd tijdelijk begraven op de 'Beemd' en is medio juni herbegraven in Sittard en na de oorlog overgebracht naar de begraafplaats in Ysselstein.
De voorbijmars der Duitsers duurde vier volle dagen. De Duitse 18e divisie met haar ca. 14.000 manschappen en ruim 6.000 paarden marcheerde in vier dagen over de Maasbrug. Het waren afwisselende kolonnes met paarden en karren en vele compagnieën infanterie. Ook artillerie met behulp van paardentractie kwam in groten getale voorbij. De infanterie ging via de loopbrug over het kanaal en de voertuigen via de brug van Stein. Na de doortocht werd het even rustig in Elsloo. De loopbrug over het kanaal en de brug over de Maas werden gesloopt en verder naar het westen in de richting van het front in België vervoerd.
Over bleven een aantal telefoonkabels die de verbinding vormden van het Duitse hoofdkwartier in Berlijn met het hoofdkwartier van het 6e leger waartoe de 7e en de 18e divisie behoorden. Het hoofdkwartier van het 6e leger was op 11 mei verhuisd van Düsseldorf naar Sittard en op 15 mei naar Hasselt. Lang vóór het uitbreken van de oorlog had men de verbindingskabels van Düsseldorf naar Tudderen reeds gelegd, zodat vandaaruit gemakkelijk verder kon worden gewerkt. Het kabelnet is nog een paar maanden in gebruik gebleven; het bewakings- en onderhoudspersoneel werd ondergebracht op het kasteel en bij particulieren.

Over de Maas werd een pontonbrug gelegd die in de nacht van 10 op 11 mei gereed kwam.

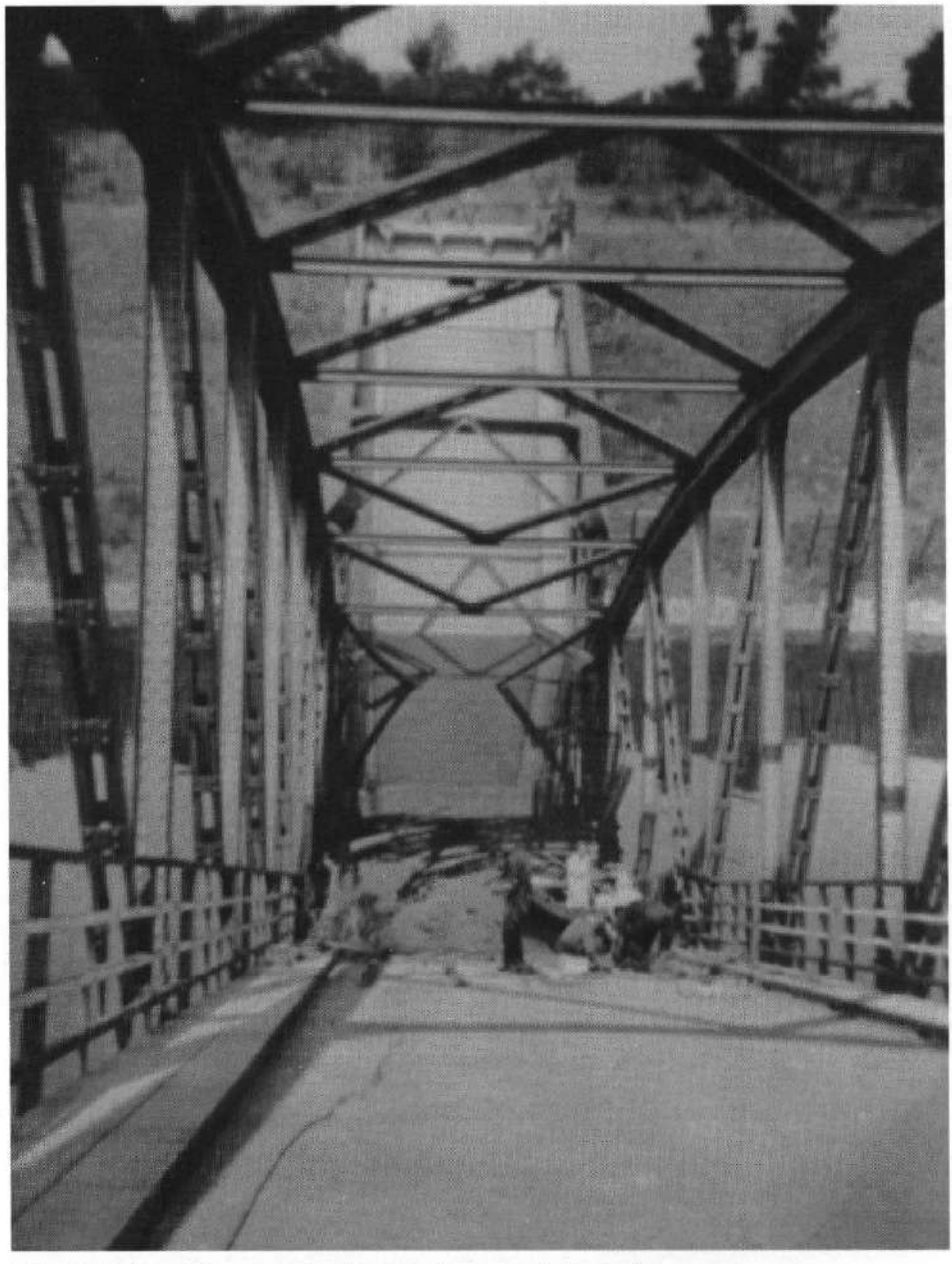

In juni 1940 werd begonnen met het opruimen van de brugdelen.

De geluiden van de zich snel verplaatsende strijd werden minder. Alleen grote aantallen vliegtuigen bleven overvliegen. In die eerste oorlogsdagen werden we wel al geconfronteerd met de luchtoorlog, zij het in beperkte mate. De Duitsers stelden in onze omgeving zoeklichten op, ten einde Engelse vliegtuigen op te zoeken, die in heldere nachten overvlogen.

In de nacht van 16 op 17 mei werden we voor het eerst opgeschrikt door een vliegtuig, dat boven Stein twee lichtkogels uitwierp, waardoor de omgeving fel werd verlicht. Hierna wierp dit vliegtuig drie brisantbommen op de haven van Stein. Twee loodsen brandden af en de hoofdtelefoonkabel werd vernield. Velen waren buiten gaan kijken naar dit schouwspel en konden toen voor het eerst het geluid van vallende bommen horen, een geluid dat bepaald niet prettig was. Het was de voorbode voor de vele nachten, die nog zouden volgen.
De verbijstering van de eerste dagen van de bezetting maakte plaats voor gelatenheid en men ging over tot de orde van de dag, niet vermoedend wat er nog zou volgen. De schade, door de oorlogshandelingen ontstaan, bleef beperkt tot de kapotte brug over het kanaal en verder tot een paar kapotte ruiten en een nieuwe fiets van een bewoner van de Dorpsstraat, die door een Duitser was gevorderd. Dit was de eerste fiets die gestolen werd. Later zouden er nog velen volgen!
Op 15 mei werd de Duitse- of middeneuropese tijd ingevoerd, wat inhield, dat de klok 1 uur en 40 minuten moest worden vooruit gezet.
Ook werd het Duitse strafrecht van toepassing verklaard. Beide maatregelen vormden de eerste in een lange rij, die nog zouden volgen en die een "nazificering" van ons land ten doel had. In de eerste bezettingsdagen werd door de Gemeente noodgeld uitgegeven, dat reeds voor het begin van de oorlog was gedrukt. Dit geld was bedoeld om te voorkomen, dat de Gemeentekas in nood zou komen, als de geldtoevoer door oorlogsomstandigheden zou stagneren. Aangemaakt waren coupures van fl 2,50, fl 1,00 en fl 0,25 in aantallen van 600, respectievelijk 1.000 stuks. Er werd een bedrag van fl 97,50 uitgegeven, dat later op fl 0,25 na, weer werd ingeleverd.

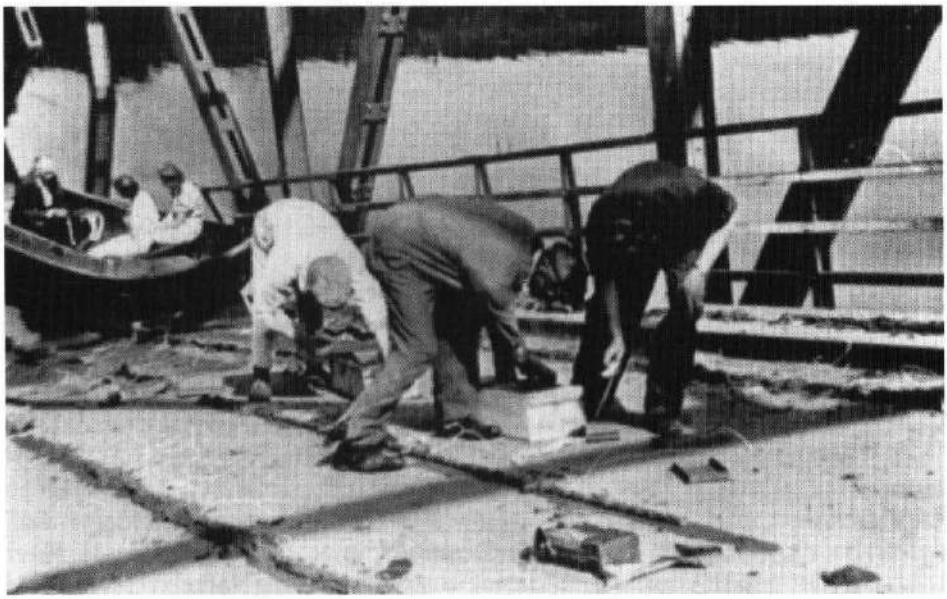

Met dynamietpatronen van de Staatsmijnen werd het betondek "opgeblazen".

In de gezinnen waar vaders of zonen in militaire dienst waren geroepen, braken angstige dagen van wachten aan. Door het ontbreken van verbindingen moest maar afgewacht worden, of er slachtoffers waren gevallen. Enkelen kwamen in de eerste dagen al naar huis. De meesten echter moesten wachten tot na 1 juni, toen Hitler besloot de Nederlandse gevangenen vrij te laten. Einde juni waren op één man na allen weergekeerd. Later bleek dat deze ene man in Engeland was terechtgekomen.
Op 18 mei werd de verduistering ingevoerd. Dit betekende dat in de verduisteringsuren, die elke dag in de krant werden aangegeven, geen licht uit deuren en ramen mocht schijnen. Bovendien werden de weinige straatlantaarns buiten werking gesteld. Auto's en fietsen moesten ook verduistering voeren, d.w.z. de lampen moesten worden afgedekt. Alleen een spleet van drie tot zes centimeter breed en één centimeter hoog mocht overblijven. Bovendien moest bij auto's die spleet nog worden afgeschermd met een kapje aan de bovenkant, zodat straling naar boven onmogelijk werd. De bedoeling hiervan was te voorkomen dat overvliegende Engelse vliegtuigen zich konden oriënteren op het lichtschijnsel. Overtredingen zouden zeer streng worden bestraft. Overigens moest het autoverkeer op last van de Duitsers worden beperkt i.v.m. de krappe brandstofpositie. Plezierritten behoorden tot het verleden.
Op 1 juni werd de distributie een feit. Dit betekende, dat een aantal goederen alleen nog maar verkrijgbaar zouden zijn na inlevering van bonnen, die vooraf waren uitgereikt. Op de bon gingen: schoenen, leer, koffie, rijst en grutterswaren. Er waren in die tijd mensen, die over geldreserves beschikten. Zij konden "hamsteren", dat wil zeggen, dat ze meer waar kochten dan ze nodig hadden voor normale consumptie. De armen die over geen geld beschikten konden dit niet. De Duitsers verboden hamsteren op straffe van gevangenis.
Van 1 tot 6 juni werd een Duitse compagnie van 180 man en 27 paarden in Elsloo ondergebracht, die het net van telefoonkabels moesten opruimen. Ze werden ondergebracht in het kasteel, het patronaat, een danszaal en bij particulieren.
Tussen 10 en 16 juni werden de brugdelen, die nog in het Julianakanaal lagen, met zware drijvende bokken verwijderd en naar Stein gebracht. Daarmee was vanaf 1 juli weer scheepvaartverkeer tot Maastricht mogelijk. Voor degenen die over het kanaal moesten, werd een veerdienst ingesteld met een roeiboot. Deze veerdienst was op normale uren geopend. 's Avonds was geen verkeer mogelijk.
Op 15 juni gingen brood en bloem op de bon en op 1 juli boter, margarine, vetten, olie, vermicelli en maïzena.
In tegenstelling tot in andere plaatsen verliep de verjaardag van Prins Bernhard (29 juni) rustig. Er waren enkele vlaggen uitgestoken en men liep met oranjestrikken. Het uitsteken van vlaggen was overigens een paar dagen eerder verboden, omdat ons volk in een toestand van grote rouw verkeerde. Men trachtte hiermee te voorkomen, dat de eerste verjaardag van een lid van ons koninklijk huis een demonstratie tegen de Duitsers zou worden.

Een der explosies om het brugdek te verwijderen.

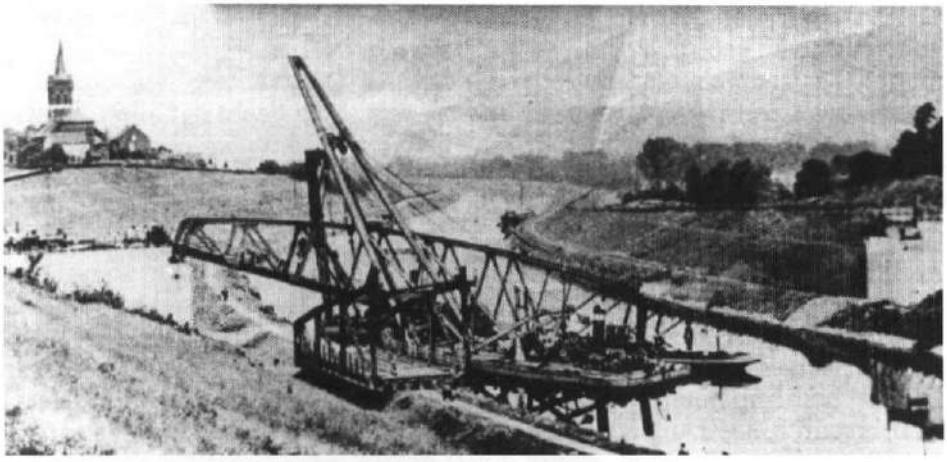

Met behulp van drijvende kranen werden de brugdelen op de kant gelegd. Op 16 juni was de scheepvaartweg naar Maastricht weer open.

Ook in die dagen werden we ernstig gewaarschuwd ons niet vriendschappelijk te gedragen jegens de vele duizenden krijgsgevangenen, die uit Frankrijk en België naar Duitsland werden vervoerd, vaak onder zeer slechte omstandigheden. Men kon ze in grote aantallen vanaf Maastricht via Meerssen en Beek naar Duitsland zien marcheren. Overnachten moesten ze in de open lucht. Het verstrekken van water, voedsel of sigaretten werd als een anti-Duitse demonstratie gezien en er werd gedreigd met schieten.

Op 25 juni werd in de kranten de oprichting van de Nederlandse Unie bekend gemaakt. De R.K. Staatspartij en het R.K. Werkliedenverbond adviseerden de leden om lid te worden van de Unie, die overigens nogal omstreden was bij andersdenkenden en andere politieke partijen. Hier zag men de Unie als een mogelijkheid om de Duitsers te doen weten, dat men als één blok tegen hun doeleinden was. In de Gemeente Elsloo ontstond dan ook een zeer bloeiende afdeling.
Op 12 augustus kwamen textiel, zeep en waspoeder op de bon en op 14 september vlees, vleeswaren, kaas en petroleum. Doordat de graanvoorraad zeer krap was, was men genoodzaakt meer graan te gaan telen en minder vee te houden. De boeren moesten 10% van de veestapel opruimen. Het vlees werd grotendeels naar Duitsland afgevoerd. Het sprak vanzelf, dat het slechtste vlees werd afgeleverd. Ook pluimvee moest eraan geloven. Twee derde van de pluimveestapel moest worden opgeruimd. Tenslotte moest ook de varkensstapel met de helft worden verminderd. De gewone burger die meestal een hok met kippen had, mocht uiteindelijk niet meer dan vier kippen houden.
Enkele dagen voor de verjaardag van onze koningin Wilhelmina (31 augustus) werd afgekondigd dat het op straffe van gevangenis verboden was te vlaggen of speldjes of bloemen in kleuren te dragen. Men liep in die tijd namelijk met een goudsbloem of een anjer in het knoopsgat.
Op 22 oktober werd Winterhulp Nederland opgericht, in navolging van Duitsland. Verenigingen werden opgetrommeld met collectebussen huis aan huis te collecteren voor de armen. Iedereen die wat in de bus deed, kreeg een speldje in de vorm van een molen, dat bestreken was met lichtgevende verf. Zo kon men elkaar zien, als men in donkere avonden op straat liep. De opbrengst was matig, want men vertrouwde de zaak niet. Men dacht dat alleen Duitsgezinde armen zouden worden geholpen. Later in de oorlog vond men zelfs niemand meer bereid om met de collectebus te lopen en werden gemeentediensten en politie aangewezen om dit werk te doen.
Op 30 oktober werd de "spertijd" ingevoerd wat inhield, dat men tussen 's nachts 12 uur en 's ochtends 4 uur niet op straat mocht zijn. Op 16 november gingen eieren, koek, gebak en gort op de bon en op 15 december gas, elektra, kolen en peulvruchten.
Met het langer worden van de nachten kwamen langzaam maar zeker meer Engelse bombardementsvliegtuigen over, die hun bommenlast naar Duitsland brachten. De Duitsers probeerden dit tegen te gaan door het plaatsen van nog meer zoeklichten en het inzetten van meer nachtjachtvliegtuigen die hun basis hadden in het Belgische St. Truiden en later ook in Venlo.
De komst van Engelse vliegtuigen werd aangekondigd door een vooralarm op de Staatsmijn Maurits op het moment, dat de vliegtuigen de kustlijn passeerden.
De cokesovens van de cokesfabriek werden dan niet meer getrokken, zodat het felle lichtschijnsel van de uit de ovens vallende cokes niet meer zichtbaar was. Normaal was dit verschijnsel vanuit de lucht tot op 100 km. goed zichtbaar. Na korte tijd werd het zingend geluid van de toen middelzware, tweemotorige vliegtuigen hoorbaar. De zoeklichten flitsten aan en de zoek-

partij begon. De felle lichtstralen gingen heen en weer, totdat ze een slachtoffer hadden gevonden. De lichtbundels werden alle op dat ene punt gericht, waarna de patrouillerende nachtjager het werk kon afmaken en de onfortuinlijke tegenstander neerschieten.
Soms dook zo'n vliegtuig in de straal van het zoeklicht en beschoot dit met zijn mitrailleurs. Het licht werd dan ijlings gedoofd. Het was een fascinerend gezicht en velen gingen naar buiten om het schouwspel waar te nemen, zich niet bewust van de gevaren, die eraan waren verbonden.
Was de situatie erg dreigend, dan werd met de sirene luchtalarm gegeven en moest men naar de kelder. De mensen van luchtbescherming en brandweer moesten naar de hun aangegeven posten en konden deze weer verlaten, als de situatie veilig was.
Het jaar 1940 eindigde zoals het was begonnen. De winter van 1940-1941 was even streng als zijn voorganger.
Tot op dat moment was Elsloo gespaard gebleven van calamiteiten. De distributie en andere beperkende maatregelen hadden het leven wel bemoeilijkt maar niet onmogelijk gemaakt.

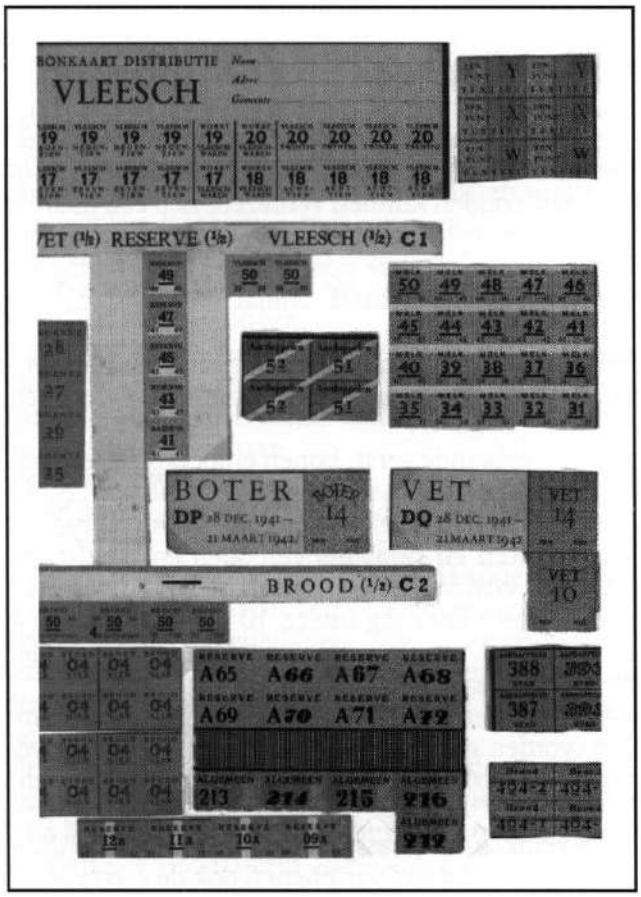

Vanaf juni 1940 begon de distributie. Gedurende de oorlog kwam geleidelijk aan alles op de bon. De rantsoenen werden steeds kleiner en bijvoorbeeld textiel was in 1944 bijna niet meer verkrijgbaar.

4. Geboden en verboden in 1941 en 1942

In de herfst van 1940 en de winter 1940-1941 stegen de prijzen sterk; dit leidde op 7 januari 1941 tot invoering van het prijsbeheersingsbesluit. Niet dat dit enig effect sorteerde, want de goederen die slecht verkrijgbaar waren verdwenen op de zwarte markt die hierna ontstond. De eerste levensbehoeften waren nog verkrijgbaar tegen normale prijzen.
Op 10 januari moesten alle personen van joods of gedeeltelijk joods bloed zich op de gemeentehuizen laten registreren. Het was het begin van de lange vreselijke lijdensweg van onze joodse medeburgers. In Elsloo woonden in die tijd geen joden en het dorp werd "Judenfrei" verklaard.
Op grond van hardnekkige geruchten, dat alle ambtenaren in het kader van de nazificering lid van de NSB zouden moeten worden, besloten de bisschoppen een brief te publiceren die op 26 januari in alle kerken werd voorgelezen. In deze brief werd nog eens duidelijk gemaakt dat het voor katholieken niet geoorloofd was lid te zijn van de NSB of haar nevenorganisaties. Degene die dit desondanks toch deed werd uitgesloten van de sacramenten.
De vastenbrief, die er later op volgde, sprak ook duidelijke taal. Tijdens het voorlezen van de brieven vanaf de kansel was het in de kerken doodstil; de brieven waren duidelijke rust- en lichtpunten in de donkere tijd, waarin de gemeenschap verkeerde. Het episcopaat, zich realiserend dat door deze principiële houding mensen hun baan zouden kunnen verliezen, riep een nieuwe kerkcollecte in het leven om de noden van deze mensen te kunnen bestrijden. De collecte, genoemd "collecte voor bijzondere noden", werd op zondag gehouden en door de gelovigen zeer goed gesteund, omdat men wist dat dit geld voor een bijzonder doel werd gebruikt.
Collecteren buiten de kerken was inmiddels ook verboden, evenals het houden van optochten, waaronder ook processies vielen. Op aanvraag werd een vergunning verstrekt.
Koffiesurrogaat, een mengsel van gebrande gerst, bonen en peekoffie, dat tot dat moment vrij te koop was geweest ging vanaf 17 maart op de bon; echte koffie evenals specerijen en thee waren al helemaal niet meer verkrijgbaar.
Op 1 april werd kamperen in tenten en caravans verboden en werden de padvindersorganisaties opgeheven; ook mocht men, voorzover men nog over een auto beschikte, niet meer met een voertuig tussen 10 uur 's avonds en 4 uur 's morgens op straat komen. De Duitsers trachtten op deze manier illegale transporten te voorkomen.
Op 7 april werd een dansverbod ingesteld; dit hield in dat geen openbare dansavonden meer mochten worden gehouden. Dansscholen mochten wel nog lessen geven en verenigingen mochten ook nog besloten bals houden. Overtredingen werden fors bestraft.
Het leven, dat altijd al betrekkelijk sober was geweest, werd door al deze maatregelen bepaald niet prettiger. In die tijd verschenen ook de eerste anti-

Al vrij snel na 10 mei 1940 werd het moeilijk om koffie te krijgen. Een surrogaat van gerst met veldbonen en pee-koffie werd op de bon verkocht. Dit bleek te weinig en men ging algemeen over op gebrande gemalen gerst. Het branden gebeurde op een vlaaiplaat of in bv. de getoonde molen op de kachel, waarbij de gerst werd gebrand, hetgeen vreselijk stonk.

Duitse vlugschriften en werden pamfletten die in de nacht door Engelse vliegtuigen waren uitgeworpen opgeraapt, gelezen en doorgegeven. Anti-Duitse liedjes werden gezongen en allerlei Hitlermoppen verteld.
De Duitsers reageerden met een verbod op vaderlandslievende liederen; het bekendste hiervan was het "Grebbeberglied". Dit lied, dat handelde over de tijdens de meidagen 1940 op de Grebbeberg gesneuvelde Nederlandse soldaten, werd veel gezongen.
Naast het bronzen, zilveren en goudgeld werden zinken pasmunten in omloop gebracht; het "goede geld" verdween binnen zeer korte tijd.
Vanaf 19 april waren melk, aardappelen, fietsbanden en staalwerk alleen nog op de bon verkrijgbaar.
Op 30 april werd het verboden beeltenissen van het koningshuis te tonen of op de kleding te dragen. Dit was een reactie van de Duitsers op het feit dat veel mensen zilveren munten met de beeltenis van de Koningin droegen als broches, dasspelden, hangertjes, armbanden, ringen enz.. In openbare gebouwen en scholen was dit verbod al langer van kracht. Men ging toen uniformknopen van het Nederlandse leger dragen; op deze knopen stond de Nederlandse Leeuw. Echter ook dit werd snel verboden, waarna men al deze "sieraden" verborgen ging dragen en alleen aan bekenden toonde, als uiting van verzet tegen het Duitse nazidom.
De inval in Rusland op 22 juni 1941 was een grote schok. In de meest optimistische visie dacht en hoopte men, onbekend als men was met de werkelijke krachtsverhoudingen, dat de Duitsers voor de winter verslagen zouden worden.

Boven Zuid-Limburg dat centraal was gelegen, werden door Engelse en Amerikaanse vliegtuigen pamfletten uitgestrooid die vaak voor Duitsland en België waren bestemd, en soms voor Nederland. Dit Duitstalige pamflet is tijdens het bombardement op 5 oktober 1942 bij duizenden in onze omgeving aangetroffen.

HITLER VERSPRACH EUCH AM 1. I. 41:

„Das Jahr 1941 wird die Vollendung des grössten Sieges unserer Geschichte bringen."

GÖRING VERSPRACH EUCH AM 9. VII. 39:

„Wir werden das Ruhrgebiet auch nicht einer einzigen Bombe feindlicher Flieger ausliefern."

GOEBBELS VERSPRACH EUCH AM 14. X. 41:

„Die Sowjetunion verfügt heute praktisch über keine militärisch in Betracht kommenden Armeen mehr."

LEY VERSPRACH EUCH AM 20. VII. 40:

„Der Weg nach England ist frei—Deutschland besitzt die Vorherrschaft in der Luft."

BACKE VERSPRACH EUCH AM 24. IX. 39:

„Wir können die jetzigen Lebensmittelrationen lange Jahre aus eigener Kraft durchhalten."

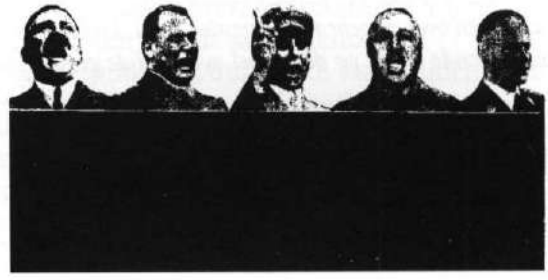

De pogingen tot nazificering vonden intussen in een steeds sneller tempo plaats; op 5 juli werden alle politieke partijen opgeheven behalve de NSB, het Nationaal Front en de in de oorlog opgerichte Nederlandse Unie. 15 Juli werden de bestaande jeugdorganisaties opgeheven en kreeg het RK. Werkliedenverbond een NSB-commissaris. Voor Elsloo hield dit in dat de florerende afdelingen van de Jonge Wacht en de Jonge Werkman evenals het Werkliedenverbond verdwenen uit het dorpsbeeld.
Het Werkliedenverbond, dat in naam nog bestond, stroomde leeg na de brief van de bisschoppen van 3 augustus, waarin een verder lidmaatschap werd verboden op straffe van uitsluiting van de sacramenten. Voor de jeugd werd als vervanging de Katholieke Aktie opgericht.
In verband met de slechte metaalpositie van Duitsland werd ook van Nederland verwacht dat het zijn steentje zou bijdragen om "de Duitse oorlogsinspanning tegen het Engelse imperialisme en het Joods/Russisch bolsjewisme" te verlichten. Alle inwoners van Nederland werden verplicht hun koperen, messingen, nikkelen, tinnen en loden voorwerpen in te leveren, met uitzondering van gebruiksvoorwerpen als lepels, messen en vorken, alsmede antiek. Men moest dit echter wel aanmelden en laten controleren. In Elsloo, dat op dat moment 3018 inwoners telde, werden 719 personen (gezinshoofden en instellingen) opgeroepen om tussen 23 juli en 7 augustus hun non-ferrometalen in te leveren.
Bij de inlevering verschenen 17 man niet; men beschouwde deze mensen niet als moedig doch eerder als roekeloos, omdat men intussen wel wist tot hoever men straffeloos kon gaan bij de Duitsers. 651 Personen kwamen melden, dat ze niets in te leveren hadden en 51 kwamen daadwerkelijk koper inleveren. Het waren voor het grootste deel Duitsers, NSB-ers en andere pro-Duitsers die samen 74,32 kg koper (en legeringen) inleverden. Vergeleken met onze omringende buurgemeenten was dit vrij weinig; het grootste deel van het aanwezige koperwerk is dan ook ondergedoken, wachtend op betere tijden.
Op 13 december werd het koper per paardekar afgevoerd naar de haven van Stein, waar het werd verladen in het schip ELFRED en naar Duitsland afgevoerd.

In de nacht van 30 op 31 mei 1942 stortte een Engelse bommenwerper van het type Vickers Wellington neer op de hoek van de Schoolstraat en (toen) de Kerkstraat.

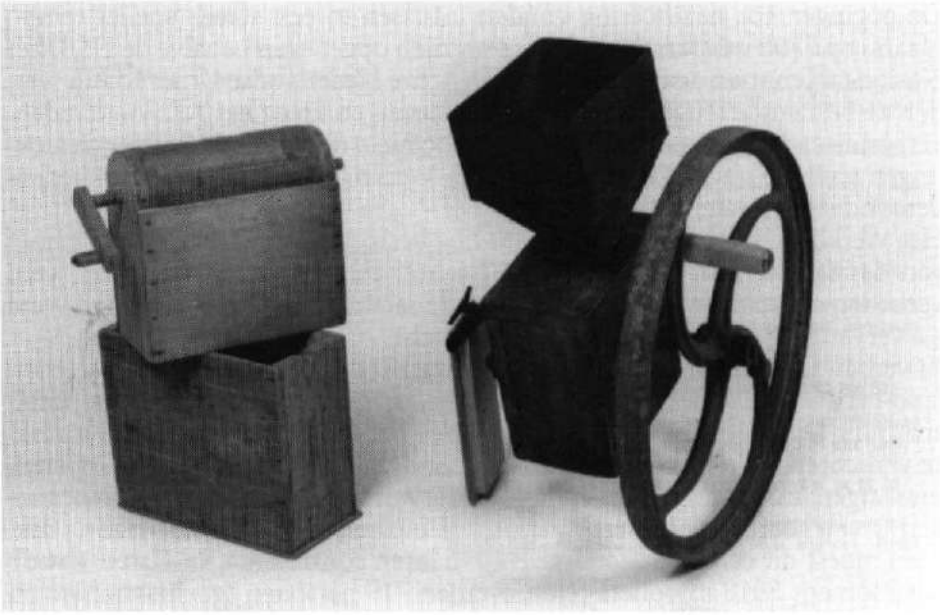

Rechts een molentje voor het malen van graan. Links een praktisch geheel houten molen voor het uitzeven van de pel van het graan.

Vanaf 24 juli werd door de Duitsers verordonneerd dat, nu sedert 22 juni Duitse soldaten voor ons in het Oosten vochten zonder persoonlijke vrijheden te kennen, het ongepast zou zijn dat wij Nederlanders de vrijheid zouden hebben elders met vakantie te gaan. Vakantie elders werd dus verboden; niet dat deze maatregel grote consequenties had want er waren in die tijd maar enkele Elsloonaren, die zich een vacantie elders konden permitteren. De overgrote meerderheid ontbrak het aan geld en vrije tijd!
Vanaf 1 augustus kwamen jam en stroop op de bon en werd het electrorantsoen - gas was er nog niet - verlaagd tot 60% van het oude rantsoen. Melk werd vanaf die datum alleen nog verstrekt aan kinderen beneden 14 jaar; de overigen moesten zich behelpen met taptemelk, een blauwig witte melk waarin geen vet meer aanwezig was.
Per 12 augustus werden de gemeenteraden, die tot dan toe nog enigermate hadden kunnen functioneren, opgeheven en werden wethouders benoemd tot medewerkers van de burgemeester.
In september moest iedere inwoner van 15 jaar en ouder naar het gemeentehuis voor het in ontvangst nemen van het persoonsbewijs. Dit document, dat was voorzien van een pasfoto en een vingerafdruk van de rechterwijsvinger, moest men te allen tijde meenemen om zich te kunnen identificeren.
Het gaf de Duitsers een grotere grip op de bevolking, want niet alleen kon men makkelijk iedereen controleren, maar ook beschikte men over een duplicaat dat centraal was opgeslagen in Den Haag. Iedereen had nu twee documenten die belangrijk waren n.l. de distributiestamkaart en het persoonsbewijs. Om te kunnen "leven en overleven" moest men ze zorgvuldig bewa-

ken.
Vanaf 17 september was het verboden nog langer de namen van het koningshuis te gebruiken als aanduidingen; het Julianakanaal heette vanaf die datum "Kanaal van Maastricht naar Maasbracht", de Julianastraat werd Kerkstraat en ook cafés met namen als Juliana of Wilhelmina moesten deze namen verwijderen.
De Nederlandse Unie, die in Elsloo een zeer grote aanhang had, was in de voorafgaande maanden in de problemen gekomen na vechtpartijen met NSB-ers; bovendien was ze niet een organisatie geworden die meeliep met de Duitsers doch die eerder een anti-Duitse tendens vertoonde. Na een colportageverbod en een verbod tot het dragen van het Unie-speldje werd de Unie verboden op 17 december.
De toneelclub van Meers, die op dat moment nog niet was opgeheven, vroeg toestemming voor de opvoering van het toneelstuk "Tropengang"; de uitvoering werd verboden omdat de inhoud niet strookte met de Duitse opvatting over cultuur.
De winter van 1941-1942 viel vroeg in en was evenals de voorgaande zeer streng en langdurig. Brandstof was slechts spaarzaam voorhanden en met electriciteit moest zeer zuinig worden omgesprongen. Gebruikte men te veel electrische energie dan werd men beboet, als men tweemaal was beboet, werd de stroom tijdelijk afgesloten. Bleef men daarna nog het rantsoen overschrijden dan volgde definitieve uitsluiting.
In 1941 hadden de Duitsers rigoureus in onze levens ingegrepen door alle verboden en geboden. De rantsoenering beperkte ons zeer sterk in onze mogelijkheden.
De oorlogssituatie was zodanig dat de hoop op een spoedig einde ijdel bleek. Voor ontspanning was men aangewezen op de enkele bioscopen die er in de omgeving waren en waarin alleen Duitse films werden vertoond. Verder kon men een paar uur een café bezoeken, waar de mogelijkheden ook al beperkt waren door de rantsoenering van de borrel.
De meeste tijd werd thuis doorgebracht waar men zich vermaakte met kaarten en diverse spelletjes. Men kon ook luisteren naar de radio die gelijkgeschakeld was met de Duitse radio en dus veel Duitsvriendelijke programma's uitzond. Op gezette tijden werd echter geluisterd naar de Engelse nieuwsberichten. Het programma van Radio Oranje om 8.30 uur 's avonds en het daaropvolgende vlaamstalige programma kenden ook veel luisteraars.
De Engelse zenders werden door de Duitsers met stoorzenders bewerkt zodat vaak maar een gedeelte van het nieuws doordrong. Zoals de brieven van het episcopaat werden de radiotoespraken van Koningin Wilhelmina tot punten van geloof in en hoop op betere tijden. Het was echter zeer gevaarlijk openlijk te vertellen wat men had gehoord. Op het luisteren naar vreemde zenders stonden zeer zware straffen.
In tegenstelling tot veel andere plaatsen werd Elsloo in 1941 gespaard van direct oorlogsgeweld.
Het Julianakanaal was dichtgevroren en schaatsend ging men 1942 binnen.

De maanden januari en februari 1942 kenmerkten zich door de zware vorst met een snijdende oostenwind, waarbij temperaturen van 23 graden onder nul voorkwamen.
Tijdens de lange winteravonden en -nachten vlogen bij helder weer steeds meer Engelse vliegtuigen richting Duitsland om daar hun bommenlast af te werpen op de Duitse steden. Er ontstonden dan ook steeds meer luchtgevechten tussen Engelsen en Duitsers, waarbij bijna altijd de Engelsen de verliezers waren. Het luchtalarm en de brommende vliegtuigmotoren vermengd met mitrailleurvuur dreef de mensen steeds langer in de kelders, wat in de vrieskou bepaald geen pretje was.
Wie dacht dat in 1941 het einde van de steeds verdergaande rantsoenering bereikt was kwam bedrogen uit. Het jaar 1942 was nog geen week oud toen opnieuw rantsoenverlagingen werden aangekondigd.
De gouden, zilveren en bronzen munten werden uit de roulatie genomen en moesten worden ingeleverd; bezit hiervan werd strafbaar gesteld met maximaal 6 maanden gevangenisstraf. Een klein gedeelte kon door de banken in ontvangst genomen worden; de rest verdween in velerlei hoeken en gaten.
De burgemeester van Elsloo, F. Eussen, overleed na ziekte op 1 maart. De begrafenis vond plaats in de St. Augustinuskerk die te klein bleek voor de massaal opgekomen gemeentenaren.
Door het overlijden van de burgemeester werd de weg geopend voor de benoeming van een NSB-burgemeester. De nieuwe burgemeester Pisters, afkomstig van Valkenburg, bleek echter een zeer gematigd man te zijn, die de gemeente weinig overlast bezorgde.
Verenigingen, die niet tot de door de Duitsers in het leven geroepen "Kultuurkamer" of andere organisaties wensten te behoren, werden opgeheven of doken onder d.w.z. men ging verder met elkaar te ontmoeten en zich te beraden over de toekomst.
Het openbaar vervoer werd sterk verminderd omdat de Duitsers voor de oorlogsvoering steeds meer treinen en bussen nodig hadden: en ze namen dat wat ze nodig hadden gewoon in beslag.
De zomerkermis van 1942, die op 31 mei, 1 en 2 juni viel, werd een gedenkwaardige periode. Zoals dat gebruikelijk was hadden de vrouwen in de

Soms kon men voldoende melk krijgen bij boeren. De room werd afgeschept en met het mechaniek op het voormalige snoepglas kon men al draaiende roomboter maken in uiteraard kleine hoeveelheden.

voorafgaande dagen gezorgd dat ondanks de rantsoenering enkele vlaaien werden gebakken en een kip of konijn geslacht, zodat men toch even de zinnen kon verzetten en over wat extra eten en drinken beschikte.
In dezelfde dagen wilden de Engelsen de Duitsers duidelijk maken dat ze Duitsland konden treffen door een bombardement met duizend bommenwerpers uit te voeren, hetgeen sterk op het moreel van de burgerbevolking zou werken. Als aanvalsdoel werd Keulen uitgezocht; de datum werd vastgesteld op de nacht van 30 op 31 mei 1942. Men schraapte alle bombardementsvliegtuigen bij elkaar die voorhanden waren en vanaf 10 uur 's avonds verlieten de vliegtuigen Engeland om Keulen aan te vallen. Het spreekt haast vanzelf dat Elsloo in de vliegroute lag en in de nacht, die helder en koel was, klonk al vroeg de vooralarmering van de mijn Maurits, wat betekende dat Engelse vliegtuigen de kust waren gepasseerd. Kort daarna kon men honden horen janken die het geluid van de vliegtuigen veel eerder hoorden dan de mensen. Al spoedig kon iedereen horen dat er een enorme hoeveelheid vliegtuigen passeerde richting Duitsland, waar enige tijd later de vuurgloed zichtbaar werd van de branden in Keulen.
Er speelden zich in onze omgeving diverse luchtgevechten af, waarbij meerdere vliegtuigen neerstortten. De sirenes van de luchtbescherming werden in werking gesteld en de bevolking ging in de kelder.
In de stroom bommenwerpers bevond zich ook het vliegtuig met de code L.7802, een tweemotorige middelzware bommenwerper van het fabrikaat Vickers Wellington met een gelegenheidsbemanning aan boord. Het vliegtuig was met een gemengde bommenlading van 2.000 kg van zijn thuisbasis Finningly vertrokken en had na 3 uur vliegen Keulen bereikt, waar het zijn bommenlast had afgeworpen in de reeds brandende stad.
Op de terugweg werd het in de omgeving van Valkenburg en vliegend op een hoogte van 3500 meter door een Duitse nachtjager, die door radar werd geleid, onderschept. De nachtjager, van het tweemotorig type Messerschmitt 110, werd gevlogen door Leutnant Barte, een piloot die tot dat moment al zeven vliegtuigen had afgeschoten. De Duitser naderde zijn tegenstander aan de achterkant van onderen en op een afstand van vijftig meter opende hij het vuur met zijn zes machinegeweren waarna meteen de linkermotor en de benzinetank vlam vatte. De staartschutter van het Engelse vliegtuig had nog wel teruggeschoten maar niets geraakt.
Het vliegtuig dat brandde werd door de piloot, lieutenant Hughes, in een duikvlucht gebracht waarbij de brand werd geblust; na enige seconden horizontaal te hebben gevlogen brak er opnieuw brand uit die niet meer te blussen bleek. De piloot bracht het vliegtuig op tegenkoers - dus van het westen naar het oosten - en besloot het te verlaten. Van Elsloo uit gezien had het vliegtuig tijdens deze manoeuvres vanuit zuid-oostelijke richting een westelijke koers gevolgd tot over de Belgische grens om vervolgens te keren en noordelijk van Elsloo op oostkoers te gaan. Hierbij kwam het toen al als een fakkel brandende toestel binnen bereik van de op de steenberg en de schachten van de mijn Maurits geplaatste Duitse luchtdoelartillerie; deze nam zijn kans waar en schoot nog een aantal granaten in het vliegtuig. De piloot droeg zijn be-

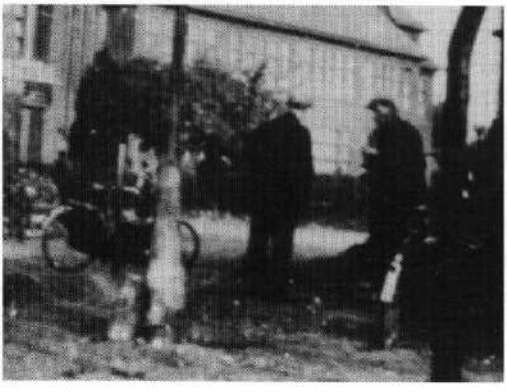

De ravage door het neergestorte vliegtuig was groot maar er vielen gelukkig geen dodelijke slachtoffers.

manning op het vliegtuig te verlaten en sprong zelf als laatste.
Terwijl de zes parachutes zich ontvouwden en de piloten landden tussen Obbicht en Geleen, waarbij ze allen gevangen werden genomen, vloog het toestel stuurloos rond om uiteindelijk richting Elsloo te vliegen en daar met enorm geweld neer te storten op de hoek van de Julianastraat en de Schoolstraat. Het toestel boorde zich enkele meters diep in de weg en de rondvliegende stukken verspreidden zich in de omgeving. De brandende benzine spatte tegen de muren van café Juliana en zette dit pand in vuur en vlam. De bewoners, de familie Martens, konden amper het vege lijf redden door aan de achterkant het huis te verlaten. De aan de overkant gelegen woningen bleven, hoewel beschadigd, wonderwel gespaard; er vielen slechts lichtgewonden! Voor de brandweer was een directe nadering onmogelijk door de exploderende munitie van het vliegtuig; men moest zich beperken tot nablussen. De resten van het vliegtuig werden onder bewaking gesteld en enige tijd later door Franse krijgsgevangenen opgeruimd.
Het was niet bepaald een prettig begin van de zomerkermis. De processie die langs de Julianastraat zou trekken werd een week uitgesteld en in de kerk werd een extra collecte gehouden om de getroffen familie te helpen de eerste noden op te vangen.
De processie werd een week later gehouden; het was de laatste, want van dat moment af was het houden van processies definitief verboden onder het mom, dat het gevaarlijk was met grote aantallen mensen op straat te zijn bij mogelijk luchtgevaar.
Het was ook het laatste optreden geweest van de fanfare die al langer geweigerd had toe te treden tot de Kultuurkamer. De toegekende jaarsubsidie van fl 75,- werd niet meer afgehaald op het gemeentehuis.
Ook de kermis werd hierna niet meer gevierd, omdat het aan kermisexploitanten niet meer was toegestaan hun attracties te verplaatsen. Ze kregen eenvoudig geen benzine of olie voor de motoren van hun auto's, die later bovendien nog werden gevorderd.
De zomer van 1942 was lang en warm. De Duitsers waren aan de twee fronten, te weten in Rusland en Noord-Afrika, nog steeds aan de winnende hand, terwijl de Japanners in het Verre Oosten Nederlands-Indie hadden veroverd en op de top van hun macht waren. Dit alles en de steeds toenemende druk van de Duitsers op het openbare leven maakte wel eens moedeloos.
Ook de steeds krapper wordende rantsoenering droeg daartoe bij. Zo zakte het kaasrantsoen van 125 naar 75 gram per week, terwijl het vetgehalte terugliep van 40+ naar 20+.
Rookartikelen werden schaars en aangezien in bijna elk huis een pijpenrek hing met de spreuk " 't is geen man die niet roken kan", moest er naar alternatieven worden uitgekeken. Een van de alternatieven waren surrogaat sigaretten en sigaren die geen tabak bevatten en onder de naam Saffiaantjes, Blazertjes e.d. zonder bon te koop waren. Ze stonken vreselijk!

Een ander alternatief was de eigenteelt tabak; vanaf de zomer '42 kon men op beschutte, zonnige plaatsen in de tuinen tabaksplanten vinden, die een hoogte van 1,50 meter haalden. Aan het einde van de zomer werden de dan bruin-geel-gekleurde bladeren geoogst en op een luchtige droge plaats opgehangen om te drogen. Soms werd geforceerde droging boven het fornuis in de keuken toegepast. Men kon na droging de tabak in de weckketel stomen en fermenteren door middel van water en essence. De daardoor weer vochtige tabak werd vervolgens gedroogd en gesneden en was dan klaar voor gebruik. De restvloeistof bevatte teer en nicotine, was zwart van kleur en werd gebruikt als verdelgingsmiddel voor insekten in de groententuin.
Was de nood zeer groot, dan werd de tabak zo van de struik geplukt en gerookt. Men kon met de tabak ook naar tabaksfabrieken gaan, waar de tabak werd gekeurd en de kwaliteit bepaald. Afhankelijk van de kwaliteit kon men dan sigaretten, shag of pijptabak terugkrijgen. Voor elke 1000 gram tabak kreeg men 600 gram verwerkt terug. Deze sigaretten en tabak werden onder de naam Amateurs aangeboden en mochten niet verhandeld worden.
Het laatste alternatief was gesmokkelde tabak uit België. Aanvankelijk werd een inlandse tabak "semois" en Roisin geleverd in een officiële verpakking. Later werd de tabak in zakken overgebracht en hier los verkocht. Meestal was deze tabak zeer vochtig, want ook water heeft gewicht! Het produkt werd "Fleur de matras" genoemd en men was er nooit zeker van wat men rookte, maar stinken deed het altijd heel erg.

Tabak was een geliefd smokkelprodukt uit België. Deze tabak was verpakt als de Fleur de Semois en Fleur de Roisin. Van beduidend andere kwaliteit was de "losse" tabak die "Fleur de matras" werd genoemd. Deze tabak werd door de smokkelaars in zakken over de Maas gehaald. En vaak werd dan een kilo achtergehouden en vervangen door water. De tabak was altijd erg vochtig. De getoonde vloeitjes werden over twee grenzen gesmokkeld: vanuit Frankrijk waar ze werden gemaakt naar België en vandaaruit over de Nederlandse grens. Ze waren dan ook duur en kostten meerdere guldens per pakje. In Nederland was in het laatste jaar geen papier aanwezig waarvan vloeitjes konden worden gemaakt.

Roken was voor de overgrote meerderheid der mannen een "must". De officieel verkrijgbare sigaretten werden steeds schaarser en het aantal merken werd beperkt tot een Ó twee. Consi was het bekendste merk en als surrogaat waren er o.a. Saffiaantjes, waarin geen tabak was verwerkt. Op de verjaardag van H.M. Kon. Wihelmina op 31 augustus 1941 werd door de RAF op tamelijk ruime schaal sigaretten uitgeworpen met oranje pakjes en opdruk "Nederland zal herrijzen".

Ook op andere terreinen werd de situatie slechter. Honing werd als surrogaat in blokken van 5x5x5 cm verkocht. Af en toe werd koolzaadolie op de bon verstrekt voor bakken en braden. Vis was al lang niet meer verkrijgbaar, uitgezonderd dan wat men zelf ving. De kwaliteit van kleding en schoeisel werd steeds slechter, bovendien was het moeilijker verkrijgbaar.
Nieuwbouw van huizen werd verboden. Alleen oorlogsschade werd zo mogelijk hersteld. Woonruimte voor hen die wilden trouwen kon moeilijk worden gevonden, terwijl meubels, serviesgoed enz. op de bon waren en vaak niet te krijgen. Hierdoor werd vaak ingetrouwd, hetgeen lang niet altijd goed verliep, omdat men in de krappe behuizing op elkaars lippen zat.
Koffie was allang niet meer te koop en de vervanger, het koffiesurrogaat, was alleen in kleine hoeveelheden op de bon verkrijgbaar. Het werd bereid uit gerst, veldbonen en peekoffie. Pee-koffie was een extract van de wortel van de cichoreiplant. Vervanging werd gevonden in de vorm van gebrande gerst. Gerst werd op een oude vlaplaat op de kachel geplaatst en verwarmd. De gerst brandde dan aan en werd steeds gemengd met nieuwe gerst, totdat de hele massa dezelfde bruinzwarte kleur had; na afkoeling kon de gerst worden gemalen en als "koffie" worden gebruikt. De geur tijdens het branden was vreselijk en de smaak navenant.
Per 1 augustus werd de eerste rijwielvordering een feit. De in rijwielzaken nog aanwezige fietsen moesten worden ingeleverd teneinde de Duitsers een grotere mobiliteit te geven. In Elsloo waren dat enkele stuks.
Ook werd de arbeidsinzet afgekondigd en de eerste dorpsgenoten kregen een

BEKENDMAKING

Op Zondag 17 Mei 1942 zal in het bedrijf worden gewerkt.

Op dien dag zullen ondergronds alle arbeiders moeten opkomen. Bovengronds zullen alleen die arbeiders moeten opkomen, wier aanwezigheid noodzakelijk is zij zullen daaromtrent door hun opzichters worden ingelicht.

Wegblijven van het werk zonder geldige reden van verhindering zal als willekeurig verzuim worden aangemerkt en ingevolge getroffen bijzondere regeling worden bestraft voor wat betreft de ondergrondsche arbeiders, die in accoord werken, met een boete, gelijk aan het gemiddeld loon per dienst hunner categorie volgens de C.A.O., voor de ondergrondsche en voor de bovengrondsche arbeiders, die op tijdloon werken, met een boete, gelijk aan hun tijdloon per dienst.

Aan allen, die dezen Zondagsdienst verrichten, zal de in de C.A.O. voor overwerk vastgelegde vergoeding van 100% betaald worden.

Zij, die van 12 April t/m. 17 Mei niet willekeurig verzuimd hebben, zullen bovendien na afloop van den dienst bij de afgifte van hun contrôle-penning extra-bonnen ontvangen voor 2000 gram brood voor de ondergrondsche arbeiders en voor 1000 gram brood voor de bovengrondsche arbeiders. Tegelijk zal worden verstrekt aan de ondergronders plm. 450 gram vleeschworst (overeenkomende met 600 gram vleesch met been) en aan de bovengronders plm. 225 gram vleeschworst (overeenkomende met 300 gram vleesch met been).
Door de Overheid worden voor hen, die dezen Zondagsdienst zullen hebben gewerkt, tevens beschikbaar gesteld twee pakjes sigaretten van 20 stuks tegen den prijs van f. 0.37, f. 0.45 of f. 0.52 per pakje, benevens een van de navolgende verstrekkingen, waarbij zooveel mogelijk met de wenschen der betrokkenen rekening zal worden gehouden.

Voor de arbeiders van en boven 18 jaar 4 pakjes pralines van 100 gram of een fleschje jenever inhoudende ruim 1/4 liter. Voor de arbeiders beneden 18 jaar een pakje pralines van 100 gram.

Voor het betrokkene zal den arbeiders bij de eindbetaling op hun loon worden ingehouden:

voor vleeschworst f 0.74 per blik van 500 gram bruto, f 0.74 per worst van 450 gram en f 0.37 per worst van 225 gram;
voor pralines f 0.26 per pakje van 100 gram of f 1.04 voor 4 pakjes van 100 gram - 400 gram;
voor jenever f 1.04 per fleschje, inhoudende ruim 1/4 liter.

De ledige fleschjes moeten uiterlijk binnen een week ter plaatse van afgifte weder worden ingeleverd. Voor niet terugbezorgde fleschjes wordt den arbeiders f 0.10 in rekening gebracht.

DE DIRECTIE.

HEERLEN, 12 Mei 1942.

Vanaf 17 mei 1942 moest om de andere zondag in de mijnen worden gewerkt. Na enkele keren te hebben geweigerd werden de kompels gedwongen.

oproep voor werk in Duitsland. Enkelen vertrokken en anderen doken onder. Eveneens trokken een paar man het zo gehate SS-uniform aan en gingen als vrijwilliger in het Duitse leger. Na de oorlog bleek dat twee van hen waren gesneuveld.
Er werd een ventverbod afgekondigd voor groenten en fruit. Dit verbod betekende niet veel want men was gewoon deze produkten in zijn eigen omgeving te kopen.
Verboden werd verder de aanmaak van alle luxe-artikelen: naalden, spelden en andere artikelen van staal. De zwarte markt werd hierdoor alleen maar uitgebreid.
Er werd een groot aantal gijzelaars gevangen genomen ter voorkoming van sabotage en andere anti-Duitse activiteiten. Van hen waren er 85 afkomstig uit Limburg, maar onder hen bevonden zich geen Elsloonaren.
Het verzet in Elsloo was gaandeweg op gang gekomen en meerdere inwoners waren hierbij op een of andere wijze betrokken. Na de eerste jodenrazzia moesten joden worden ondergebracht en de eerste onderduikers dienden aan bonkaarten en geld te worden geholpen.
De eerste valse persoonsbewijzen werden uitgegeven, illegale kranten werden verspreid en de eerste Franse en Belgische krijgsgevangenen, die uit Duitse kampen waren ontsnapt, over de grens geholpen. Een belangrijk punt was Meers, waar door het plaatselijk verzet een overzetpunt werd verwezenlijkt, dat uiteindelijk aansloot op de Zwitserse weg naar Londen.
In Meers waren trouwens voor de oorlog reeds Duitse joden, die uit Duitsland waren ontsnapt, over de grens geholpen. De Rijks-recherchedienst wist hiervan maar heeft nooit bewijzen kunnen leveren.
Een lichtpunt in deze duistere dagen was de geboorte van een joodse baby op een onderduikadres in Elsloo.

De Aartsbisschop
en de Bisschoppen van Nederland

aan de Hun toevertrouwde Geestelijkheid en Geloovigen

ZALIGHEID IN DEN HEER.

Beminde geloovigen!

Toen het goddelijk Kind in den tempel aan God werd opgedragen, sprak de heilige Simeon, vervuld van den H. Geest, de beteekenisvolle woorden: „Zie, deze is bestemd

De brieven van de bisschoppen waren steunpunten voor iedereen, omdat ze duidelijk stelling namen tegen de handelwijze en de ideologie van de bezetters en hun Nederlandse aanhang.

Door tabaksgebrek werd na 1940 in de meeste tuinen tabaksplanten gekweekt de zg."Eigenteelt". Meestal werd de tabak ter plaatse "bewerkt" en gerookt. Men kon ook zijn oogst naar tabaksfabrieken brengen waar afhankelijk van de kwaliteit, sigaretten, shag, pijptabak of sigaren werden gemaakt. De produkten kregen de naam "Amateur"sigaren, tabak enz. Ze mochten niet verhandeld worden.

De luchtoorlog van de Engelsen tegen Duitsland werd steeds intensiever en met de lange winteravonden en -nachten in het vooruitzicht moesten we rekenen op meer slapeloze nachten. Dit was tot nu toe alleen maar vervelend geweest, want de bommen die de vliegtuigen meenamen, waren voor de gehate Duitsers bestemd.
Op 5 oktober werden we genezen van het idee, dat de bommen er alleen maar voor de Duitsers waren. Op die avond stegen vanaf diverse vliegvelden in Engeland 257 bommenwerpers op, die als aanvalsdoel Aken en zijn industriegebied in de directe omgeving hadden. Zo te zien een ruime opdracht, die makkelijk moest kunnen uitgevoerd worden.
Niets was minder waar, want de navigatietechniek van de Britten was in die periode allesbehalve perfect en bovendien stond boven de Noordzee en het kustgebied een strakke zijwind. Samen met de daar aanwezige bewolking zorgde deze ervoor, dat men op gegist bestek moest vliegen.
Toen men volgens de berekeningen boven Aken moest zijn, werden lichtkogels uitgezet - dit waren helder brandende lichten die aan parachutes hingen en de bodem gedurende ca twee minuten helder verlichtten.
Onder zich zagen de vliegtuigbemanningen Geleen met Staatsmijn Maurits, Cokesfabriek Maurits en het Stikstof Bindings Bedrijf. Vervolgens werden zgn. "kerstbomen" uitgezet, trossen van enige tientallen lichtkogels die in de vorm van een kerstboom langzaam neerdaalden.
Op de grond was intussen luchtalarm gegeven - het was circa 22.15 uur - en het grootste deel van de bevolking ging in de kelders. Direct hierna volgde een bombardement dat vreselijke gevolgen had. Ongeveer 50 tot 60 vliegtuigen van de bombardementsvloot wierpen hun bommenlast af en keerden om

voor de retourvlucht. Een ware hagel van brand- en brisantbommen daalde neer op onze omgeving, waarbij niet alleen Geleen werd getroffen maar ook onze omgeving.
Bijna elk dorp tussen Stein en Brunssum werd getroffen en natuurlijk ook Aken en zijn wijde omtrek.
In onze omgeving werd Geleen het zwaarst getroffen; hele straten werden weggevaagd en er vielen 84 doden, waarvan er een - mej. Alberigs uit de Heirstraat - uit Elsloo afkomstig was. Ze verongelukte dodelijk samen met de moeder en zes kinderen van het gezin waar ze werkzaam was.
Ook Elsloo werd getroffen door twee zware brisantbommen en vele honderden brandbommen. De brisantbommen waarvan er een in het veld op de "Hokkel" viel en de andere in een weiland tussen de Veestraat en de Dries veroorzaakten grote glas- en dakschade aan ca 60 huizen, terwijl een tweetal huizen tijdelijk onbewoonbaar werden.
De brandbommen, die in een veel groter gebied vielen, veroorzaakten twee zware branden. De eerste ontstond in een schuur van de fam. Pijpers aan de Stationstraat en werd door de Elsloo'se brandweer aangepakt. De tweede ontstond in het huis van de fam. Thomassen langs het spoor aan de Kaakstraat. Deze brand werd door de te hulp geroepen brandweer van Stein bestreden. Maar die moest al spoedig naar Stein terugkeren omdat ook daar brand was gemeld. Bovendien was de hoofdwaterleiding bij Neerbeek door een bom geraakt, waardoor de waterdruk wegviel. Beide panden brandden geheel uit.
Enkele beginnende brandjes werden door kordaat optredende bewoners geblust met de voorgeschreven blusmiddelen die in elk huis op de zolder moesten staan, zoals emmers of kisten met zand. Er vielen slechts enkele licht-

In de avond van 5 oktober 1942 werd Elsloo ook getroffen door brisant en brandbommen. Het huis aan de spoorweg brandde uit. Er vielen geen slachtoffers.

TER INNIGE GEDACHTENIS AAN

Cato van Cruchten

oud 36 jaar ✝ echtgenote van

ALEX DAEMEN

en hare kinderen:

Corrie, 11 jaar; Heleentje, 10 jaar; Truusje, 8 jaar José, 5 jaar; Annemie, 3 jaar; Jeanneke, 2 jaar

die te Geleen in de nacht van 5 op 6 Oct. 1942 als slachtoffers van de wrede oorlog om het leven gekomen zijn.

Wij zijn verenigd de eeuwigheid ingegaan. Ik, de Moeder, met al mijn kinderen! Ik heb ze mijn Heer aangeboden als de schoonste schat, die een Moeder schenken kan. Voor Hem voedde ik ze op in Godsliefde en Christelijke deugd. Hij had ze mij gegeven; nu heeft Hij ze weerom, gaaf en ongeschonden van ziel. Zijn Wil geschiede op aarde als in de hemel. Zijn Naam zij gepreezen!

Wij, de Kinderen, tezamen met onze Moeder! Konden wij een beter geleide wensen? Wij zijn in jubel heengegaan! Hoe heerlijk, een onzer heeft nog, namens alle zusjes, Vader vaarwel kunnen zeggen en, halverwege de hemel reeds, kunnen roepen: „Ik sterf! Dag!"

Mijn goede, edelmoedige Man! Ik neem afscheid met een dank- en troostwoord! Dank voor alles, wat Ge voor de kinderen en mij gedaan hebt. Voor Uw voorbeeld van geloof en godsvrucht, voor Uw offervaardigheid en grote werkkracht ten bate van Uw gezin! Nu drukt U onzegbaar wee! Maar ik help van uit de hemel met dat de smart stillaan minder wordt. En dan bidt en werkt Ge weer voort als voorheen en brengt Ge Uw stille goedheid weer onder de mensen als voorheen in ons wereld, die so onnoemelijk grote behoefte heeft aan goedheid. Tot later! Ons aardse hemelhuis is ineengestort: ik wacht U met al de kinderen in een onvergankelijk Hemelhuis.

Mijn lieve, oude Vader, mijn broers en zusters, onze vele vrienden, vaarwel! Rouw is in Uw hart, maar het leed zal U lousteren en ten zegen zijn. Ik moge U leren, dat de mens leeft op de rand der eeuwigheid.

Mijn Jezus, barmhartigheid!

Maria, Koningin van de Vrede, bid voor Limburg; bid voor Nederland; bid voor heel de arme, kranke wereld!

JEZUS † MARIA † JOZEF † AUGUSTINUS

✝

Bid voor de ziel van Zaliger

MARIA GERDA ALBERIGS

Lid van de Maria-Congregatie

De dierbare overledene, die geboren werd te Elsloo 25 Juni 1924, kwam tengevolge van het bombardement van 5 October 1942 te Geleen om het leven, waar ze op 9 October 1942 begraven werd; daags nadien had de plechtige uitvaartdienst te Elsloo plaats.

Door haar goede ouders in de vreze des Heren opgevoed, was ze wegens haar groot geloof en diepe godsdienstzin een voorbeeld voor anderen; blij en hulpvaardig verrichtte ze haar dagelijks werk, totdat ze tezamen met haar mevrouw en zes kinderen plotseling door God werd opgeroepen naar het vaderhuis.

Dierbare vader en moeder, innig dankbaar ben ik u voor de echt christelijke opvoeding die ge mij gegeven hebt; mij strekt ze thans tot zegen en u tot troost bij de zware slag, die u nu getroffen heeft. Moge God u sterken, om dit leed te kunnen dragen.

Mijn geliefde broers en zusters, laten we voor elkander blijven bidden en vooral onze kinderlijke liefde voor onze ouders blijven bewaren.

Allen, die dit leest, bidt voor mij: „Heer, geef haar de eeuwige rust en 't eeuwige Licht verlichte haar, dat ze moge rusten in vrede.

Mijn Jezus Barmhartigheid.

O.L. Vrouw v. Altijddurende Bijstand, bid voor ons.

Drukkerij Knoben & Zn. Elsloo.

Geleen werd uitzonderlijk zwaar getroffen. Daarbij verongelukte ook onze dorpsgenote Gerda Alberigs dodelijk samen met de moeder en zes kinderen uit het gezin waar ze als kindermeisje werkte.

gewonden, hetgeen een wonder mocht heten. Het luchtalarm kon niet meer worden afgeblazen omdat de elektriciteit was uitgevallen evenals de telefoon. In de volgende dagen werden door brandweer en politie nog vele tientallen niet ontplofte brandbommen opgeruimd, waarbij de mannelijke jeugd vaak vooruit liep en met de gevonden "blindgangers" speelde.
Drie broers werden tijdens een spelletje van licht tot zwaar gewond door een ontploffende brandbom.
Een deel van de brandbommen waren fosforbommen, d.w.z. dat de vulling bestond uit een mengsel van o.a. fosfor en rubber dat bij aanraking met zuurstof vanzelf brandt. Het plaatselijk verzet tapte een deel van de vloeistof af in flessen en deponeerde deze vanaf de brug in Terhagen in geladen open goederenwagons op het spoor; meerdere wagons brandden op deze manier uit.
Het gevaar uit de lucht was ons zeer duidelijk geworden en de schuilkelder werd veel vaker dan voorheen opgezocht.
Het einde van 1942 kenmerkte zich door een hernieuwde hoop op een einde van de oorlog en op de bevrijding van het Duitse juk dat steeds zwaarder ging wegen. Deze hoop was gebaseerd op de overwinning van de Engelsen in de woestijn in Afrika, de landingen van de Amerikanen in Algiers en de imposante overwinning van de Russen op het Duitse 6e leger in Stalingrad.

Het jaar 1942 werd in Elsloo afgesloten met een wandaad van de Duitsers. Op 19 december werden - onder protest van de pastoor - twee van de drie kerkklokken uit de toren van de St. Augustinuskerk gehaald door een Limburgse aannemer, "Klokken Peter" genaamd, en naar Duitsland op transport gesteld via de haven van Stein. Een droeviger kerstmis had men nog niet beleefd!

Van de vooroorlogse zilveren munten werden draagspelden, brochen, armbanden, ringen enz. gemaakt om te laten zien dat men vaderlandslievend was. Dit werd al snel verboden, en men ging over tot het dragen van kruisjes, ringen, hangers enz. vervaardigd van "perspex" van ramen van neergestorte geallieerde vliegtuigen.

ERGENS IN NEDERLAND, Januari 1941.

LANDGENOOTEN,

EERST :
De Kerken en haar bedienaren terugdringen uit het openbare leven.
De Pers muilkorven.
Het Onderwijs knevelen.
De Radio liquideeren.
~~De Bioscoop standes dieeren.~~
De Organisaties en naar Instellingen lamleggen.
De menschelijke Vrijheid uitschakelen.
De N.S.B. en haar W.A. aanmoedigen en vrij spel geven.
De Anderen kortwieken en haar actie onmogelijk maken.
De CHARITAS om hals brengen.
Blokwachten in dienst stellen der WHN om de bevolking te bespieden.....
Hèt begin van de "NIEUWE ORDENING".....
EN DAN :
Zijn er nog - laten we aannemen : naieve - Overheidspersonen en vooraanstaande menschen, die niet alleen datgene doen, waartoe ze misschien min of meer gedwongen worden, - en dat ware eenigszins te verklaren - maar die zich bovendien uitputten in allerlei drogredenen, vindingrijkheid en helaas.....walgelijke hielenlikkerij.
MAAR :
In het verleden is in bepaalde opzichten teveel gezweger; het moment zal echter aanbreken, dat er gesproken moet worden en ook gesproken wordt; dat het doen en laten van velen, die zich nu nog onaantastbaar wanen, beoordeeld en ook gevonnist zal worden.
NU :
Hebben we dit dringend verzoek : wendt U onder meer af van de WHN; teekent niet in op haar lijsten; koopt geen speldjes of insignes van de WHN; geeft niet aan haar collecten; draagt in geen enkel opzicht, onder geen omstandigheden en onder geen enkelen vorm bij aan de WHN.
STEUNT EN HELPT ECHTER ZOO KRACHTIG MOGELIJK - EN ZELFS BETER DAN TEVOREN - ONZE EIGEN VEREENIGINGEN VAN WELDADIGHEID, ONZE MISDEELDE EN BEPROEFDE MEDEMENSCHEN, DIE ONZE NAASTEN ZIJN.

LANDGENOOTEN,
Laat U door niemand en door niets intimideeren.
Papt niet aan met tegenstanders en vijanden.
Weest moedig en fier, zooals 't waren Nederlanders past.
Weest evenwel niet overmoedig; doet geen onberaden stappen; stelt geen voorbarige handelingen.
Houdt Uw hart warm, maar Uw hoofd koel en wacht rustig Uw tijd af.
Vergeet echter nooit oorzaken van gevolgen te onderscheiden en als anderen - of U zelf - soms in de verleiding mochten komen om die vergissing te begaan, houdt hun - of U zelf - dan eens dit Mei-1940-brok uit de vele tragische gebeurtenissen van het ons allen dierbare NEDERLAND, van het, buiten eigen schuld, zwaar geteisterde VADERLAND, voor.
ROTTERDAM, dag van beestachtige wreedheid, dag van ongekende smart.

Verwoeste :		
Kerken.....	8)	Verwoest gebied : 258 Hectaren;
Ziekenhuizen en ziekeninrichtingen.	13(	gedeeltelijk verwoeste straten :
Apotheken.....	20)	141; geheel verwoeste straten :
Liefdadigheidsinstellingen.....	10(	252; verwoeste woningen : 25479,
Consulaten.....	19)	bewoond door.....
Fabrieken en bedrijven.....	31(	77607 MENSCHEN, - menschen, zoo-
Gemeentelijke bedrijven.....	22)	als U en wij, MENSCHEN, met hun
Rijksgebouwen.....	4(	lief en hun leed; ouden van da-
Spoorwegstations.....	4)	gen, gebrekkigen en kinderen:
Groote magazijnen.....	31(	MENSCHEN,.....
Bankgebouwen.....	13)	ONSCHULDIGE MENSCHEN.....

De illegale pers ontstond op bescheiden schaal al vroeg in de oorlog, getuige dit exemplaar uit januari 1941.

5. Elsloo in 1943 en 1944

De winter van 1942-1943 was minder streng dan de voorgaande maar desondanks toch zwaar genoeg vanwege de grote hoeveelheden neerslag en de slechte verkrijgbaarheid van het weer verlaagde rantsoen brandstof.
Door de grote hoeveelheden sneeuw en regen werden de slijtende kleding en het schoeisel zwaar op de proef gesteld. Bovendien trok het dagelijks drogen van de kleren een hoge wissel op de leefbaarheid van de huizen, want de kleding moest meestal worden gedroogd in de éne verwarmde ruimte, waarin werd gewoond.
Omdat winterkleding en schoeisel zeer schaars verkrijgbaar waren, werden overjassen en mantels gemaakt van dekens; regenjassen maakte men van lakens. Schoenen en klompen werden verzoold met stukken transportband of restanten van autobanden; vaak waren deze stukken alleen door ruiling verkrijgbaar.
Ook op andere terreinen werd de situatie moeilijker. Zo werden de bedspreien, die vroeger met veel liefde waren vervaardigd, uitgehaald om er truien van te breien. Kleren werden versteld met "vreemde" stukken. Oude sokken die niet meer bruikbaar waren werden uitgehaald en van de overblijfselen werden weer nieuwe sokken gebreid, die dan vaak diverse kleuren hadden.
Ketels die slijtage vertoonden werden gerepareerd door de gaten af te stoppen door middel van lekstoppen die als afdichting asbestplaatjes hadden.
Op 21 januari werden de rantsoenen van de aardappelen, vlees en melk weer eens verlaagd; het aardappelrantsoen ging van 1,5 kg per week naar 1 kg, het vleesrantsoen van 200 naar 175 gram en het melkrantsoen van 2 naar 1 liter. Het openbaar vervoer werd verder beperkt zodat reizen nog weer moeilijker werd dan het al was.
Van 4 tot 7 februari werd ons verplichte rouw opgelegd door de bezetter, omdat het "heldhaftige" Duitse 6e leger - dat in 1940 Limburg had overrompeld - nu door de Russen totaal was vernietigd. Gedurende deze periode mochten geen theaters, bioscopen en andere gelegenheden geopend zijn, omdat de bezetter vond dat deze helden ook voor Nederland waren gevallen. De verplichte rouw wekte alleen maar vreugde en hoopvolle verwachting!
Op zondag 21 februari werd in alle kerken in Nederland een protestbrief voorgelezen die door de gezamenlijke kerken was gestuurd naar de Reichskommissar Seijs-Inquart en waarin gewag werd gemaakt van "het als slaven opjagen, grijpen en wegvoeren" van duizenden mannen voor de Arbeitseinsatz in Duitsland. De kerken riepen op alle medewerking bij deze onrechtvaardige acties te weigeren. Duidelijker stellingname kon niet worden verwacht!
Per 31 maart werden van de ene op de andere dag alle muntbiljetten van 500 en 1000 gulden ongeldig verklaard. De biljetten moesten worden ingeleverd en diegene die veel van deze biljetten inleverde moest een heel goede verklaring hebben over de herkomst. De zwarthandelaren werden hierdoor getroffen, want zij beschikten over vele van deze biljetten en durfden ze niet in te

leveren. Er werd nog wel geprobeerd via familie en vrienden enige biljetten te "witten".
De gewone burger had van deze maatregel geen last, want de meesten hadden geen biljetten van deze waarde of hadden ze zelfs nooit gezien. Men kon dan ook zien dat zwarthandelaren en smokkelaars hun sigaret aanmaakten met vervallen duizendjes! Door deze maatregel werd de zwarthandel niet uitgebannen. Integendeel: men ging over tot nog meer ruilhandel.
Het vleesrantsoen werd op 18 maart drastisch verlaagd van 175 naar 125 gram per week. Drie dagen later werd de werkweek verlengd van 48 naar 54 uur. Op 29 maart werd de avondklok ingesteld: iedereen moest tussen 11 uur 's avonds en 4 uur 's morgens van de straat blijven. Overtreding werd zwaar gestraft.
De jeugd moest ook beschermd worden tegen verder zedelijk verval en dus werd een maatregel van kracht, waarbij het aan jongens beneden 16 jaar en meisjes beneden 18 jaar verboden werd om op straat te zijn tussen een half uur na zonsondergang en een half uur voor zonsopkomst. Voorwaar, een forse beperking van de vrijheid van de jeugd die in de winter zwaar telde; men kon binnen het dorp deze beperking omzeilen door via achtertuinen en boomgaarden vrienden of kennissen te bezoeken.
Tegen het zedenbederf werd ook in de kerken gepreekt: vooral de bioscopen moesten het ontgelden. Dit werd nog eens extra benadrukt toen er in de bioscopen een film draaide waarin een scène voorkwam met een naakte vrouw!
In april was er feest op de lagere scholen omdat sinaasappelen werden uitgedeeld die beschikbaar waren gesteld door het Spaanse Rode Kruis. De jongsten op de scholen kenden deze vruchten niet of nauwelijks omdat ze vanaf 1940 niet meer waren ingevoerd.

Op 31 maart 1943 werden de biljetten van vijfhonderd en duizend gulden ongeldig verklaard en kreeg de zwart- en smokkelhandel een zware klap.
Men moest de biljetten inleveren en verklaren hoe men er aan was gekomen. Er stonden zware straffen op zwarthandel. In die tijd kwam het voor dat bekende zwarthandelaars hun sigaren aanstaken met brandende duizendjes.

De boerenstand werd door de bezetter gedwongen toe te treden tot de Landstand, een organisatie analoog aan die in Duitsland. Van de 70 boerenbedrijven die Elsloo toen kende weigerden 9 toe te treden. De overigen betaalden wel de verplichte contributie maar voelden zich niet aangesloten bij de Landstand. De negen moedigen werden via dwangbevelen alsnog gedwongen tot betaling van de contributie; verdere represailles bleven uit.
Op 29 april werden de militairen van het vooroorlogse Nederlandse leger door de Duitsers opgeroepen om in krijgsgevangenschap te gaan. De Duitsers beweerden dat de voormalige Nederlandse militairen zich niet hadden onthouden van vijandige daden.

Elsloose verzetsmensen luisteren stiekem naar de radio. Van Links naar rechts: J. Rouvroye, J. Bours, pater L. Pijpers en J. Odekerken.

Er braken algemene stakingen uit als protest tegen deze zoveelste Duitse aantasting van de rechten van het individu. Ook de mijnindustrie staakte. De Duitsers braken deze stakingen met de grofste middelen. Er kwam een straatverbod van 20.00 uur tot 04.00 uur; samenscholingen van meer dan drie mensen werden verboden en er werd soms in het wilde weg geschoten door de Duitse patrouilles die stad en dorp doorkruisten. Ook werden willekeurig mensen opgepakt en praktisch zonder vorm van proces naar het concentratiekamp gesleept of doodgeschoten. Elsloo werd gelukkig niet getroffen in tegenstelling tot onze buurgemeenten waar meerdere slachtoffers vielen.
Als vervolg op deze maatregel moesten de radiotoestellen worden ingeleverd omdat er te veel naar Duits-vijandige zenders werd geluisterd. Overigens stonden op het luisteren naar deze zenders zware straffen. In Elsloo werden 720 gezinshoofden en/of instanties aangeschreven. Er werden 332 radio's ingeleverd; 4 leden van de NSB kregen enige weken later hun radio terug. We mo-

gen aannemen, dat enkele tientallen radio's niet zijn ingeleverd. Hieruit blijkt, dat toen ongeveer de helft van de bevolking over een radio beschikte. Een veel gebruikt excuus van mensen, die hun radio niet inleverden, was dat ze het apparaat aan een onbekende Duitse soldaat hadden verkocht.
In het voorjaar en de zomer van 1943 verdreven de geallieerden de Duitsers uit Noord-Afrika en landden ze in Italië. In Rusland werden de Duitsers verder teruggedrongen na de mislukking van hun zomeroffensief. Het deed de hoop op een spoedige bevrijding weer toenemen.

DRINGENDE WAARSCHUWING

TOT HET NEDERLANDSCHE VOLK

DE strijdkrachten der Vereenigde Volken, waarvan velen Uwer landgenooten deel uitmaken, zijn vast besloten de bezette gebieden te zuiveren van den Duitschen invaller en Europa te bevrijden uit den greep der Nazis.

Om dit doel te bereiken, moeten zij de Duitschers aanvallen, waar zij hen ook maar kunnen vinden en niet alleen hun wapentuig vernielen, maar ook de fabrieken waar dit wapentuig wordt gemaakt. Wij weten, dat ge dit begrijpt, zooals ge het tot nu toe hebt begrepen.

Nederlanders, maar vooral arbeiders in deze fabrieken, weest gewaarschuwd! De aanvallen op de voor Duitschland werkende fabrieken in Nederland, zullen binnenkort met grootere felheid dan tot nu toe reeds het geval was, worden uitgevoerd. Vanaf den dag waarop dit strooibiljet U onder de oogen zal komen (voor de radio: van nu af aan) zult gij U aan groot gevaar blipot stellen door te werken in een der volgende fabrieken:

Fabrieken, waar vliegtuigen worden gemonteerd, benevens gebouwen waar onderdeelen van vliegtuigen liggen opgeslagen;

fabrieken, waar onderdeelen of instrumenten voor vliegtuigen worden gemaakt;

fabrieken, waar locomotieven worden gebouwd en herstel-werkplaatsen;

fabrieken van motor-voertuigen;

fabrieken, waar onderdeelen voor onderzeeërs worden gemaakt.

Zoo ge eenigszins kunt blijft uit de buurt van dit soort fabrieken. Zend Uw families naar elders, wanneer zij wonen in de nabijheid van dergelijke fabrieken. Als ge gedwongen zijt aan het werk te blijven, dringt dan aan op een behoorlijk alarm-systeem en op doelmatige schuilplaatsen. Waakt er voor, dat gij de beschikking krijgt over die schuilplaatsen. Het staat aan U te beoordeelen op welke wijze gij dit het best bereiken kunt.

Nederlanders—gij hebt reeds zware offers gebracht voor den strijd om de vrijheid. Wij vragen U alle mogelijke voorzorgsmaatregelen te nemen om verdere offers te voorkomen.

Dit is een dringende waarschuwing!

HET GEALLIEERD OPPERBEVEL

H 13

26. 4. 43

VERZWARING VAN

LUCHT-BOMBARDEMENTEN

BELANGRIJKE MEDEELING DER NEDERLANDSCHE REGEERING

IN de afgeloopen twee jaren heeft de Regeering het herhaalde malen haar plicht geacht U waarschuwingen te doen toekomen inzake geallieerde luchtaanvallen op doelen in bezet Nederland. Deze aanvallen waren noodig ter bestrijding van den gemeenschappelijken vijand. Ongelukkigerwijze was het onvermijdelijk, dat zij ook voor de burgerbevolking smartelijke gevolgen moesten hebben. Wij weten, dat U de onvermijdelijkheid dezer gevolgen steeds hebt ingezien.

Inmiddels is de oorlogvoering steeds feller geworden. Zeer bijzonder geldt dit voor den strijd in de lucht. Het oogenblik is daarom gekomen U een nieuwe waarschuwing te doen toekomen.

Ten gevolge van ernstige vernielingen, vooral in den laatsten tijd door de Engelsche en Amerikaansche luchtmachten toegebracht aan oorlogsindustrieën in Duitschland, is de oorlogsproductie van den vijand niet langer in staat aan zijn behoeften te voldoen. Vandaar dat de productie van bepaalde fabrieken in bezette gebieden, o.a. in Nederland voor hem van toenemend belang is geworden. Dit belang zal zich in stijgende lijn blijven ontwikkelen naar mate de vernieling in Duitschland toeneemt.

Zulks is de verklaring voor een mededeeling van het Geallieerd Opperbevel, die gij reeds door "Radio Oranje" hebt hooren voorlezen (Zie ommezijde).

De Nederlandsche Regeering is uiteraard vooraf omtrent deze verklaring geraadpleegd. Zij dekt den inhoud met haar gezag, aangezien zij de voorgenomen aanvallen onvermijdelijk acht voor een bespoediging der eindoverwinning.

Zij dringt er in het belang van U en Uw gezin met klem op aan, dat gij aan dit advies van het Geallieerd Opperbevel en aan soortgelijke adviezen, die U in de toekomst nog zullen bereiken, gevolg zult geven op de beste wijze, die de omstandigheden U toestaan.

Uit de waarschuwing van het Geallieerd Opperbevel blijkt duidelijk, dat het de bedoeling is deze bombardementen tot de oorlogsindustrie te beperken.

De Regeering weet echter zeer wel, dat er niet aan te ontkomen is, dat bij ieder lucht-bombardement, ook al wordt het uitgevoerd door de meest moderne en de meest geperfectioneerde bommenwerpers, een zeker percentage der bommen naast het doel valt. De waarschuwing van het Geallieerd Opperbevel geldt dus niet alleen voor het personeel der te noemen fabrieken maar ook voor alle omwonenden.

Op 8 augustus werd de distributie van groenten en fruit een feit. De tekorten werden aangevuld met produkten uit eigen tuin. Omdat de produktiviteit sterk achteruitging in de industrie, werd per 28 augustus de 72-urige werkweek ingevoerd. Dit staat in schril contrast met de huidige werktijden! Doordat men vaak meer dan twaalf tot veertien uur per dag van huis was, bleef er niet veel tijd voor ontspanning over. Nederland was verworden tot een slavenkamp van de Duitsers.
Op 27 augustus werden we voor het eerst geconfronteerd met overvliegende Amerikaanse bommenwerpers. Uit de formatie werd een vliegtuig afgeschoten. Wij zagen de eerste Amerikaanse vliegers aan hun parachutes.
De zomer van 1943 was natter dan normaal en de graanoogst verregende voor een deel op de velden, omdat toentertijd het graan werd geoogst en vervolgens op hopen gezet voor droging. Door de regen werden de korrels in de garven nat en gingen dan kiemen door de warmte. Op de hopen kon men dan de groene kuiven van het gewas waarnemen.
Op 8 september capituleerde Italië. Een groep jongeren uit Elsloo vierde dit uitbundig in de paar uur dat dit mogelijk was. Er werden anti-Duitse liedjes gezongen en bij huizen van NSB'ers werd geschreeuwd. De NSB-burgemeester gaf de politie opdracht hieraan met harde hand een eind te maken. De politie ging op pad en kon alleen maar rapporteren dat enkele onbekende jongeren dit lawaai hadden veroorzaakt. De rust was inmiddels weergekeerd.
Op 4 december besloot de bezetter de tweede distributie-stamkaart in te voeren, waardoor - zo hoopte hij - de ongeveer honderdduizend onderduikers hun voedselrantsoenen zouden verliezen.

Het persoonsbewijs werd verstrekt op de dag dat de 15e verjaardag werd gevierd. Men moest het PB altijd bij zich dragen om zich te kunnen legitimeren. Later moest men hierbij ook nog een 'Ausweiss' hebben.

Van de krijgsgevangenkampen, waarin de voormalige soldaten vanaf mei waren opgesloten, kwamen berichten door betreffende de slechte voedselsituatie. Een groepje Elsloonaren heeft onder auspiciën van het Rode Kruis meer dan vijftienhonderd pakketten verstuurd.
De luchtoorlog ging intussen onverminderd door en de tijd, die men tijdens luchtalarm bij nacht en dag in de kelder doorbracht, werd door de toenemende hoeveelheid vliegtuigen steeds langer.
Samen met de slechter wordende voedselsituatie en de lange werktijden werd de toestand voor iedereen steeds drukkender. Gelukkig bleef Elsloo in 1943 gespaard voor verder direct oorlogsleed.

Tijdens de oorlogsperiode werd de textielpositie steeds slechter en men ging over tot verven van kleren en kousen in andere kleuren. Ook op het gebied van de hygiëne moest men een stap terug doen. Op de foto rechts een stukje "kleizeep" die goed schuurde en een stukje toiletzeep. Oorspronkelijk moest men met één stukje zeep twee weken uitkomen, later zelfs drie weken! Het lucifersdoosje geeft de maten goed weer.

De winter 1943-1944 was niet streng, maar door de slechte verkrijgbaarheid van de brandstofrantsoenen, die weer verlaagd waren, werd het leven niet eenvoudiger. Oude technieken zoals het mengen van natte klei met kolenstof uit het kolenhok en het kneden hiervan tot ballen van ca. 10 cm werden weer toegepast. De ballen heetten in de volksmond "fommen". Ook het kolenslik uit de mijnen, de z.g. "schlamp", werd algemeen gebruikt omdat men wat grotere hoeveelheden kreeg dan de rantsoenbonnen aangaven. Met paard en kar werd de schlamp op de mijn opgehaald.
Al vroeg in 1944 bleek dat men voor de toegewezen bonnen geen textiel meer kon krijgen. Ook papier, behang, verf en touw was niet meer te koop. Fiets-

banden waren zelfs voor mijnwerkers niet meer verkrijgbaar.
Het transport van en naar de mijn geschiedde per trein. Deze trein liep van Maastricht naar Sittard. Elsloo had toentertijd nog een halte, die was gelegen bij de overweg bij het kruispunt van de Heirstraat, de Kaakstraat en de weg naar Catsop. De trein was, zoals alle vervoermiddelen in die tijd, volledig uitgewoond en bestond soms uit goederenwagons die van banken waren voorzien. De trein reed heel langzaam en het kwam regelmatig voor dat men via de treeplanken van de ene naar de andere wagon liep. Heel vaak was de trein - vooral bij het einde van de dienst - te laat, zodat de mensen bij de lange werktijden ook nog eens geplaagd werden met lange wachttijden op de koude stations. Dit gold trouwens ook voor de andere middelen van openbaar vervoer.
Op 22 januari maakten de Duitsers bekend dat elke boer met gras- of weiland groter dan twee hectare, per hectare tien meter glad- en vijftien meter puntdraad (prikkeldraad) moest inleveren t.b.v. de Duitse Wehrmacht. Een en ander ging uiteraard gepaard met de nodige dreigementen. De inlevering moest geschieden op het gemeentehuis op 27 januari tussen 9 en 12 uur. Er kwam niemand opdagen. Hierna werden de 22 boeren die in aanmerking kwamen, persoonlijk benaderd en zwaar onder druk gezet met de ergste dreigementen. Uiteindelijk werden op 5 februari door zestien boeren 155 kg. oud prikkeldraad ingeleverd. Er waren dus zes zeer moedigen die niets inleverden.
Iedereen was er nu van overtuigd, dat de Duitse verdediging niet zo sterk was omdat ze nu ook al ons oude prikkeldraad nodig hadden.
De 2e distributie-stamkaart werd uitgereikt, maar het effect dat de Duitsers hiermee beoogden n.l. het beroven van de ondergedokenen van de mogelijkheid bonkaarten te verkrijgen, was al door het verzet te niet gedaan, omdat men van de controlezegels die hierbij nodig waren meer dan honderdduizend stuks had buitgemaakt bij een overval in Tilburg. Elsloo kende in die tijd tussen de zestig en zeventig onderduikers die door het verzet van bonkaarten en eventueel van geld werden voorzien.
Intussen lagen de fronten niet stil. De Russen joegen de Duitsers voor zich uit, maar het front in Italië bewoog slechts langzaam vanwege de zeer slechte weersomstandigheden en de taaie weerstand van de Duitsers. In de lucht daarentegen werd het steeds drukker. Door de beschikbaarheid van de H2S radar was het voor de geallieerden nu ook mogelijk bij slecht weer te vliegen. Op 4 februari, tijdens een sneeuwstorm, vlogen zeer grote formaties Amerikaanse bombardementsvliegtuigen over Elsloo waarbij zware luchtgevechten plaatsvonden. Doordat men niets kon zien, was dit een zeer beangstigende toestand. Er gebeurde gelukkig niets zodat men na het einde van het luchtalarm opgelucht uit de kelders kon komen.
Op 21 april werd de "Landwacht", bestaande uit NSB'ers die op hun burgerkleren een rode armband droegen en bewapend waren met jachtgeweren, voor het eerst ingezet bij de controle van burgers. Vóór die tijd waren ze alleen ingezet bij de bescherming van leven en goed van hun partijgenoten. In de volksmond werden ze vanwege hun gedrag - en het geweer - "Janhagel" genoemd.

Ons dorp kende ook enkele landwachters die niemand ook maar een haar hebben gekrenkt. Integendeel, ze waarschuwden mensen die onderduikers hadden bij mogelijke razzia's of indien iemand zijn mond had voorbij gepraat.
Op 24 april verliet verzetsman Van Heuven Goedhart Nederland via het verzet in Meers vanwaar een goede verbinding bestond met de "Zwitserse weg". Hij was niet de eerste en de enige, velen waren hem al voorgegaan en velen zouden nog volgen. Hij ging naar Engeland om er namens het verzet op te treden en overleg te plegen over het beleid na de bevrijding.
Op 1 mei gaf de Chef Staf OD (Orde Dienst) opdracht tot het vormen van stoottroepen. Voor Elsloo betekende dit dat mensen uit het verzet en oudmilitairen werden opgenomen in de OD. Men moest zich voorbereiden op eventuele actie's. Wapens waren echter praktisch niet aanwezig voor de groep van ongeveer veertig man. In de kranten van die tijd kon men regelmatig lezen wat de Duitse verdedigers zouden doen met de geallieerden indien ze zouden landen op het vasteland: ze zouden bloedig worden verslagen en in zee gejaagd om daar te verdrinken. Uit deze propagandaberichten werd geconcludeerd dat de Duitsers nu werkelijk dachten dat de invasie voor de deur stond.

E 19 № 002513

Beurs--

Emile Michel Hubert--

8 Februari 1915
Elsloo L

Ambtenaar ter Secretarie,1e klasse te Stein L
23 Maart 1944
ELSLOO
=====

E 19 № 002513

Stationsstraat 93a

Jac. Odekerken, ambtenaar Burgerlijke Stand in Esloo, gaf aan ongeveer vijftig tot zestig mensen een nieuwe identiteit door een 'vals' persoonsbewijs te verstrekken. De persoon, die een vals PB kreeg, werd vergeleken met Elsloonaren van gelijke leeftijd met een soortgelijk beroep. De vergelijking moest worden gemaakt, omdat de Duitsers ook uiterlijke kenmerken controleerden. Een landbouwer of mijnwerker had nu eenmaal andere (werk-)handen dan een kantoorklerk. Op 6 juni 1944 werd een van de valse paspoorten door de Duitsers ontdekt. J. Odekerken moest toen onderduiken tot aan de bevrijding.

Later in de oorlog had elke politieke richting zijn eigen landelijk blad. Verder voelden velen zich geroepen hun mening over de Duitsers te uiten. Er verschenen tijdens de oorlog ongeveer dertienhonderd verschillende bladen.

In deze periode veranderde de tactiek van de geallieerde luchtmacht: het zwaartepunt van de luchtaanvallen werd verlegd van Duitsland naar Frankrijk en België. Doelen waren bruggen, verkeersknooppunten, spoorwegen, kolonnes en zelfs afzonderlijke voertuigen.
Ook in onze omgeving doken af en toe jachtbommenwerpers op die het verkeer onder vuur namen. In opdracht van de Duitsers waren langs doorgaande wegen door burgers schuilgaten gegraven waar men kon induiken als men werd aangevallen.
Op 6 juni was het dan uiteindelijk zover: de geallieerden gingen in Normandië aan land. Algemeen was men van gevoelen dat het nu spoedig afgelopen zou zijn met de Duitsers: niets was echter minder waar want het duurde nog tot 1 augustus voordat de geallieerden uit het bruggehoofd in Normandië braken en de bevrijding van West-Europa kon beginnen.
Op 3 augustus werd Elsloo omsingeld door de Grüne Polizei en kregen we een razzia te verduren. Onderduikers verdwenen in alle mogelijke schuilplaatsen en de oogst voor de Duitsers was dan ook minimaal, slechts één man werd opgepakt. De NSB-burgemeester deed verwoede pogingen de jonge man, die stamde uit een groot gezin, vrij te krijgen. Dit lukte echter niet en de man werd afgevoerd.
Intussen ging het gewone leven zijn gang. Men ging naar zijn werk en de boeren oogstten de veldvruchten. Op 16 augustus ging het plaatselijke knapenkoor met zijn dirigent, meester T. Lenssen, met de stoomsleepboot van de Wed. Vranken naar Maastricht. Voorwaar een prachtig reisje maar wat een risico!
Twee dagen later steeg in Engeland een Amerikaanse bombardementsgroep van 269 toestellen op die als doel hadden het bombarderen van 7 bruggen over de Maas. De meest noordelijke was de spoorbrug van Maastricht. Op deze 18e augustus was het zeer warm en heiig weer en een deel van de mannelijke jeugd zwom in de late namiddag in het kanaal (meisjes zwommen niet in die tijd), toen omstreeks 6 uur een groep van 24 bommenwerpers

zichtbaar werd die de spoorbrug in Maastricht aanvielen met vernietigend gevolg voor de burgerij. Er werden 86 mensen gedood en vele anderen raakten gewond en de materiële schade was enorm. De brug werd niet getroffen, wel het emplacement erachter.
Op dezelfde dag werd Elsloo nog eens opgeschrikt door het bericht dat een dorpsgenoot de heer H. Scheepers, die in het Belgische verzet werkte, door een Maastrichtse informante van de SD, mevr. Z., in een val van de SD was gelokt. Hij werd ter plekke doodgeschoten door de Duitsers, terwijl hij probeerde zijn pistool te gebruiken om zich te verdedigen.
De naderende bevrijding kondigde zich aan, want op 24 augustus werd Parijs bevrijd en op 1 september werd de grens tussen België en Frankrijk overschreden. Op deze 1e september stegen van meerdere vliegvelden in Frankrijk Amerikaanse groepen jachtbommenwerpers op teneinde de Duitsers in hun terugtocht te hinderen; de opdracht was het spoor- en wegverkeer in de lijn Luik-Nijmegen aan te vallen. De stations in deze lijn werden aangevallen evenals het wegverkeer. Om 9 uur in de ochtend verscheen een formatie van vier vliegtuigen boven Elsloo. Men had een trein waargenomen. De machinist van de trein had de vliegtuigen gezien en "verstopte" de trein tussen de taluds van het lage bos ten zuiden van de spoorbrug van Terhagen. Voor de vliegers was het een moeilijk te treffen doel geworden, wat bleek uit de aanvallen die volgden. De trein werd niet getroffen door het mitrailleurvuur en de bommen. Wel werden in Terhagen meerdere huizen zwaar beschadigd door in de nabijheid gevallen bommen. Eén passagier overleed aan de gevolgen van een hartaanval en er waren enkele lichtgewonden.
Op deze dag hield het geregelde leven op omdat het te gevaarlijk werd zich te verplaatsen. Enerzijds waren er de terugtrekkende Duitsers die alle fietsen en andere voertuigen in beslag namen en anderzijds de aanvallen van de jachtbommenwerpers van de geallieerden. Men ging niet meer naar het werk doch bleef thuis om huis en haard te beschermen. De moedigen gingen op de Rijksweg kijken naar de terugtocht van de Duitsers, die met alle mogelijke voertuigen, al dan niet geroofd in Frankrijk en België, chaotisch terugtrokken naar Duitsland. Men kon autobussen uit Parijs en vele andere steden zien evenals bestelauto's van bakkers, slagers, brandweerauto's enz.. Alle voertuigen waren zonder uitzondering volgeladen met de meest uiteenlopende gestolen goederen. Bovendien waren ze met takkenbossen gecamoufleerd. Op elke auto zat een wachtpost die moest opletten op mogelijke vijandelijke handelingen van de bevolking en eventueel aanvliegende vijandelijke vliegtuigen.
In Elsloo hoorde men in die tijd al heel ver weg het gerommel van de artillerie, terwijl nu ook al Duitse eenheden te voet over de Maas terugtrokken. Door sabotage aan de sluis van Roosteren was scheepvaart op het Julianakanaal niet meer mogelijk; een vijftal schippers voelden zich in de haven niet meer veilig en meerden af in Elsloo. De Duitsers legden een van deze schepen dwars in het kanaal en gebruikten het als brug.
Op 4 september werd Brussel bevrijd en op 5 september Antwerpen. Op die gedenkwaardige 5e september brak onder de NSB'ers paniek uit en overdreven vreugde bij de bevolking, want radio Oranje in Londen meldde dat Breda

was bevrijd. In Elsloo leidde dit tot het vertrek van een Duitse familie die al jaren hier woonde. De vier officieel ingeschreven NSB'ers en andere Duitsgezinden bleven gewoon thuis. De Duitsers reageerden met een uitgaansverbod tussen 8.00 uur 's avonds en 4.00 uur 's morgens aan te kondigen. Overtreding zou standrechtelijk met de doodstraf worden bestraft. Op 6 september werd door de burgemeester de laatste bekendmaking uitgevaardigd: alle cafés werden tot nader orde gesloten.
De bevrijding kwam nu duidelijk in zicht, want de donder van de artillerie werd duidelijker hoorbaar, en in de avond zelfs zichtbaar door in het westen zichtbare lichtflitsen. De terugtocht van de Duitsers ging onverdroten voort en men kon de gedemoraliseerde vijanden door het dorp zien trekken met handkarren, kruiwagens en zelfs kinderwagens volgeladen met hun spullen. Als ze de kans schoon zagen, stalen ze ook in Elsloo nog fietsen e.d..
Op 13 en 14 september werd Maastricht bevrijd. Nu verscheen er af en toe een klein vliegtuigje in onze omgeving. Het was een verkenner van de Amerikaanse artillerie, die al gauw de naam "dreuvige" kreeg omdat hij zo langzaam vloog.
Om de voedselvoorziening te waarborgen werden enige koeien geslacht en werd de melk, die de boeren leverden, op de speelplaats van de meisjesschool aan de Schoolstraat verkocht. Op 15 september was men weer bezig met de melkverdeling, toen de Amerikaanse artillerie plotseling begon te schieten en er diverse granaten in Elsloo insloegen. Een ervan viel achter de meisjesschool en verwondde één van de aanwezige Elsloonaren zwaar en enkele licht. Een geluk bij een ongeluk dat er slechts een paar gewonden waren.
Ook bij het gemeentehuis viel een granaat, die weliswaar veel schade maar slechts één lichtgewonde veroorzaakte. Dit was het teken voor de meeste mensen om in de kelder te gaan leven. Er werden bedden geïmproviseerd en alleen voor het koken en de sanitaire voorzieningen kwam men buiten. Het was buiten inderdaad erg gevaarlijk geworden door rondvliegende kogels.
In de kelder van de jongensschool werd een "Gefechtsstand" ingericht en het eerste wat de Duitsers deden was het gemeentehuis bezoeken waar ze zes van de hier opgeslagen radio's stalen alsmede een typemachine "leenden". Ook werden meerdere fietsen gestolen: de heren moesten zich kunnen verplaatsen.

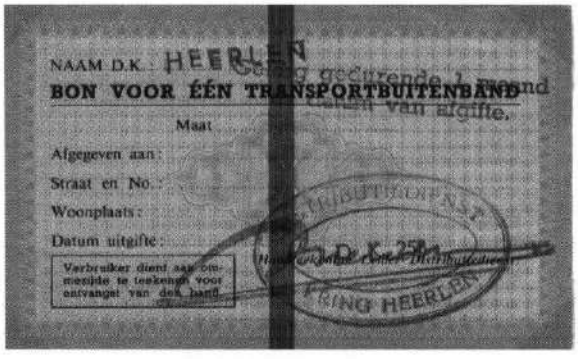
NAAM D.K.: HEERLEN
BON VOOR ÉÉN TRANSPORTBUITENBAND
Maat
Afgegeven aan:
Straat en No.:
Woonplaats:
Datum uitgifte:
Verbruiker dient aan ommezijde te teekenen voor ontvangst van deze band.
D.K. 25
RING HEERLEN

Een voorbeeld van de vele bonnen

De OD kwam in actie, want er waren Duitsers die te kennen gaven dat ze zich wilden overgeven.
De 17e september brak aan met zwaar vuur uit zuidelijke richting en aanvallen van jachtbommenwerpers op de Duitsers die de Maas wilden oversteken om aan de Amerikanen te ontkomen. Deze rukten op langs de "Steenweg" in België. Men kon vanaf de Berg in Elsloo hier en daar de Belgische driekleur al zien wapperen! Om ongeveer 1.00 uur in de namiddag werd door de Amerikanen plotseling het vuur geopend op de kerktoren omdat men er een Duitse waarnemingspost vermoedde. Van de 10 granaten troffen 7 het doel en de kerktoren evenals de pastorie werden stevig beschadigd. De Duitsers hadden "Sprengkommandos" ingezet die voor de oprukkende Amerikanen alle oeververbindingen en andere bruikbare dingen vernielden. Ze lieten in het Julianakanaal alle bruggen vanaf Maastricht springen evenals de aanwezige schepen.
De schippers in Elsloo, die dachten hier veilig te zijn voor aanvallen, werden door de Duitsers verjaagd en hun schepen tot zinken gebracht, waarbij een Duitse soldaat die zich in een van de schepen had verstopt verdronk. De schepen in de haven van Stein bleven onbeschadigd!
Tegen het vallen van de avond kwam een verkenningsgroepje van de Amerikanen Elsloo binnen, maar het trok zich hierna weer terug in de richting van Geulle waar ze overnachten.
In de avond van die 17e september was de OD bijzonder actief. Ruim 30 Duitsers werden van de weg geplukt, ontwapend en in de kelder van de school opgesloten.
In de ochtend van de 18e september 1944 kwamen de Amerikaanse bevrijders Elsloo binnen en waren we verlost van het zo gehate Duitse juk. Rond het middaguur speelde de fanfare bij het H. Hartbeeld het Wilhelmus en andere vaderlandse liederen. Ook Stein, Urmond en Berg werden op deze gedenkwaardige 18e september bevrijd.

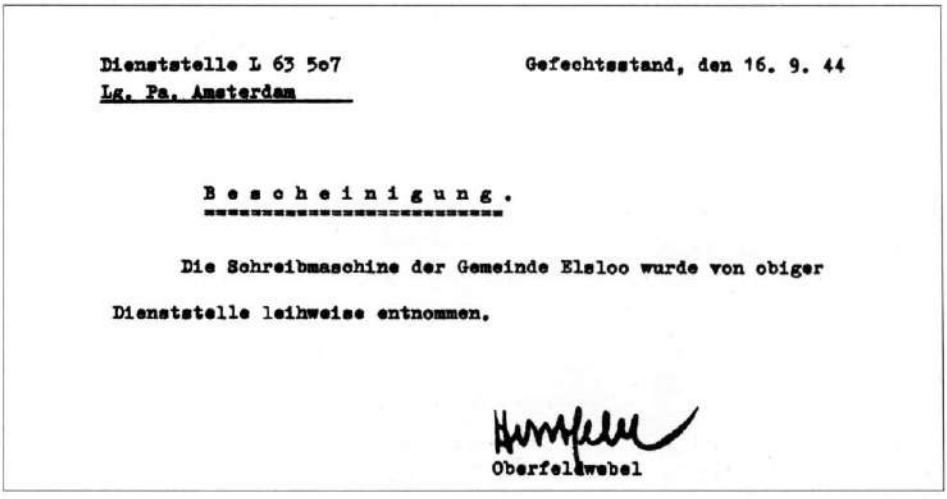

Dienststelle L 63 507 Gefechtsstand, den 16. 9. 44
Lg. Pa. Amsterdam

Bescheinigung.

Die Schreibmaschine der Gemeinde Elsloo wurde von obiger Dienststelle leihweise entnommen.

Oberfeldwebel

Dit document spreekt voor zichzelf!

6. Van bevrijding naar bevrijdingsfeesten

Op de dag dat Elsloo werd bevrijd, voerde de OD de Duitse krijgsgevangenen vol trots af naar Beek. Op deze dag was de OD, bestaande uit circa 40 manschappen, nog actief met patrouilles en de arrestatie van NSB-ers en duitsgezinden. Onder de 16 gearresteerden bevond zich ook de NSB-burgemeester die nog de zelfde dag naar Maastricht werd overgebracht. De overigen werden opgesloten in zaal Janssen aan de Julianastraat.
Heel even kwam het tot onverkwikkelijke taferelen toen enkele bewakers de arrestanten met handvegers de straat wilden laten vegen. De commandant OD., Luitenant P. Thomassen, greep in en de gevangenen werden verder met rust gelaten. Na enige weken werden de gevangenen ook naar Maastricht overgebracht; de eersten keerden binnen korte tijd terug. De overigen waren allen binnen een jaar weer thuis na door het tribunaal berecht te zijn. De bevrijding werd door de meeste mensen op een eenvoudige manier gevierd, omdat er gebrek was aan de meest elementaire voorzieningen.
De rekening van vier en een half jaar bezetting kon worden opgemaakt. Elsloo was, vergeleken met veel andere plaatsen, goed door deze periode heen gekomen. In de laatste dagen hadden de terugtrekkende Duitsers nog 45 fietsen en een paard gestolen. Op 19 september kregen de burgers hun radio's terug die al die tijd op het Gemeentehuis hadden gestaan; men kon nu weer in vrijheid genieten van dit kostbare bezit.
Na een week volgde een oproep van de autoriteiten om het werk te hervatten hetgeen dan ook gebeurde, zodat het "normale" leven voorzover dit mogelijk was weer kon worden opgenomen. Dit hield in dat de verduistering en het nachtelijke uitgaansverbod van kracht bleven. Reizen van meer dan 5 km. waren verboden en postverkeer was onmogelijk. Deze maatregelen werden door onze Amerikaanse bevrijders getroffen omdat het front op de lijn Roosteren-Nieuwstadt was blijven steken en men daarom geen mensen, die mogelijk kwade bedoelingen hadden, in de buurt wilde hebben. Diegene die meer dan 5 km. van zijn werk woonde kreeg een speciale bedrijfspas, die samen met het persoonsbewijs moest worden getoond bij de controles die veelvuldig plaats vonden en waarbij de OD een taak had. Bovendien moest de OD de grensbewaking uitoefenen.
In september werden de Stoottroepen opgericht, waaraan meteen door een 25-tal Elsloonaren werd deelgenomen. Na een summiere training werden ze in oktober al ingezet aan het front bij Nieuwstadt. Al op 12 oktober sneuvelde de eerste man, sergeant Dautzenberg uit Stein, die posthuum een hoge Amerikaanse onderscheiding ontving. De begrafenis geschiedde met militaire eer.
De maanden oktober en november behoorden tot de natste van de eeuw; er waren maar een paar droge dagen. In oktober verschenen ook de eerste Amerikanen in Elsloo die op het Kasteel werden ondergebracht. Velen gingen er

Op 18 september 1944 werd Elsloo bevrijd, nadat de Amerikanen in de avond van de 17e al even in het dorp waren geweest.

Door Elsloo's verzet gevangen genomen Duitsers werden naar Beek afgevoerd en aan de Amerikanen overgeleverd.

een kijkje nemen en maakten voorzover dat mogelijk was een praatje met hen. De Amerikanen brachten voor ons vele nieuwigheden mee, zoals poedermelk, eipoeder en poederkoffie (Nescafé). Daarnaast ook flesjes met een vreemde vorm met een voor ons nog onbekende inhoud: de Coca Cola. Ook beschikten zij over Nederlands papiergeld, dat in Amerika was gedrukt. Dit geld werd na een paar maanden ingetrokken.

Al snel werden balavonden georganiseerd om de soldaten een beetje verstrooiing te bezorgen. Na korte tijd kwam men erachter dat de Amerikanen onder verstrooiing iets anders verstonden dan onze parochieherder die een van de grondleggers van de avonden was geweest. Vanaf de kansel werd toen gewaarschuwd tegen de zedenverwildering die plaatsvond.

Op 5 november werd de dorpsgemeenschap opgeschrikt toen bekend werd dat drie jongens waren getroffen door de explosie van een granaat die ze hadden gevonden op het terrein van de steenfabriek in Beek. Een 13-jarige zoon van de familie L. Houben werd meteen gedood en zijn een jaar oudere broer zwaar gewond, terwijl een zoon van de familie J. Paulussen later aan de opgelopen verwondingen stierf. De kerk was overvol tijdens de begrafenis. De voedsel- en kledingsituatie was intussen slechter dan ooit omdat Zuid-Limburg van de rest van Nederland was afgesneden.

Ook de rust was nog lang niet weergekeerd, want de stromen bommenwer-

pers van de geallieerden bleven overvliegen en hierbij kwamen de Duitse vliegtuigen die op gezette tijden in de avond en nacht storingsbombardementen uitvoerden. Ook werden we vanaf begin oktober geconfronteerd met de beruchte vliegende bom, de V-1, die in grote getale in de richting van Antwerpen werden gelanceerd. Twee van deze helse dingen vielen in onze directe omgeving. De eerste viel bij de Sanderboutlaan en veroorzaakte op de Koolweg nogal wat glasschade en de andere kwam onder de Scharberg in de Maas terecht, wat geen verdere schade tot gevolg had.
Tussen 7 en 11 november vertrokken de Amerikanen uit onze omgeving, omdat de Engelsen de sector die westelijk van de lijn Borgharen-Brunssum lag overnamen. De Britten behoorden tot het 30e korps van het 2e Leger. Naar Elsloo kwam een bataljon van de Guards Armoured Divisie. De eenheid was uitgerust met lichte pantservoertuigen, de z.g. Brencarriers. Er was een groot verschil tussen de joviale Amerikanen en de formele Britten, die materieel veel slechter bedeeld waren dan de Amerikanen. In tegenstelling tot de Amerikanen, die altijd bij elkaar legerden in gebouwen als scholen, kastelen enz. werden de Engelsen voor een groot deel ook bij de burgers ondergebracht. Het leger vorderde eenvoudig woonruimte en men kreeg een of meerdere soldaten toebedeeld. Dit schiep natuurlijk meteen banden en er werden vaak vriendschappen gesloten waarvan er nu nog bestaan. De scholen werden gesloten,

Stationsstraat Beek.
Mensen uit Elsloo en Beek op 18 september 1944 bij een Amerikaanse pantserwagen.

de zalen gevorderd en ook hierin werden soldaten gehuisvest. Vele malen speelden zich vermakelijke tonelen af, want er werd koste wat kost gecommuniceerd met de soldaten, ook al waren in het hele dorp maar een handvol mensen die Engels spraken. Desnoods gebeurde dit met handen en voeten en het resultaat was meestal dat men elkaar begreep; zo ook ging het met Jim, een Engelsman, die bij Marie, een bekende Elsloose had gelogeerd. Bij het vertrek sprak Marie de wijd en zijd bekend geworden zin uit: "Jim als you come bek dan slacht I for you de boykip". Jim begreep het!
De burgers, die Engelsen in huis kregen, werden hiervoor betaald. Voor een officier met bed kreeg men fl 1,25, een onderofficier met bed leverde fl 0,65 op en de gewone soldaat kon op stro worden gelegerd voor fl 0,30. Duurde het verblijf langer dan tien dagen, dan werd korting bedongen. Het spreekt vanzelf dat de meeste soldaten toch een bed kregen en dit werd door hen als pure weelde ervaren. Dit gold ook voor een bak warm water waarin ze konden baden. In totaal keerden de instanties later fl 11.883,15 uit aan de burgers, hetgeen inhoudt dat meerdere duizenden Engelsen korter of langer onder de burgers hebben geleefd.
De soldaten wisselden nogal van plaats. De Guards vertrokken en er kwamen transporttroepen van de 79e Pantserdivisie voor in de plaats, die op hun beurt weer werden opgevolgd door parachutisten die bij Arnhem hadden gevochten. Op 23 november sneuvelde onze dorpsgenoot L. Martens bij een ongeluk met een wapen. Hij werd met militaire eer begraven vanuit een volle kerk.

Jezus † Maria † Jozef † Augustinus
Bid voor de ziel van zaliger
Wilhelmus Lambertus Martens
Vrijwilliger van de Koninklijke Stoottroepen
De dierbare overledene werd geboren te Elsloo, 20 November 1922 en gaf op 23 November 1944 te Hoensbroek zijn leven, voor de bevrijding van ons Vaderland.

In jeugdige enthousiasme verliet hij 't ouderlijk huis, om aan de zijde van andere jonge helden vrijwillig zijn leven in te zetten, ter bevrijding van ons geliefd Vaderland.
Onverhoeds viel hij en stond voor Gods troon, maar hij is gevallen in dienst van een goede en heilige zaak.
De soldaat, die sterft om zijn broeders te redden, tot verdediging van Altaar en Haard, voltrekt de hoogste liefdedaad.
Dit woord van den groten Kardinaal Mercier is op onze tijd zeker ten volle van toepassing:
Beminde vader en moeder, broers en zusters, groot is het kruis, dat God u op de schouders legt; vertrouwt op Hem, die de bron is van alle troost. Vergeet mij niet in uwe gebeden en blikt dikwijls op ten hemel; daar tezamen met mijn zusters, wacht ik u in 't Vaderhuis.
Vrienden, kennissen en vaderlanders, voor uw bevrijding gaf ik mijn leven, gedenkt mij in uw gebeden.
Mijn Jezus barmhartigheid.
Drukkerij Knoben & Zn. Elsloo.

JEZUS † MARIA † JOZEF
Ter vrome herinnering aan
GERARD MATHIJS HOUBEN
Geboren te Elsloo 3 Augustus 1931 en overleden te Beek, tengevolge van een noodlottig ongeval op 5 November 1944, voorzien van het H. Oliesel.

Voor enige dagen nog leerde en speelde hij met zijn vriendjes en spelend temidden van hen is hij, als slachtoffer van de onbarmhartige oorlog, plotseling uit het leven weggerukt.
Nu is zijn plaatsje leeg, zowel thuis als in school, omdat zijn Vader in de hemel hem een mooiere plaats gegeven heeft in de lusthof van het Paradijs, waar hij eeuwig spelen mag in de goddelijke zonneschijn voor de troon des Allerhoogsten in onvergankelijke blijheid.
Lieve ouders, broers en zusters, van uit de hemel dank ik u voor al uw zorgen en uw liefde; van daar uit zal ik uw voorspreker zijn bij Jezus en Maria. Brengt zelf het grote offer, dat de goede God van u vraagt en bidt voor mij.
Tot weerziens in de hemel.
Drukkerij Knoben & Zn., Elsloo

Samen met zijn vriendje J. Paulussen verongelukte G. Houben door een exploderende granaat.
Lambert Martens sneuvelde op wacht.

Eerste Amerikanen in de Urmondse Raadhuisstraat.

De voedselsituatie was nog steeds heel precair; daarom kregen de mijnwerkers tijdelijk een vrije dag. De beschikbare voedselhoeveelheid was ten enenmale onvoldoende voor de zware arbeid die verricht moest worden. Een en ander hield in dat de zwarte handel weliger tierde dan ooit te voren. Onze bevrijders waren niet altijd de brave jongens, zoals wij dachten want in die tijd werden meerdere mensen opgelicht en raakten enkelen hun fiets kwijt die later in Stein te koop werd aangeboden.

De maand december was bijzonder onrustig, omdat er meer Duitse vliegtuigen in de lucht kwamen dan vroeger en het aantal vliegende bommen toenam. De Engelsen wisselden weer eens van plaats en nu kregen we Schotten van de 51e Highland Divisie toebedeeld. Op 16 december gebeurde een dodelijk ongeval waarbij de negenjarige Marieke Beckers werd overreden door een jeep die per ongeluk was gestart door spelende jongens. De begrafenis vond onder overgrote belangstelling plaats.

Op de avond van 17 december, het Ardennenoffensief van de Duitsers was net begonnen, was het weer onrustig in de lucht. Om 22.00 uur wierp een Duits vliegtuig, dat een half uur eerder in Düsseldorf was opgestegen, een paar lichtfakkels gevolgd door bommen af in de buurt van het Steinerbos waar opslagplaatsen van de Engelsen waren. De Engelse luchtafweer vuurde furieus en het Duitse vliegtuig werd geraakt waardoor het in brand vloog en met een steile duik naar beneden kwam om in het Lage Bos bij de "Kniensheuvel" te pletter te slaan. De bemanning van drie man kwam om het leven.

Doordat het Ardennenoffensief in de eerste dagen zo gunstig verliep voor de Duitsers, werd men bang dat ze zouden kunnen terugkeren. De Engelsen dachten ook aan deze mogelijkheid en beloofden aan mensen van het verzet, transport indien het zover zou komen dat men moest terugtrekken. Ondertussen werd langs de toenmalige Mijnspoorweg tussen Stein en Brunssum een opvangstelling geprojecteerd, waar men de Duitsers zou kunnen tegenhouden, indien ze bij Nieuwstadt zouden uitbreken, hetgeen best mogelijk was.
De Schotten, die in Elsloo lagen, vernamen op Kerstavond dat ze op eerste Kerstdag naar de Ardennen zouden moeten vertrekken. Op de morgen van die Kerstdag begonnen ze doedelzak te spelen en whisky te drinken; rond de middag kregen ze de kerstmaaltijd geserveerd door officieren van wie de meesten de kilt droegen. Dit was een oude traditie. Om ongeveer vijf uur in de vooravond, de meesten waren dronken, vertrokken ze naar het front. Het was een bijzonder trieste vertoning. Met deze Schotten vertrok het 30e Korps in zijn geheel uit Zuid-Limburg en werd vervangen door het 13e Korps. Korte tijd kregen we soldaten van de roemruchte 7e Pantserdivisie (de "Dessertrats") die op hun beurt weer werden vervangen door een bataljon van de "Duke of Cornwall Light Infantry".
De overgang van het zo bewogen jaar 1944 naar 1945 verliep anders dan we hadden gedacht, want rond middernacht strooide een Duits vliegtuig een aantal brandbommen in de omgeving van de kerk en het kanaal. Een motorrijwiel van een Engelse militair brandde uit en de Duitser werd door afweervuur verjaagd.

Amerikanen in de Graetheide.

De stoottroepen werden opgericht en vele Elsloonaren meldden zich vrijwillig. Van links naar rechts: Theo Vranken, Mat Bartels, Harrie Janssen, Chris Visschers

De ochtend van Nieuwjaarsdag 1945 verliep al niet beter dan de met enkele brandbommen verstoorde oudejaarsnacht. Onder de mis van 9 uur kwamen grote aantallen Duitse vliegtuigen zeer laag over, die in het kader van het laatste offensief vliegvelden in België moesten aanvallen. De groep die het vliegveld van As aanviel zetten de aanval van deze kant in en werd ook in onze omgeving door de Amerikanen en Engelsen opgevangen en tot het gevecht gedwongen. Dit alles ging met zoveel geweld gepaard dat de mis moest worden ingekort, opdat men zich in veiligheid zou kunnen brengen. Er werden diverse Duitse vliegtuigen in onze omgeving neergeschoten en een Amerikaanse jager van het type P-51 Mustang maakte een noodlanding aan de overzijde van de Maas op de Hal.
De Engelsen hadden in het patronaat een kledingwasserij geïnstalleerd en vroegen om hulp voor het herstellen van kleding en sokken. Vele Elsloose vrouwen en meisjes hebben duizenden paren sokken gestopt en kleding hersteld.

Het was bitter koud in de eerste weken van januari 1945 en net in deze periode moest de ergste beproeving van de oorlog voor een deel van de Elsloose bevolking nog beginnen. De Engelsen hadden namelijk ontdekt, dat het Maasgebied bij Meers veel leek op het gebied waar ze later de Rijn zouden oversteken. Bovendien kon het gebied makkelijk worden afgegrendeld als men Meers zou evacueren. Daartoe werd besloten en de onheilsboodschap kon door de nieuwbenoemde burgemeester J. Maenen aan de bevolking van Meers worden overgebracht. Evacuatie zou plaats vinden tussen 8 en 11 januari, waarbij de Engelsen voor transport zouden zorgen. De bewoners mochten een deel van de huisraad en alle dieren meenemen en moesten door de omgeving worden opgenomen. Het grootste deel van de bevolking kwam in Elsloo en Stein terecht. Het overblijvende deel van de boedel moest in een of meer kamers worden opgeslagen die daarna werden afgesloten en tot verboden gebied verklaard, waarna op de deur een "Notice" werd geplakt. Het spreekt vanzelf dat een deel van de mensen ook nog trachtte met eigen vervoer zoveel mogelijk spullen mee te nemen. Dit alles gebeurde in de bittere koude en over spiegelgladde wegen; veel van de getransporteerde aardappelen en voederbieten bevroren.
De Engelsen voerden in de nacht de pantservoertuigen en tanks aan, die men wilde beproeven, waarna meteen een begin werd gemaakt met de oefeningen die zowel overdag als 's nachts plaatsvonden. Meestal werd overdag een dik rookgordijn opgetrokken en was in Elsloo alleen het geronk van de motoren

De stoters werden al in oktober 1944 aan het front bij Nieuwstadt ingezet. De stellingen werden drooggehouden met tenten.

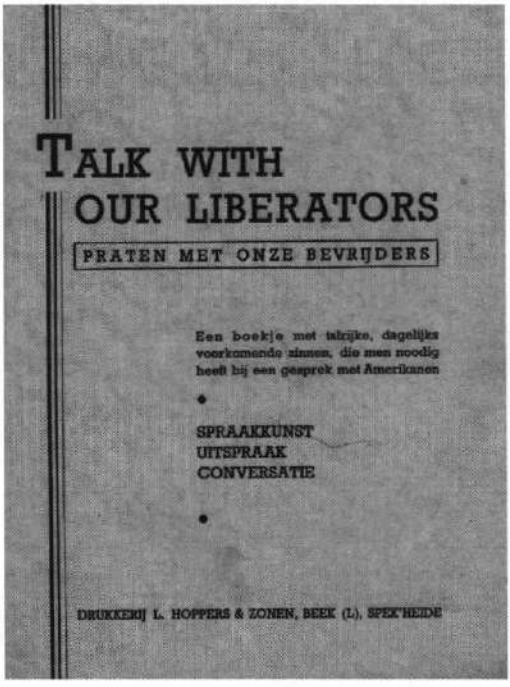
TALK WITH
OUR LIBERATORS

PRATEN MET ONZE BEVRIJDERS

Een boekje met talrijke, dagelijks voorkomende zinnen, die men noodig heeft bij een gesprek met Amerikanen

•

SPRAAKKUNST
UITSPRAAK
CONVERSATIE

•

DRUKKERIJ L. HOPPERS & ZONEN, BEEK (L), SPEK'HEIDE

Dit boekje, uitgegeven in november 1944, was nodig, want vele mensen kenden geen Engels. Voor een indruk van de inhoud, zie volgende bladzijde.

te horen. De proeven en praktijkoefeningen betroffen DD-Shermantanks en Buffaloes. De DD-Shermantanks waren 32-tons tanks die waren voorzien van een linnen drijfconstructie, die normaal als een harmonika was opgevouwen boven de rupswielen. In uitgeklapte toestand stak de drijfconstructie een meter boven de koepel van de tank uit, die dan het water in kon rijden en bleef drijven. De tank werd voortbewogen door een scheepsschroef aan de achterzijde. De tankcommandant ging bovenop de koepel staan om de chauffeur aanwijzingen te geven over de vaarrichting. De proeven en oefeningen met deze tanks verliepen naar tevredenheid. De proeven met de Buffaloes gingen in het begin slecht, hoewel deze voertuigen waren geconstrueerd voor het gebruik zowel op het land als te water. De 12-ton zware pantserwagens werden gebruikt voor troepen- en materiaaltransport. De zware voertuigen gleden weg op de vette klei van de Maasoevers. Uiteindelijk werd de oplossing gevonden door een aantal van de Buffaloes te voorzien van een grote rol van aan elkaar gebonden takken, die over het vaartuig heen af werd gerold onder de rupswielen door. Er ontstond dan een tapijt van takken waarover meerdere Buffaloes aan land konden komen.
De oefeningen werden besloten met een inspectie door een aantal Engelse generaals. Bij deze oefeningen zonk een van de Buffaloes, waarbij de bemanning verdronk. Deze Buffaloe is jaren later uit de Maas gehaald en staat nu als monument op de Belgische Maasoever bij de brug over de autosnelweg. Slecht ging het ook de bemanning van een aanvalsboot, die bij Geulle tijdens de Maasoversteek bij hoogwater kapseisde. De dertien zwaarbepakte infanteristen verdronken jammerlijk.

In twee gevallen wordt de **w niet uitgesproken**: w vóór r, to write (schrijven), wrong (verkeerd).
W aan het eind van een woord: Now = nou, Know = noo.

UITSPRAAK VAN HET ENGELSE ALFABET.

A	ee	H	eetsj	O	o	V	vie
B	bie	I	ai	P	pie	W	dubbel joe
C	cie	J	drjee	Q	kjoe	X	tks
D	die	K	kee	R	ar	Y	wai
E	ie	L	il	S	is	Z	zid.
F	if	M	im	T	tie		
G	drjie	N	in	U	joe		

DE MAANDEN VAN HET JAAR ZIJN:

January, February, March, April, May, June, July, August, September, October, November, December.

DE DAGEN DER WEEK ZIJN:

Sunday, Monday, Tuesday, Wednesday, Thursday, Friday, Saturday.

TELWOORDEN.

1	one	13	thirteen	31	thirty-one
2	two	14	fourteen	40	forty
3	three	15	fifteen	50	fifty
4	four	16	sixteen	60	sixty
5	five	17	seventeen	70	seventy
6	six	18	eighteen	80	eighty
7	seven	19	nineteen	90	ninety
8	eight	20	twenty	100	one hundred
9	nine	21	twenty-one	101	one hundred and one
10	ten	22	twenty-two		
11	eleven	23	twenty-three	1000	one thousand.
12	twelve	30	thirty		1 million - one million.
zevende - seventh		eerste - first		twintigste - twentieth	
achtste - eighth		tweede - second		een en twintigste - twenty-first	
negende - ninth		derde - third			
tiende - tenth		vierde - fourth		dertigste - thirtieth.	
elfde - eleventh		vijfde - fifth		honderdste - hundredth	
twaalfde - twelfth		zesde - sixth		duizendste - thousandth	

6

CONVERSATIE MET DE UITSPRAAK.

- o -

We laten nu zinnen volgen, die vaak in gesprekken zullen voorkomen. Onder het engels is de uitspraak aangegeven, waardoor men makkelijk vertrouwd kan raken met de meest voorkomende woorden.

Goeden avond. Kom binnen.	Good evening. Come in. goed levning. Cum in.
Spreekt U Engels?	Do you speak English? doe joe spiek inglisch?
Ja, maar slechts 'n paar woorden.	Yes, but only a few words. jes, bat oonly e fjoe wödz.
Wat kan ik voor U doen?	What can I do for you? Wot ken aai doe for joe?
Ik begrijp U niet.	I do not understand you. aai doe not andustend joe.
Kom aan den haard.	Come over to the fire. kum ove toe de faie.
Rookt U? O ja.	Do you smoke? O yes! doe joe smook? o jes!
Ik heb een doosje lucifers.	I have a box of matches. aai hev e boks ov metshiz.
Ik rook graag een pijp.	I like to smoke a pipe. aai laik toe smook e paip.
U hebt een mooie pijp.	You have a fine pipe. joe hev a fain paip.
Het is droog weer, vandaag.	To day, it is fine. toe dee, it iz fain.
Bent U Rooms-Katholiek?	Are you a Roman-Catholic? ar joe a roomuhn kesuhlik?

7

Inmiddels was de situatie aan de fronten drastisch veranderd. Het Duitse offensief in de Ardennen was mislukt en de Engelsen in onze omgeving gingen weer aanvallend optreden. Vanaf 15 januari werd bij Susteren een offensief ingezet dat leidde tot de bevrijding van het deel van Zuid-Limburg bezuiden de Roer. Einde januari was deze klus geklaard en de Engelsen verdwenen uit Zuid-Limburg. Alleen die in Meers bleven nog tot maart.
De Amerikanen kwamen terug en in Elsloo verschenen enige honderden negersoldaten die behoorden tot de aan- en afvoertroepen. Ze moesten zorgen voor voldoende aanvoer naar het front waar het 9de US-leger zich opmaakte voor de aanval naar de Rijn. Bij dit leger diende ook het grootste deel van de Limburgse Stoottroepers. De negersoldaten werden gelegerd in het Kasteel en meerdere zalen en cafés. Ze bleven verhoudingsgewijs lang in Elsloo, n.l. tot 5 maart. Onze parochieherder die constateerde dat een aantal vrouwen en meisjes zich "afgaven" met deze soldaten, hield zware preken over het morele verval en trachtte het kwaad binnen de perken te houden. Overigens had hij dit ook reeds eerder bij andere gelegenheden gedaan.
In diezelfde periode hadden de Amerikanen drie benzineleidingen gelegd van Antwerpen naar Maastricht langs het Albertkanaal. Twee van deze leidingen werden doorgetrokken van Maastricht naar Geleen en Sittard. Van hieruit werd het gehele 9de US-leger voorzien van benzine. Deze werd door Italiaanse hulpsoldaten in jerrycans gevuld of in tankwagens naar het front gebracht. De benzineleidingen kruisten de Stationsstraat in Beek. Net op deze plaats raakte een van de leidingen stuk en kon de benzine vrijelijk over de straat vloeien. Door de mensen werd de gelegenheid aangegrepen om zich

van gratis benzine te voorzien, niet omdat men over een auto beschikte, maar omdat benzine een goed ruilmiddel was. De voedselsituatie was immers nog niet veel verbeterd. De resterende benzine stroomde in het riool en kwam via het Elsloose stelsel bij het Kasteel in de beek en vandaar via de duiker in de Maas. Een der wachtposten aan de Maas rook de benzinelucht en probeerde met een lucifer of de Maas wou branden. Dit lukte en in een oogwenk stond de Maas over honderden meters in brand. Deze brand breidde zich via de beek en de duiker uit tot in het rioolstelsel waar regelmatig explosies volgden waarbij de putdeksels omhoogvlogen. De Amerikaanse brandweer was snel ter plaatse, maar had uren nodig om de brand te bedwingen. De gemeente werd later geconfronteerd met de reparaties en moest een fiks bedrag neertellen voor herstel.
Een aantal van de negersoldaten die begin maart naar Duitsland waren vertrokken, kwam een week later terug met drie vrachtauto's volgeladen met in Duitsland gestolen goederen, die varieerden van fietsen tot zijden dameskousen en alles wat daar tussen lag en draagbaar was. Sterke drank was een goed betaalmiddel, maar uiteindelijk viel met geld ook wat te kopen. Er was niemand te vinden die deze handelwijze verderfelijk vond.
Inmiddels waren de Engelsen uit Meers vertrokken en per 28 maart werd het dorp vrijgegeven voor een beperkt aantal inwoners. Wat ze vonden was een totaal vervuild dorp dat eerst moest worden ontsmet en waar geen weg of pad meer was te vinden dat niet geheel was stukgereden. De velden en weilanden waren omgeploegd door de tanks, waarbij sporen van 70-80 cm diep heel normaal waren en afrasteringen en bomen gewoon waren verdwenen. Alle gebouwen waren zodanig vervuild dat ze geheel moesten worden schoongemaakt en geschilderd. Bovendien was 80% van de gebouwen min of meer beschadigd. De Engelsen hadden alles wat kon branden opgestookt, van het

Soms kon men rustig zitten als er vuurpauzes waren.

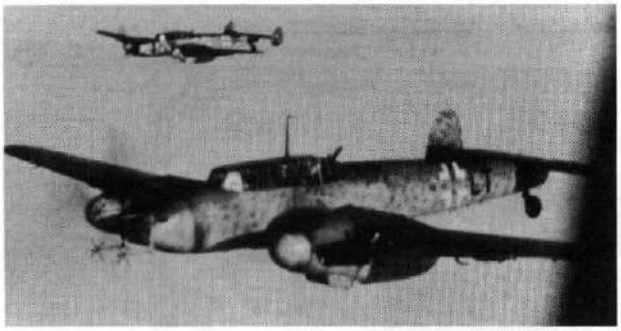

Op 17 december werd een Me 110 door Engels afweergeschut neergeschoten. Het vliegtuig stortte neer in het lage bos, en de bezetting van drie man verongelukte dodelijk.

hout van de ereboog, die werd gebruikt bij processies, tot plukladders, schuurpoorten, deuren, delen van vloeren, de dansvloer en het hout van een dorsmachine. Sommigen hadden zelfs extra schoorstenen in de huizen gemetseld. De schokker (vissersvaartuig) van de fam. Berghs was totaal vernield evenals alle andere vaartuigen die aanwezig waren. Verder waren een deel van de opgeslagen goederen en in de school een groot deel van de leermiddelen en inboedel verdwenen. De totale waarde van de schade aangebracht aan gebouwen en eigendommen bedroeg ongeveer honderdduizend gulden. Er moest zeven kilometer weg opnieuw worden gemaakt en het gehele grondgebied moest worden geëgaliseerd. De werkzaamheden werden uitgevoerd door werkloze arbeiders en duurden tot 1947. De kosten hiervoor zijn moeilijk te bepalen, maar zullen vele tienduizenden guldens hebben bedragen, omgerekend naar de huidige waarde een bedrag van enige miljoenen.
Ook in Elsloo waren door de geallieerden vernielingen aangericht en goederen gestolen. De schade bij zaalhouders en particulieren bedroeg fl 5.406,30, bij de school fl 6.655,27 en het kasteel claimde fl 2.492,-. Bij elkaar een bedrag van fl 14.553,57. Rekenen we dit om naar de huidige koers dan komt dit neer op ongeveer fl 280.000.-.
Op 15 april werden we nog eens geconfronteerd met de oorlog, toen een Amerikaans bombardementsvliegtuig van het type A-26 Invader, een zeer modern twee-motorig vliegtuig, een noodlanding maakte in het veld bij de Knup in Catsop. Het toestel hoorde thuis op het vliegveld van As (België) en was in de aanvliegroute naar het veld getroffen door motorpech. Er vielen geen slachtoffers. Het vliegtuig trok veel kijkers. Ook het vliegveld in Beek, dat in februari door de Amerikanen was aangelegd, was een publiekstrekker. Inmiddels was de verduistering opgeheven en kon weer worden getelefoneerd. Het einde van de oorlog kwam op 5 mei en een moeilijke tijd behoorde tot het verleden. De oorlog in Europa was nu voorbij, maar duurde nog voort in het Verre Oosten, waar Japan pas op 14 augustus op de knieën werd gedwongen door de atoombommen op Hiroshima en Nagasaki.
In die periode van mei tot en met augustus gebeurden toch nog enkele memorabele dingen, zoals de vele treintransporten. Vanaf Maastricht vertrokken vele treinen naar het Noorden van het land. Deze treinen waren overvol met mensen die door de Duitsers in de oorlogsjaren waren gedwongen in Duitsland te gaan werken.

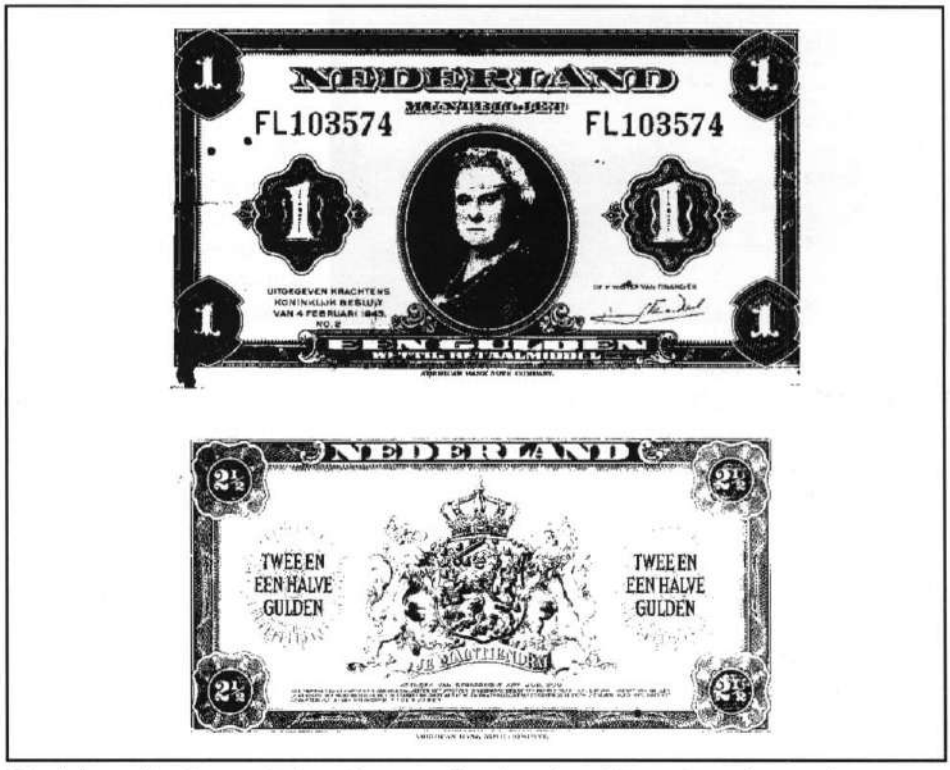

Na de bevrijding kregen de Amerikanen en Engelsen de soldij een tweetal maanden uitbetaald in Nederlands geld, dat in opdracht van de Nederlandse regering in Amerika was gedrukt. Het had dan ook het formaat van de dollar. Na die tijd werd dit geld ongeldig verklaard.

In Maastricht waren deze mensen ontluisd, gevoed en bevrijd van de ex-NSB'ers, die in de stroom werden meegevoerd; de NSB'ers werden geïnterneerd. In de andere richting reden veel transporttreinen met Belgische en Franse krijgsgevangenen, die vanaf 1940 in Duitse kampen hadden gezeten en ook met voormalige dwangarbeiders uit beide landen.
Duitse krijgsgevangenen werden in grote aantallen in de richting van België en Frankrijk gebracht waar ze werden tewerkgesteld in de zware industrie.
De grootste transporten werden gevormd door de in de richting van Frankrijk rijdende militaire treinen van de Amerikanen, die onze bevrijders naar de atlantische havens brachten, waar ze werden ingescheept naar huis of naar het Verre Oosten.
De treinen stopten veelvuldig en boden dan gelegenheid een handeltje met de Amerikanen te maken waarbij "Schnapps" een gewild ruilmiddel was. De Amerikanen gooiden ook vaak allerlei spullen uit hun rantsoendozen uit de treinen. Men kon dan ook jong en oud op de spoorbaan aantreffen op zoek naar snoep, sigaretten en andere spullen die in de winkel nog niet te koop waren.

Op 15 mei kwamen er tamelijk veel Amerikaanse militairen van het vliegveld Beek naar het Julianakanaal, waar ze zich in de buurt van de brugpijlers verzamelden. Snel werd duidelijk wat het doel van hun komst was: met hun kameraden hadden ze weddenschappen afgesloten omtrent het vliegen tussen de pijlers van de brug op zeer geringe hoogte! De gebruikte vliegtuigen waren tweemotorige bommenwerpers van het type B-26 Marauders. De vleugelspanwijdte bedroeg 19,8 m. Al snel kwamen de bommenwerpers op boomtophoogte vanaf Geulle in noordelijke richting over het kanaal aanvliegen. Ze vlogen inderdaad laag tussen de pijlers van de brug door en verdwenen in de richting van Stein, waarna een gejuich opsteeg bij de winnaars. De vreugde was evenwel van korte duur want een der vliegtuigen zag in Stein de kabels van de havenverlichting over het hoofd, raakte het bovenstuk van de staart kwijt bij het raken van de kabels en stortte neer op het haventerrein. De bemanning van drie man kwam om het leven. De geschiedschrijver van de Bomb. Group deed dit incident af met één zin: "killed on cross-country flight, 15 May 1945", gevolgd door de drie namen.
De Elsloose mannen, die in september 1944 bij de Stoottroepen dienst hadden genomen, kwamen nu ook thuis. Een aantal van hen had genoeg van de militaire dienst en ging terug in het beroepsleven, een ander deel van hen bleef soldaat en vertrok als vrijwilliger naar Nederlands Indië.
In augustus brak de tijd van de bevrijdingsfeesten aan. Ook Elsloo, Stein en Urmond kregen hun bevrijdingsfeesten. In Elsloo duurde het feest van zaterdag 11 t/m dinsdag 14 augustus. Het officiële programma geeft weer hoe uitgebreid er werd gefeest! Het hoogtepunt was de optocht die op zondagmiddag werd gehouden. Alle thema's over oorlog en bevrijding werden voortreffelijk uitgebeeld en, zeker als men rekening houdt met het gebrek aan materiaal en kleding, ook heel mooi uitgevoerd. De beste wagen was no 21, "De Führer en zijn consorten", gemaakt door de Heirstraat en de Kaakstraat. Op deze wagen werd Hitler uitgebeeld door wijlen Jac. Vranken uit de Heirstraat. De "Führer" sprak op een drietal plaatsen een komische "rede" uit die bijzonder aansloeg bij het in zeer grote getale aanwezige publiek.
Na de bevrijdingsfeesten volgde de periode van wederopbouw. De schade aan de kerk en pastorie van Elsloo werd hersteld in 1946. In datzelfde jaar werden ook de in 1943 gestolen kerkklokken weer op de vertrouwde plaats in de toren gehangen.
Het herstel van de kanaalbrug, die op 10 mei 1940 was vernield, duurde veel langer. De bevolking van Meers en Elsloo moest tot 1962 wachten voordat de brugverbinding weer in gebruik werd genomen en het veerpontje kon worden afgedankt. De distributie van levensmiddelen en andere schaarse goederen werd langzamerhand versoepeld en in 1950 was weer alles zonder bon verkrijgbaar. De Tweede Wereldoorlog behoorde tot het verleden.

Hier eindigt het geschreven verhaal. Het fotografische verhaal gaat op de volgende bladzijden verder.

Op 8 januari 1945 werd Meers ontruimd t.b.v. oefeningen voor oversteken van de Rijn. Dit gebeurde met Engelse legerauto's; maar ook het veerpontje over het kanaal in Stein werd gebruikt.

Shermantank met opgevouwen "boot" van zeildoek.

Dezelfde tank varend in de Maas. De twee militairen staan op de koepel.

Veel werd er geoefend met "Buffaloes" die zowel konden rijden als varen.

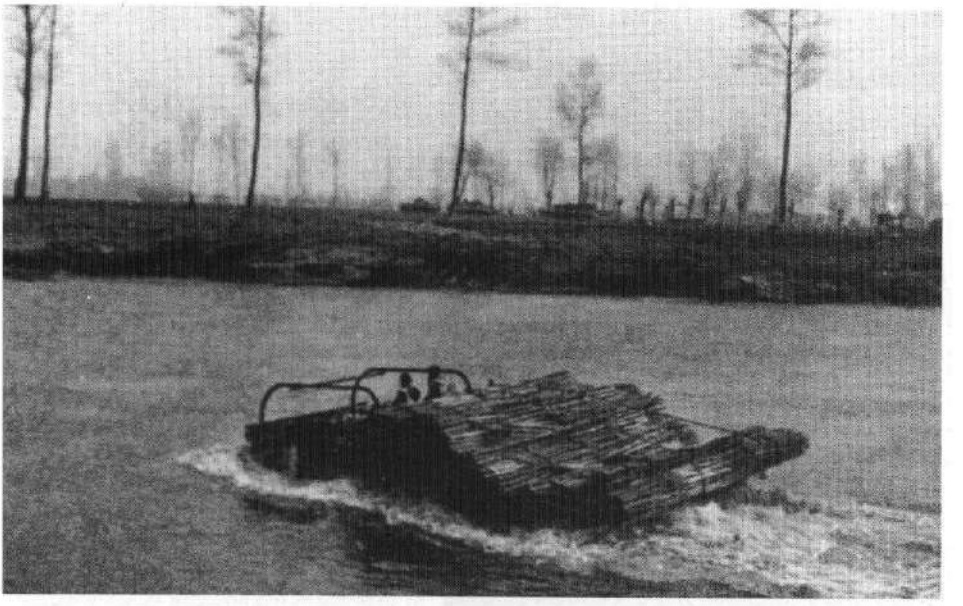

Nieuwe technieken werden ontworpen om aan land te kunnen komen.
Buffaloe met "carpet" van aan elkaar gebonden stokken.

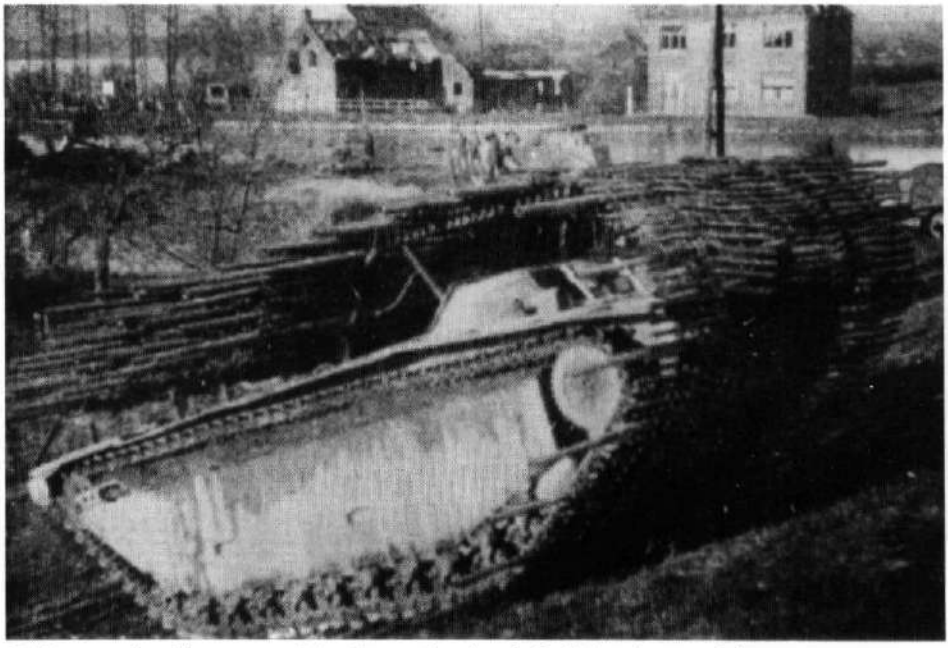

Bij het aan land komen werd het "carpet" onder de Buffaloe doorgetrokken.

Hoog bezoek aan de Maas. Corpscommandanten XXX en XII Corps, generaals Horrocks en Ritchie; verder de generaals Knight, Barber, Walker van respectievelijk 31 Br.-15th Scot div.-51th Scot Hight. div. en een aantal stafofficieren.

De buffaloes werden gebruikt voor troepen en materieel zoals jeeps.

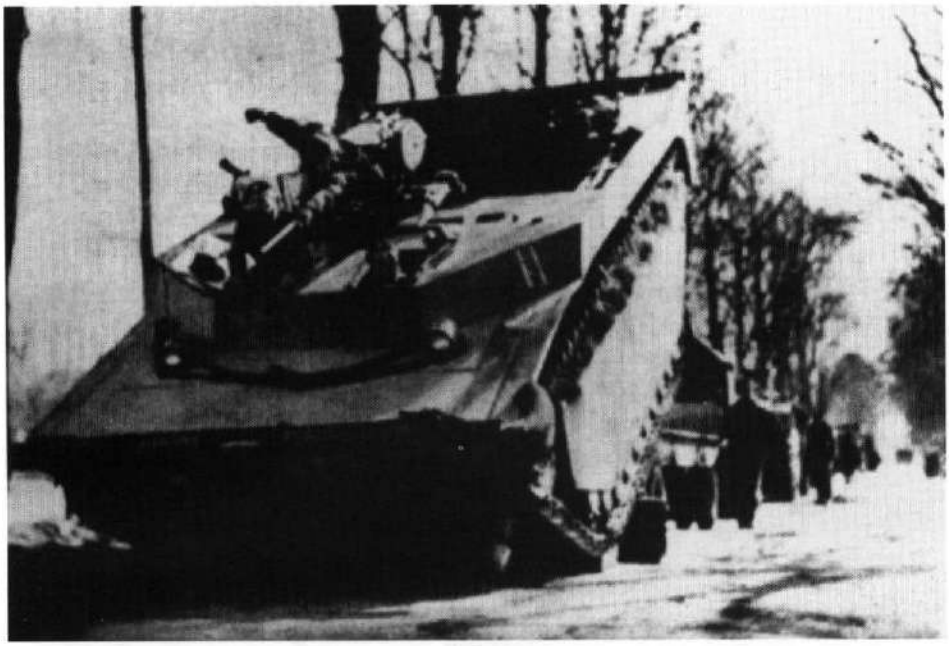

Het transport over de weg geschiedde via diepladers.

NOTICE

This room|house building will not be entered without the written authority of a Civil Affairs Officer. Severe disciplinary action will be taken against any persons infringing this order.

O.C. 215 CIVIL AFFAIRS DET.

O. C. Civil Affairs Det.

De bewoners van Meers moesten de goederen die ze niet konden meenemen in één kamer opbergen en deze afsluiten, op de deur werd dan dit Verbodsbewijs opgehangen.

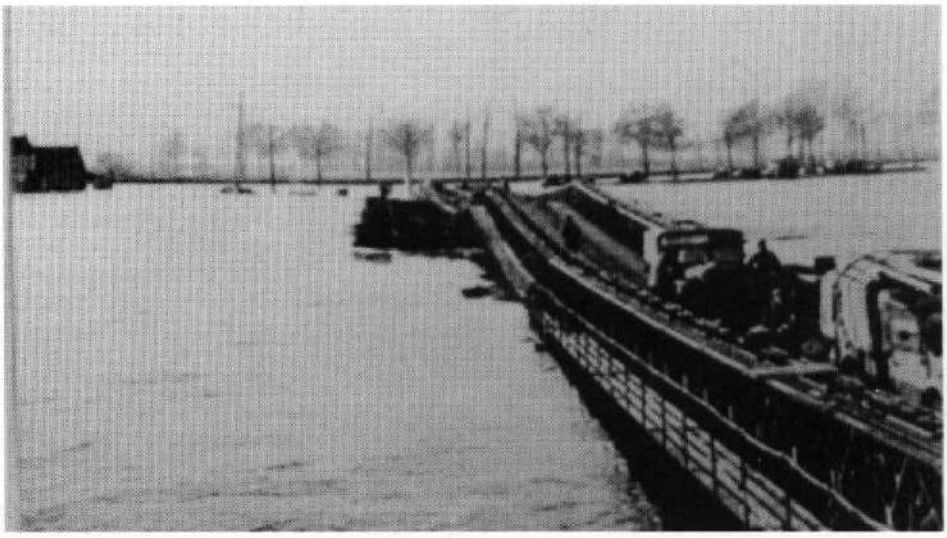

Door de Engelsen werd tussen 7 en 11 november 1944 een pontonbrug gebouwd bij Berg-Urmond.

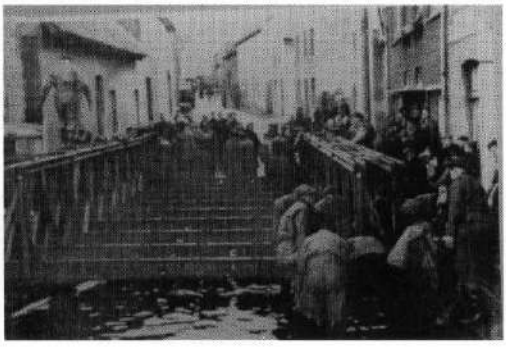

De aansluiting bij de Maasstraat.

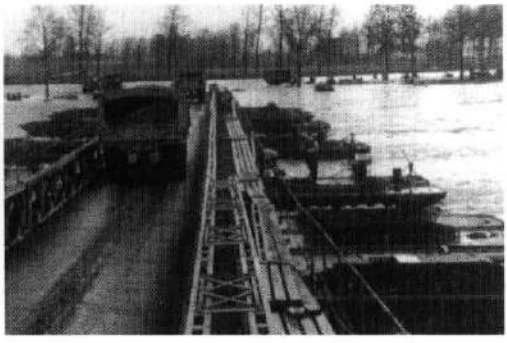

Men ondervond veel overlast door hoge waterstanden van de Maas.

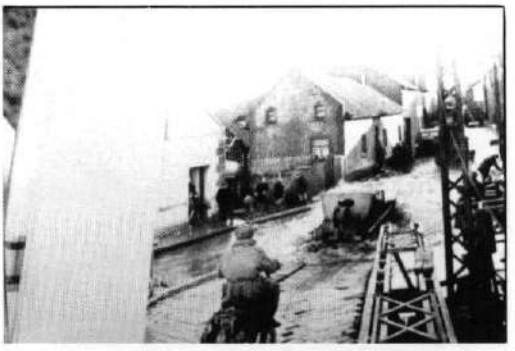

Hoog water aan de Nederlandse kant.

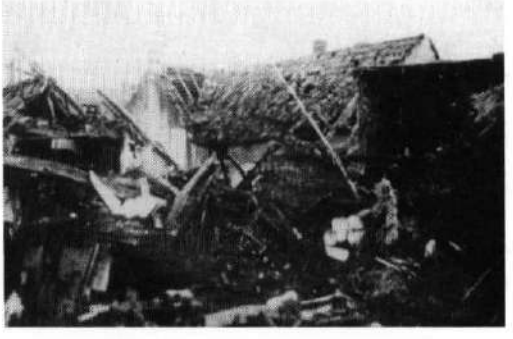

Al op 8 november werd de brug per vergissing door Amerikaanse vliegtuigen aangevallen waarbij enkele huizen in Urmond werden geraakt.

De vernieling was groot maar er vielen geen slachtoffers.

De winter viel in na Kerstmis 1944. Aan het front bij Nieuwstadt patrouilleerden de Engelsen in witte camouflage uniformen.

Engelse militairen strooiden zand op de spiegelgladde Kruisstraat in Stein.

De Engelsen voerden in januari 1945 grote hoeveelheden artillerie aan voor de aanval richting Susteren-Echt.

De bijbehorende granaten werden massaal op en naast de wegen neergezet.

Engelse Cromwelltanks in de Stationsstraat in Sittard op weg naar het front.

Een Engelse M.P.-sergeant in het café in gesprek met de kasteleinsvrouw Truu van Jappe.

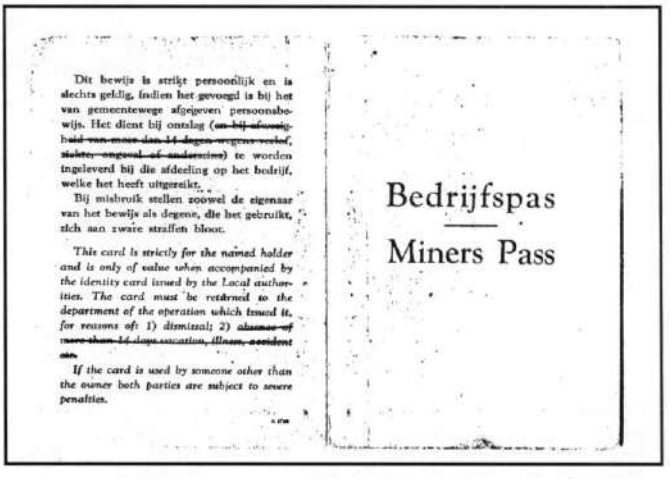

Dit bewijs is strikt persoonlijk en is slechts geldig, indien het gevoegd is bij het van gemeentewege afgegeven persoonsbewijs. Het dient bij ontslag (~~of bij afwezigheid van meer dan 14 dagen wegens verlof, ziekte, ongeval of anderszins~~) te worden ingeleverd bij die afdeeling op het bedrijf, welke het heeft uitgereikt.

Bij misbruik stellen zoowel de eigenaar van het bewijs als degene, die het gebruikt, zich aan zware straffen bloot.

This card is strictly for the named holder and is only of value when accompanied by the identity card issued by the Local authorities. The card must be returned to the department of the operation which issued it, for reasons of: 1) dismissal; 2) ~~absence of more than 14 days vacation, illness, accident etc.~~

If the card is used by someone other than the owner both parties are subject to severe penalties.

Bedrijfspas

Miners Pass

Na de komst der Engelsen werd het verboden verder dan 5 km van huis te gaan. Voor mensen die bv. op de Mijnen werkten werden de z.g."Miners Pass" verstrekt die alleen geldig was met het persoonsbewijs.

Stiksiofbindingsbedrijf der Staatsmijnen in Limburg

MILITAIR COMMISSARIS MILITAIR GEZAG DE MIJNEN

Persoonsbewijs: Identity card: NR E 19/28 002 224

Werknummer: Worknumber: 1099

Naam: Surname: Rouwroye

Voornaam: Christian name: H.

Adres: Address: Elloo

Plaats van werk: Place of work: Sittard

Naam van bedrijf: Name of operation: STIKSIOFBINDINGSBEDRIJF

Beroep: Occupation: Bovenger. arbeider

Onderteekening van den houder: Signature of the holder: H. Rouwroy

Volgnummer: Serial number: A № 26624

Op 16 januari werd de aanval op Susteren ingezet.

Pech op de brug over de vloedgraaf.

Doordat de frontlinie na de bevrijding in 1944 maandenlang in onze omgeving bleef, werd er veel met artillerie geschoten. De hulzen werden al of niet bewerkt tot bloemenvazen verwerkt of zoals de twee liggende aan het open einde dichtgemaakt en gebruikt als warmwaterkruik. Van het oorlogstuig werden ook allerlei andere gebruiksvoorwerpen gemaakt zoals asbakken en wijwaterbakjes.

Na de bevrijding in september 1944 konden rokers de eerste maanden genieten van Amerikaanse sigaretten als Camel, Chesterfield en andere. Met de komst van de Britten in november werden de mogelijkheden kleiner, omdat de rantsoenen veel kleiner waren. Nochtans rookte men Players, Craven, Gold Flake en Wild Woodbines.

Engelse infanterie op weg van Dieteren naar Echt.

Opmars der Engelse tanks over de rijksweg Susteren-Echt.

Engelsen in de Bovenste Straat in Echt.

Er werd om elk huis gevochten, op 26 januari werd de operatie voor zuivering van de Roerdriehoek beëindigd.

Omstreeks 20 april 1945 maakte een Amerikaanse bommenwerper van het type A26-C-Invader een noodlanding "onder de hoogte". Er vielen geen slachtoffers.

Op 15 mei vloog een Amerikaanse bommenwerper van het type B26 tijdens een vlucht boven het Julianakanaal eerst tussen de brugpeilers in Elsloo door en stortte daarna in Stein neer op het haventerrein na met het staartvlak de verlichtingskabels boven de haven te hebben geraakt. De bemanning van drie man kwam om het leven.

OFFICIEEL PROGRAMMA — 10 CENT

GROTE ORANJE-FEESTEN TE ELSLOO

op Zaterdag, Zondag, Maandag en Dinsdag, 11, 12, 13 en 14 Aug. '45

ZATERDAG 11 AUGUSTUS 8.30 UUR N.M., OPENING

der feesten met muziek door de Fanfare «De Maasgalm» en geloei der Serene, waarbij de Edelachtb. Heer Maenen, Burgemeester van Elsloo, de openingsrede zal uitspreken. Daarna Optocht naar het Feestterrein Stationsstr., alwaar Avond - Concert.

ZONDAG 12 AUGUSTUS 10 UUR PLECHTIGE HOOGMIS

voor de Oorlogslachtoffers v. Elsloo. Om 2 u. GROTE OPTOCHT door de versierde straten der Gemeente, waaraan deelgenomen wordt door 45 Praalwagens en Groepen.

Na afloop van de Optocht op Zondag is groot Bal in de volgende zalen: M. Fredrix, Janssen, J. Kremers, Fr. Lemmens [illegible]

Dansgelegenheid alleen voor personen boven 18 jaar.

De opstelling van de optocht heeft plaats in de Kaakstraat tussen 1 en 2 uur, waarna aftocht met de volgende route:

Kaakstraat — Dorpstraat — Op den Berg — Julianastraat — Schoolstraat — Stationsstraat tot Driessen — Koolweg Steinderweg — Stationsstraat — Veestraat — Daalstraat — Op den Dries — Heirstraat — Raadhuisstraat — Dorpsstraat, alwaar ontbinding.

MAANDAG 11 EN DINSDAG 12 AUG., KINDERFEESTEN

op het Feestterrein van 1,30 tot 4 uur nam. en wel op Maandag voor de Jongensschool en Dinsdag voor de Meisjesschool. Aan deze Kinderwedstrijdfeesten zijn prijzen verbonden. Tevens heeft er ook een Vliegerwedstrijd plaats voor mooie prijzen.

MAANDAG EN DINSDAG, GROOT BAL

van 6 tot 10 uur op het feestterrein. De Dansvloer geeft alleen toegang aan personen boven 18 jaar. Hieraan zal stipt de hand worden gehouden.

Tijdens de feestdagen zijn op het Kermisterrein te Elsloo en het Wilhelminaplein te Catsop: Kindercaroussels, Zweefmolens, Schommels, Schiet- en andere tenten. De schoolkinderen ontvangen hiervoor een aantal rittenkaartjes gratis, alsook de kinkeren van de Bewaarschool.

Der Führer spreekt tijdens de Optocht op een drietal plaatsen. Er is een wedstrijd verbonden voor mooiste Wagen, Groep en mooiste etalage.

Drukkerij Knoben & Zn., Elsloo

De Optocht is samengesteld als volgt:

1		Ruiter met Standaard, Gemeentewapen van Elsloo	
2		2 Marechaussee's te paard	
3		Ruiterclub	Catsop
4	Wagen.	„Mei 1940"	Koolweg
5	Groep.	„Rode Kruis"	Stationsstraat - West
6	Wagen.	„Nederlands Glorie"	Koolweg
7	Groep.	„De „V" van Victorie"	Catsop
8	Wagen.	„Vlucht van Hess"	Stationsstraat - West
9	Wagen.	„Muziekkorps De Ruiter"	Koolweg
10	Wagen.	„Concentratiekamp"	Raadhuisstr., Dorpsstr., In- en Op den Berg
11	Wagen.	„Siegfriedlijn"	Stationsstraat - West
12	Groep.	„Landwacht"	Catsop
13	Groep.	„De vluchtelingen van Berlijn"	Catsop
14	Groep.	„Der Volkssturm"	Catsop
15	Wagen.	„Black Boys"	Julianastraat, Schoolstraat, Jurgensstraat
16	Groep.	„Evacuatie van Meers"	Stationsstraat - Oost
17	Wagen.	„Toekomst van Nederland"	Catsop
18	Groep.	„Der Volkssturm"	Julianastraat, Schoolstraat, Jurgensstraat
19	Wagen.	„Twee minuten na de Bevrijding. Hier wordt men in 2 minuten geknipt"	Kaakstraat, Heirstraat, Terhagen
20	Groep.	„Krijgsgevangenen"	Raadhuisstr., Dorpsstr., In- en Op den Berg
21	Wagen.	„De Führer en zijn Consorten, of de Bloem der Natie's in een 'kooi"	Kaakstraat, Heirstraat, Terhagen
22	Groep.	„3 Meisjes, voorstellende de Sigaretten-merken, Mej. Camel, Wed. Consi en Kind Rhodesia"	Kaakstraat, Heirstraat, Terhagen
23	Wagen.	„Moderne woning anno 1945, in Midden- en Noord-Limburg"	Kaakstraat, Heirstraat, Terhagen
24	Groep.	«Evacuatie»	Stationsstraat - West
25	Wagen.	«De bevrijders van Nederland, uit de klauwen van het wereldmonster»	Catsop
26		Het Buurtbestuur van Catsop	Catsop
27	Groep.	«Hitler met zijn kwasten»	Catsop
28	Wagen.	«Amerikaanse Bruiloft»	Julianastraat, Schoolstraat, Jurgensstraat
29	Damesgr.	«V» van Victorie»	Stationsstraat - Oost
30	Wagen.	«Vredesengel»	Stationsstraat - Oost
31		Twee Rijtuigen met Buurtbestuur	Stationsstraat - Oost
32	Wagen - Groep	«Bevrijdingsfeest»	Raadhuisstr., Dorpsstr., In- en Op den Berg
33		Fanfare «De Maasgalm»	
34		Het Gemeentebestuur van Elsloo	
35	Groep.	«W» van Wilhelmus»	Koolweg
36	Wagen.	«H. M. De Koningin»	Julianastraat, Schoolstraat, Jurgensstraat
37	Groep.	«Mijnwerkers»	Julianastraat, Schoolstraat, Jurgensstraat
38	Wagen.	«Nederland Herrijst»	Catsop
39	Groep.	«Iréne-Brigade»	Stationsstraat - Oost
40	Wagen.	«Prinsenwagen»	Julianastraat, Schoolstraat, Jurgensstraat
41	Wagen.	«Conferentie van de Big Three»	Stationsstraat - West
42	Wagen.	«Trouw aan het Huis van Oranje»	Catsop
43		Het Bestuur v.d. Oranjefeesten Elsloo	

Inwoners van Elsloo, zet Uw beste beentje voor in deze dagen van Nationale feestvreugde en doet allen Uw best, dat alles, zowel Optocht, Kinderfeesten, Kermisattracties, Concert alsook het Bal in volmaakte orde en netheid kan worden gevierd. U hebt het in handen, dat na deze dagen van plezier, met trots kan worden teruggezien en met eer kan worden gesproken over het Bestuur en de Buurtcomité's welke dit Oranje-Feestijn hebben georganiseerd.

HET ORANJEBESTUUR.

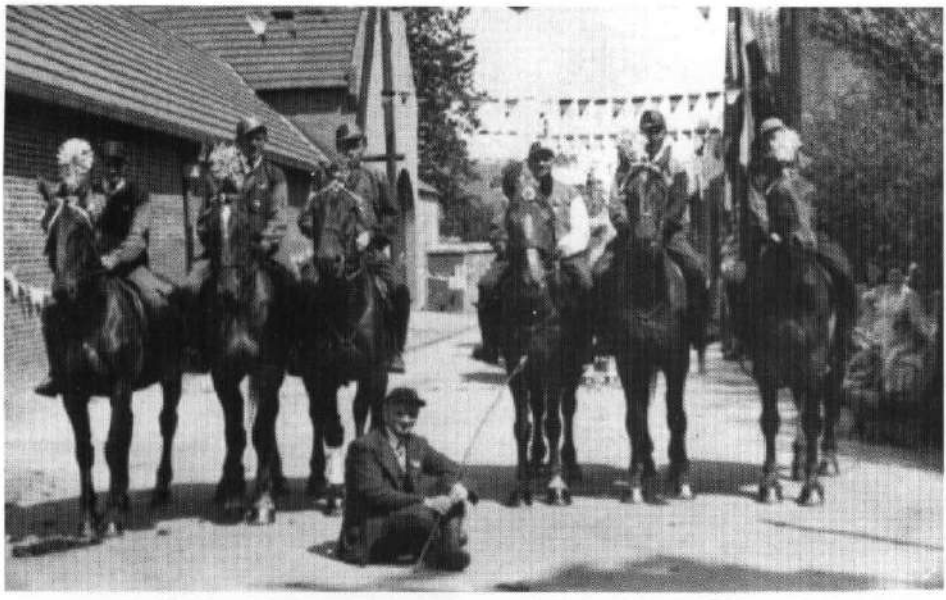

Bevrijdings-optocht Elsloo nr 3: Ruiterclub.

Bevrijdings-optocht Elsloo nr 4: Mei 1940.

Bevrijdings-optocht Elsloo nr 7: "V" van Victory.

Bevrijdings-optocht Elsloo nr 12: Landwacht.

Bevrijdings-optocht Elsloo nr 13: De vluchtelingen van Berlijn.

Bevrijdings-optocht Elsloo nr 15: Black Boys.

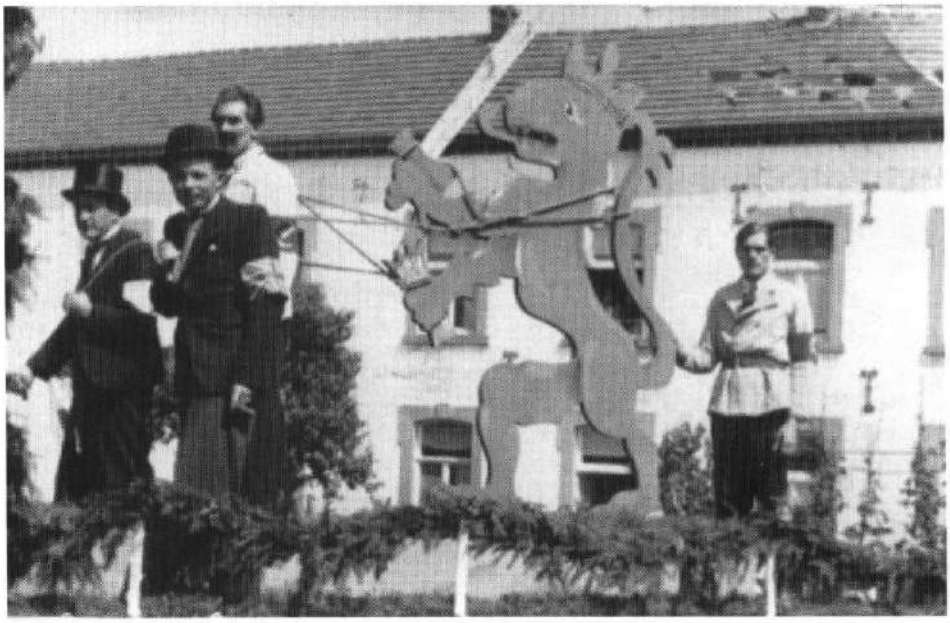

Bevrijdings-optocht Elsloo nr 25: De bevrijders van Nederland.

Bevrijdings-optocht Elsloo nr 26: Het buurtbestuur van Catsop.

Bevrijdings-optocht Elsloo nr 30: Vredesengel.

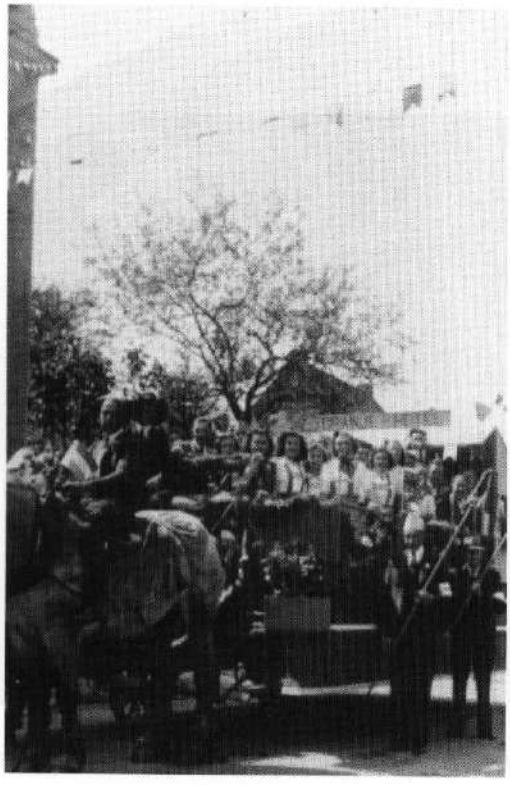

Bevrijdings-optocht Elsloo nr 32: Bevrijdings Feest-Oranjehotel.

Bevrijdings-optocht Elsloo nr 36: H.M. de Koningin.

Bevrijdings-optocht Elsloo nr 38: Nederland herrijst.

Bevrijdings-optocht Elsloo nr 40: Prinsenwagen.

Bevrijdings-optocht Elsloo: V1

GROTE BEVRIJDINGSFEESTEN 1945

URMOND EN BERG, 16-17-18 SEPT.

PROGRAMMA

Zaterdag 15 September:

Kranslegging op de graven van de gesneuvelden:
Om 5.30 uur op het R.K. Kerkhof te Urmond.
Om 7 uur op het R.K. Kerkhof te Berg.

Zondag 16 September:

Om 6 uur Reveille.
Om 9.30 uur in de Parochiekerk Urmond, plechtige Hoogmis tot zielerust van de gesneuvelden en oorlogsslachtoffers.
Om 10 uur te Berg, plechtige Hoogmis tot zielerust van de gesneuvelden en oorlogsslachtoffers.
Om 2 uur massale BEVRIJDINGSOPTOCHT
waaraan 50 wagens en groepen deelnemen. Bij aankomst aan het Raadhuis toespraak door den Burgemeester.
Voor de ontbinding van de stoet: grote verrassing.
Na de ontbinding: Oranje-Bals.

Maandag 17 September:

Kinderoptocht, waarna tractatie en Kinderfeesten met verschillende attracties. 's Avonds Bal.

Dinsdag 18 September:

Kindervermakelijkheden. 's Avonds Bal.
Om 12 uur TAPTOE.

Route van de Optocht:

Opstelling te Urmond Raadhuisstraat, vandaar naar Grootestraat, Bergstraat, Kampstraat, Brug, Wilhelminaweg, Wilhelminaplein, Mauritsstraat, V.V. Wilhelminaplein, Wilhelminaweg, Raadhuisstraat, Julianastraat, Kerkstraat, Maasstraat, Veerweg, Grachtstraat, Koestraat, Kasteelweg, Obbichterstraat, Beatrixplein: Ontbinding.

Inwoners der Gemeente Urmond, zet allen het beste beentje vooruit en werkt gezamenlijk mede om deze dagen van vreugde en festijn zo goed mogelijk te doen slagen en laten wij gezamenlijk zorgen dat optocht en bals zodanig verlopen, dat wij allen, ook later met trots en voldoening kunnen terugdenken aan deze dagen van vreugde en ontspanning, dit is de wens van: *Oranje-Comité.*

VOLGORDE VAN DE OPTOCHT

	Marechaussee te paard			
1	Ruiters			
2	Wir fahren gegen England	Beatrixplein - Pastoor Eijkstraat	B	W
3	De vlucht van Rudolf Hess	Bergstraat - Beekstraat - Walstraat	U	W
4	Fanfare St. Martinus		U	
5	De illegale werker	Brugstraat - Grootestraat	U	W
6	De overvalwagen	Brugstraat - Grootestraat	U	W
7	In Afrika begint de victorie	Raadhuisstraat	U	W
8	De klokkenrovers	Brugstraat - Grootestraat	U	W
9	Wij smeken om vrede	Raadhuisstraat	U	W
10	Overvalwagen	Julianastraat - Kerkstraat	B	W
11	Veer gaon nao de meule	Raadhuisstraat	U	
12	Berg liejt geine hûnger	Raadhuisstraat - Julianastraat	B	G
13	Gebogen maar niet gebroken	Maasstr. - Kloosterstr. - Grootestr.	U	W
14	Terugtocht der Duitsers	Maasstr. - Kloosterstr. - Grootestr.	U	G
15	Het kan verkeren	Bergstraat - Beekstraat - Walstraat	U	W
16	De laatste hoop	Beatrixplein - Pastoor Eijkstraat	B	G
17	Terugtocht der Duitsers	Maasstraat	B	G
18	Oranjegroep	Maasstraat	B	G
19	Aankomst van het Prinselijk Paar	Maasstraat	B	W
20	De V van Victorie	Brugstraat - Grootestraat	U	GW
21	Miniatuurgroep	Grootestr. - Maasstr. - Kloosterstr.	U	G
22	De Volkssturm	Bergstraat - Beekstraat - Walstraat	U	G
23	De laatste V	Raadhuisstraat	U	W
24	Rode Kruis	Nattenhoven	B	W
25	Vredesconferentie	Nattenhoven	B	W
26	Bevrijdingswagen	Julianastraat - Kerkstraat	B	W
27	Nederland werd bevrijd	Graetheide		W
28	Marine	Julianastraat - Kerkstraat	B	W
29	Kon. Harmonie St. Jozef		B	
30	(1944) Wir müszen arb. an der Brücke	Obbichterstraat	B	W
31	(1945) Wij leven vrij, wij leven blij	Obbichterstraat	B	W
32	Nederland bezet	Graetheide		W
33	Trouw aan de Kroon	Graetheide		W
34	Zo was het, en zo moet het zijn	Maasstr. - Kloosterstr. - Grootestr.	U	W
35	Gedenk hen, die voor ons vielen	Bergstraat - Beekstraat - Walstraat	U	
36	Seijsz' laatste reis	Raadhuisstraat	U	W
37	De vluchtelingen van Berlijn	Julianastraat - Kerkstraat	B	
38	Krijgsgevangenkamp	Graetheide		W
39	Bevrijd Urmond viert feest	Brugstraat - Grootestraat	U	W
40	Onder de Oranjeboom	Maasstraat	B	W
41	Steunt de H.A.R.K.	Kanaalweg	B	W
42	Limburg bouwt op	K. A. Afd. (jeugd)	B	W
43	Hulde aan de bevrijders	Eerste Limb. Rietteenvlechterij	B	W
44	De bevrijding van Ned. Oost-Indië	Bergstraat - Beekstraat - Walstraat	U	W
45	Hallo! Bandoeng!	Raadhuisstraat - Julianastraat	B	W
46	Vredesengel	Graetheide		W
47	Hulde aan hen, die vielen voor het Vaderland	Raadhuisstr.-Julianastr.	B	W
48	W van Wilhelmina (Kindergroep)	Obbichterstraat	B	G
49	De Koninklijke Familie	Brugstraat - Grootestraat	U	W
50	Trouw aan het Oranjehuis	Over de Brug		W

Drukkerij Kneben & Zn., Elsloo

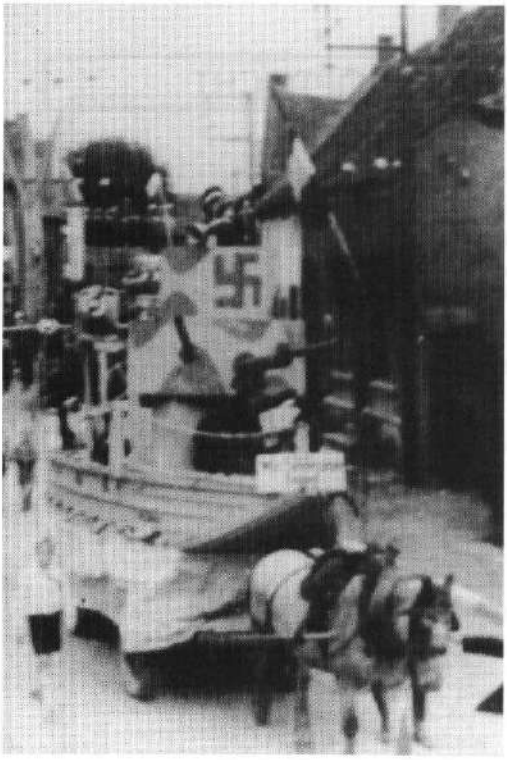

Bevrijdings-optocht Urmond en Berg, Nr. 2: Wir fahren gegen Engeland.

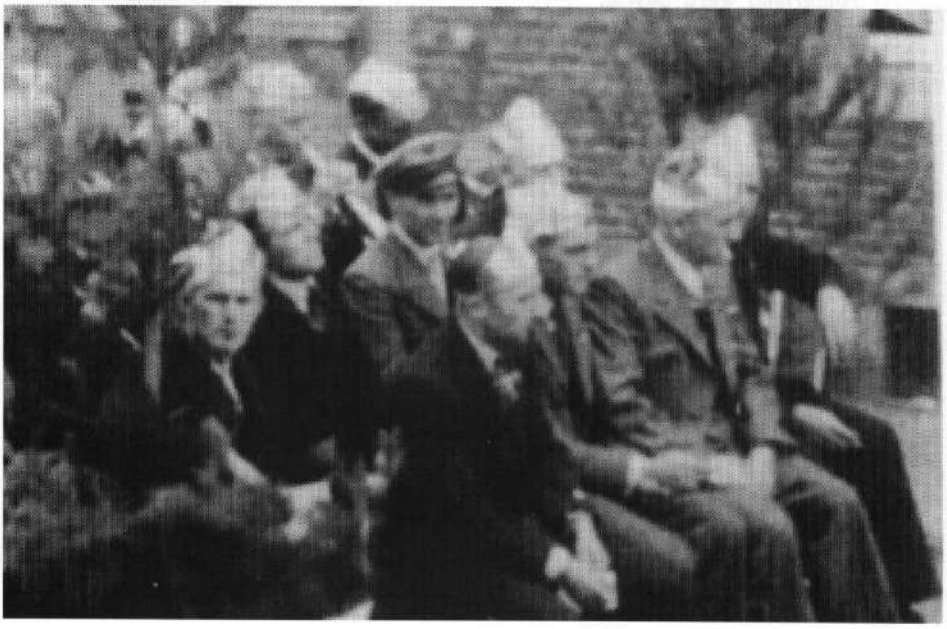

Bevrijdings-optocht Urmond en Berg ,Nr. 4: Fanfare St. Martinus.

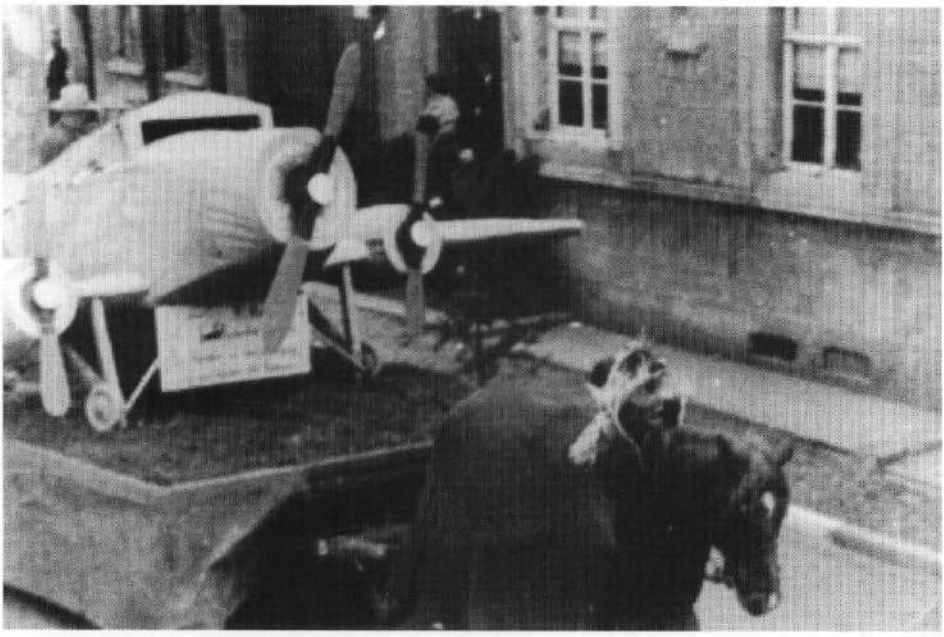

Bevrijdings-optocht Urmond en Berg Nr. 3: De vlucht van Rudolf Hess.

Bevrijdings-optocht Urmond en Berg ,Nr. 4: Fanfare St. Martinus.

Bevrijdings-optocht Urmond en Berg, nr 6: De overvalwagen.

Bevrijdings-optocht Urmond en Berg nr 7: In Afrika begint de victorie

Bevrijdings-optocht Urmond en Berg nr 8: De klokkenroof.

Bevrijdings-optocht Urmond en Berg nr 19: Aankomst van het Prinselijk paar.

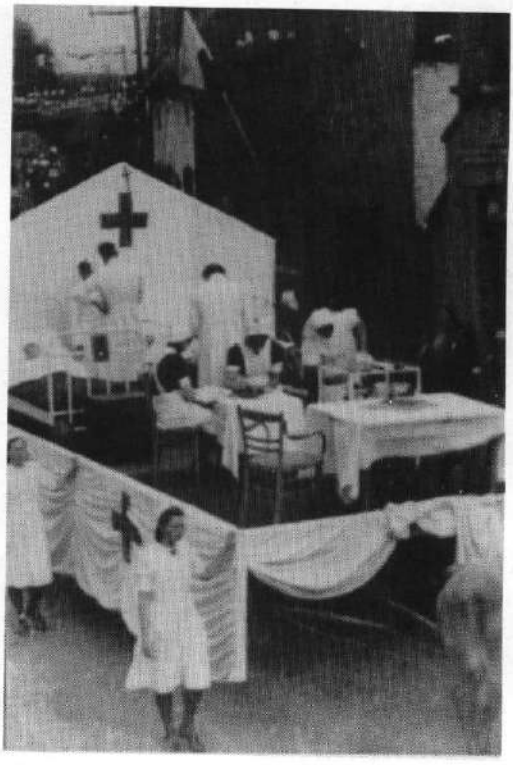

Bevrijdings-optocht Urmond en Berg nr 24: Rode Kruis.

Bevrijdings-optocht Urmond en Berg nr 30: Wir müssen arbeiten an der Brucke.

Ook Stein had zijn bevrijdingsfeesten met optocht. Opening door de ruiterclub.

Bevrijdings-optocht Stein: De schutterij met Koningspaar.

Bevrijdings-optocht Stein: Batavieren of Germanen.

Bevrijdings-optocht Stein: De middeleeuwen.

Bevrijdings-optocht Stein: Piet Hein.

Bevrijdings-optocht Stein: Boerenbevolking in de oude tijd.

Bevrijdings-optocht Stein: De mijnwerker brengt vrede in Stein.

Bevrijdings-optocht Stein: Met volle kracht vooruit-Limburg voor Zeeland.

Bevrijdings-optocht Stein: Provincie Zeeland.

Bevrijdings-optocht Stein: Provincie Drenthe.

Bevrijdings-optocht Stein: Provincie Noord-Holland.

Bevrijdings-optocht Stein: Provincie Friesland.

Bevrijdings-optocht Stein: Herrijzend Nederland.

Bevrijdings-optocht Stein: Bésjen van oud - Stein.

Bevrijdings-optocht Stein: Brikkebekkers van Stein.

Bevrijdings-optocht Stein: onbekende titel

Bevrijdings-optocht Stein: Leven in de Missie.

Bevrijdings-optocht Stein: Ik val aan! Volg mij Schout bij Nacht Doorman.

Bevrijdings-optocht Stein: Mooi Insulinde.

Bevrijdings-optocht Stein: Fanfare St.Martinus.

Bevrijdings-optocht Stein: Klokkenroof.

Bevrijdings-optocht Stein: Brandweer en EHBO in actie.

Bevrijdings-optocht Stein: Ik hou van Holland.

Bevrijdings-optocht Stein: 11 Provincies met Koningin.

Bevrijdings-optocht Stein: Prinsenpaar met kinderen Juliana en Bernard.

Bevrijdings-optocht Stein: V van Victorie.

Bevrijdings-optocht Stein: Hulde aan de bevrijders.

Bevrijdings-optocht Stein: Terugkeer Koningin Wilhelmina. Het vliegtuig werd in Berg Urmond later ook gebruikt.

Dankwoord

Mijn dank gaat in de eerste plaats uit naar mijn echtgenote die mij al deze jaren de mogelijkheid heeft geboden met mijn 'hobby' bezig te zijn. Vervolgens wil ik het bestuur van de Heemkundevereniging Maasstreek bedanken voor het initiatief om dit boek uit te geven.

H. Rouvroye

Na de feestelijkheden moest de wederopbouw ter hand worden genomen. Zoals de beschadigde kerk van Elsloo in 1946.

H. Rouvroye bewaarde vanaf het begin van de Tweede Wereldoorlog alles wat hem aan pamfletten en gebruiksvoorwerpen e.d. in handen viel. Op grond van die unieke verzameling en zijn kennis heeft hij een chronologisch verhaal over dorpen in de Maasstreek tijdens de oorlog geschreven, waarbij het accent overigens ligt op Elsloo.
Het is een dagboekachtig verhaal over gebeurtenissen tijdens de oorlog, rijkelijk geïllustreerd met soms unieke foto's. Bijzonder zijn de foto's van de gebruiksvoorwerpen, die mensen met spaarzaam beschikbare middelen hebben gemaakt, en van de bevrijdingsoptochten uit Elsloo, Stein en Urmond.
Dit werk vormt een uitstekende aanvulling op de kennis over de Tweede Wereldoorlog in de Maasstreek.